

Arts notarie

pontifici A. licet indignus episcopus se h̄z ad pedum oscula beatorum a sanctitate vestra recepi litteras in hac forma. **D.** r̄c. Cū ad executionē mandati vestri humiliter et deuote procedens partes easdē coram me fecerī legitime euocari. Idem B. in cause p̄cessu sub hac forma vestra audientia appellauit coram vobis domino r̄c. ponēdo appellatio nē fm formā si expedit cōmunicato p̄silio sapientum ipsi appellatiōi nō duxi aliquatenus deferendū. nec ipsum tamen ab exami ne vestri iudicij reuocari. precepi tamen eidem q̄ vsq; ad triginta dies his litteris vestro se conspectui representarēt. In cui⁹ rel Datum r̄c.

Prohemium sup gratijs faciendis.

Voices persona

Irum attendim⁹ merita euz aliquis gratiam erigit. Nec fatiſſit gr̄e dūz indignus intendit. nec p̄ his respondetur si eis pro meritis gratia denegatur. Illis siq; dem qui merent est dextera porrigenda digna retributione meritoꝝ. vt sic merita bonestatis p̄bitatisq; extollatur p̄ cōgrue retributionis premiū. vt et pluralitas magnificetur meritoꝝ. Unde ascribi cupientib; militie clericali libenter facimus de bonis ecclesiasticis puideri. vt ex hoc diuinum officium artius amplectentes. que dei sunt auidius exequant. Hinc est r̄c.

Is qui dant sancta opera vt clericali ordine domino famulent. debent merito de bonis ecclesiasticis prouideri. vt ab eo stipendia vite suscipiant. cuius obsequijs mancipant. Hinc est r̄c.

Cupientib; disciplinis scolasticis in formari libeter gratia impartimur. vt p̄ eā studio auidius insisteres cōsequantur facili⁹ q̄s intēdunt. Cū igit dilect⁹ noster talis cupiat sicut asserit disciplinis scolasticis informari. nos desiderium ei⁹ fauore beniuolo psequētes **D.** ad am. q. r̄c.

Incipit tractatus notariatus

Tractatus de

arte notarie siue notariatus.

Primo videndū est quid sit ars notarie. Secūdo qd sit notarius. et quot modis nūcupetur. et qualis eē debeat

Tertio q̄ sint p̄ncipales p̄tes artis hui⁹ notarie. Ad p̄mū respondet q̄ ars notarie siue notariatus est aliq̄s scribendi et dictandi peritus. p̄ que fragilitatē humane negociā roborant et p̄henni memorie cōmendant. seu hoim negociā publice et autērice notantur. Et quia nō ois scriptura notarij autentica est. sed dūratat illa que in publicā et autenticam redigit formā. Et dicitur notari⁹ a noto as. are. qz in notas acta debēt redigi. Cū in ali quib; locis rogatōes appellantur note. q̄a sūnt note instrumētōꝝ. que etiā ideo vocantur rogatōes. eo q̄ illas rogat tabellio scribere. et ex illis rogat facere instrumētū. Dicunt autem p̄hocolla a p̄thos q̄s est p̄mum et collatio. i. p̄ma collatio. Conferunt em̄ p̄mo p̄tes qd facere velint et ex illa collatiōe fit p̄hocollum siue rogatio. Pro secūdo sciendū q̄ notari⁹ est p̄sona publica officium tabellio natus gerēs auctoritate p̄ncipis vel apostolici. aut alteri⁹ ad id potestate dādi habētis. Ad cui⁹ fidē recurrat publice. vt ea scribant. et ad p̄hennē memoriā redigat. p̄ q̄b; debite fuerit requisit⁹ et rogat⁹. Dicitur etiā tabellio a tabula. qz olim veteres solebāt notare i tabulis. ideo tabelliones appellabant. q̄s nomen habet adhuc in iure ciuili. **L.** de tabul. et scrib. li. x. Dicitur etiā seru⁹ public⁹ nō q̄ sit seru⁹. s; qz ei⁹ officium ad publicā vtilitatē est adinuentū. Dicitur etiā librari⁹. qz sic lib: a oia equaliter et iuste pōderat. et debet ostēdere mēsuram regulatā et p̄suerā. ita notari⁹ singula sibi cōmissa iuste librare et fidelit̄ sine fraude p̄scribere et in publicā formā redigere debet et tenere. Dicitur quādoq; scriniari⁹. qz scripturas suas debet in scrinijs suis caute seruare et custodire. vt in glo. c. ad audientia. de p̄scrip. Dicitur etiā scriba a scribēdo. Notari⁹ insup debet esse homo liber nō colonarie p̄ditōis alteri⁹ necessitati n̄ astrictus mascul⁹ sane mētis vidēs et audiēs. in tegre fame. habēs plenā noticiā artis notarie. Notandū tertio q̄ officium notariatus p̄ncipalissime p̄sistit circa tria. Primo circa p̄tract⁹. Secūdo circa vltimas volūtates et testamēta. Tertio circa instrumētōꝝ cōfectionē. Ut ergo distincti⁹ infra dicenda memorie poterint cōmendari cuilibet p̄ti p̄ncipali sua annectent capitula. Prima igit pars notariatus que p̄sistit circa p̄tract⁹ habebit octo capitula. In p̄mo dicitur qd sit p̄tractus. In secūdo de diuisione cōtractuum.

Contractus

In tertio q̄t̄e et que in p̄tractibz exigant. In q̄rto occasione quaz p̄sonaz p̄tract^o viciet̄. In q̄nto occasione quaz rez p̄tract^o infirment. In sexto q̄liter p̄tract^o orit̄ ex obligationis diuisionibz. In septimo de p̄hentiū pactis et ip̄oz p̄tractoz diuisionibz. et q̄n pena posita pactis exigi poterit et q̄n nō. In octauo de q̄busdā renūciatiōibz b̄nificioz seu de fensioibz i p̄tractibz apposit̄ seu apponēdis.

Secūda p̄s notariat^o officij q̄ p̄sistit circa testamēta et vltimas volūtatē nouez bz capitula. In p̄mo dicit̄ q̄d sit testamētū et de ei^o diuisiōe. et quē modū seruare debeat faciēdo testamētū in scriptis. vel nūcupatū testamētū. In secūdo de his q̄ testari non p̄nt. In tertio q̄ req̄rant̄ ad testamētum. et q̄t̄ testes sint necessarij. et q̄t̄ req̄rant̄ testes i codicillis. In q̄rto differētia int̄ testamētū et codicillū. et in q̄bz casibz poster^o testamētū nō tollit p̄mū. In q̄nto de institutiōibz et q̄bus p̄bis fieri solet et q̄ p̄sone institui p̄nt et que nō. et qualit̄ fiat institutio. et in q̄t̄ partes hereditas diuidat̄. In sexto de substitutiōibus et eaz diuisionibz. In septimo d̄ legatis in testamēto. In octauo de successiōibz ab intestato cū declaratiōe arborz p̄sanguinitatis et affinitat̄ p̄missis. In nono in q̄bz casibus parētes p̄nt filios exheredare. et ecōtra in q̄bz casibz pueri possint exheredare p̄tes.

Tertia p̄s p̄ncipal̄ officij notariat^o q̄ p̄sistit circa instrumētoz p̄fectiōz q̄ttuor habz capitula. In p̄mo ondēt̄ diffinitio instrumētū cū ip̄i^o diuisiōe. In secūdo q̄d p̄tinere debeat instrumētū. In tertio q̄t̄ sint publicatiōnes req̄sire ad instrū. In q̄rto de q̄busdā instrumētoz formis cū eorundē declaratiōibz. Et ita p̄ns tractat^o oibz p̄missis expediētis sub trina mēbroz distinctiōe in noīe sancte trinitat̄ suū habebit finē.

Capitulū primum

De i. m. Balou

in. l. labeo. §. p̄tractū. ff. de p̄. sign.

Contract^o p̄rie dicit̄ est q̄n vltro citroq̄. i. hinc inde ex vtraq̄ pte orit̄ obligatiō vt i p̄tractu emptiōis. locatiōis. veditiōis. cōductiōis. et sic de alijs. Improp̄e aut̄ p̄tractus est q̄n vna p̄tiū dicit̄ obligat̄ vt i cōtractu donat. vbi solū donās obligatur ad traditionē rei donate. p. l. si noīs. L. de donat. Imo absenti fit donatio. p. l. nec ambig. L. eo. si. Silt̄ est in mutuo vbi recipiēs

solū obligat̄ ad tantūdem restituendū. vt. l. ij. ff. si certū pet. Improp̄issime aut̄ dicit̄ cōtractus q̄n ex nulla pte orit̄ obligatio. sed liberatio. vt sit in transactione ex nudo pacto facta. Silt̄ sit liberatio p̄ acceptilatiōem. p̄ hoc in. l. sine apud acta. L. de trasac. Valeat ergo ista distinctio vt cū loquit̄ statutuz de p̄tractu. intelligendū est de p̄tractu p̄rie dicto. Nā p̄ba statutoz p̄rie sunt intelligēda. vt. ff. de le. ij. l. nō aliter. Est igit̄ p̄tractus p̄rie duoz vel pluriū in idē p̄sensu. De h̄ p̄ archidyaē. in glo. c. romana. de fo. cōpe. lib. vj. Nā t̄n ex p̄tractu nascit̄ obligatio t̄n nō est nomē iuris. s̄ est nomē facti q̄n non orit̄ obligatio. vt in dicta. l. labeo. Capit̄ etiā q̄n q̄ p̄ oī pacto seu quacūq̄ p̄uentiōe seu q̄si cōtractu in istis. Et sic i suo generali noīe cōtractus plat^o p̄tinet tā innomiatos q̄ noīatos p̄tract^o. vt in glo. sup̄ verbo suo nomē. in. l. iurisgentiū. ff. de pac. Et qualit̄ p̄tract^o oriat̄ ex obligatiōibz et obligatiōes ex p̄tractu infra patebit.

Capitulū ij.

Contractuum alij

nominati. alij innomiati. alij maḡ nominati. Nominati sunt p̄tractus emptiōis. venditiōis. locatiōis. p̄ductionis. cōmodati. depositi. mādati. et c. Qui iō noīati dicunt̄. eo q̄ nunq̄ aliq̄d dicit̄ vocabuloz alteri suā significatiōz tribuit. Et q̄a noīen ita stricte attributū est illi q̄ alteri contractui accōmodari nō p̄t. vt emptio et venditio nō p̄nt dici accōmodatū nec econtra. Innomiati p̄tract^o dicunt̄ do vt des. facio vt facias. do vt facias. facio vt des. Exemplū p̄mi vt sit in p̄mutatiōe. do tibi domū meaz vt des mibi piscinā tuā. Exemplū secūdi. p̄mitto tibi facere instrumētū vlt̄ scribere decretales. vt tu p̄mittas mibi edificare piscinā. Exemplū tertij. do tibi tunicā. vt tu p̄mittas mibi scribere f̄monē. Exemplū q̄rti p̄mitto te informatuz artez vasandi vt des mibi duos florenos renēses. Et iō dicunt̄ i nominati. qz eoz nomia sunt ita vaga q̄ alijs noīatis p̄tractibz p̄nt accōmodari. Un̄ do vt des. p̄t accōmodari emptiōi et veditiōi. Venditor em̄ dat rem et emptor dat p̄cium. Itē do vt facias. p̄t accōmodari locatiōi et p̄ductiōi. qz cōductor dat mercedē seu pensionē. eo q̄ locator sibi p̄stet licentiā vtendi. Magis innomiati p̄tract^o dicunt̄ pacta. q̄

Exigentia contractuum

ideo magis dicuntur innominati. eo quod eorum nomina accommodari possunt contractibus nominatis et innominatis. quia pactum est a deo nomen generale ut omnibus contractibus potest accommodari. quia omnia complectitur que sunt causa obligationis contrahende vel tollende

Capitulum. iij.

His de diffinitio

in his et diuisionibus contractuum. restat nunc videre quod et quod exigantur in scriptis et ex quibus possent. Sed quomodo tractantur et tribus. scilicet personis. rebus. et eorum diuisionibus Et quedam persone se in tractu obligare possunt quedam autem tractum reddunt inutile. Erunt ergo sex diuisiones personarum. Prima homines aut masculi sunt. aut femine. aut hermofrodite Masculi sunt qui regunt et gignunt. Femine que patiuntur recipiunt et pariunt. Hermofrodite sunt qui habent utrumque sexum. Sed quicunque sexus in eis magis preualeat et preualet denominati onem ipsi tribuit. Alia diuisione personarum alie sunt nate. alie nasciture Hare sunt que ab utero matris sepe sunt et redierunt in luce. Nasciture que concepte adhuc sunt in utero matris Tertia diuisione. omnis homo aut liber est. aut seruus. Seruus est qui nascitur ex ancillis nostris. vel qui capitur ad hostium potestatem. qui alio modo mancipia dicuntur. quasi manu capta. secundo si capiatur in guerra duarum ciuitatum. quia talis per hoc non efficitur seruus nisi alias tempore captiuitatis fuit liber. Casus in. l. cum cognatum. De ingenuis et manumissis. Inter seruus est qui maior viginti annis ad precium percipiendum vel alio iusto titulo alienari alicuius lucri vel commoditatis causa non ignarus sue conditionis se vendidit. vel ut precium perciperet. Sunt enim alie multe diuisiones suorum. de quibus nihil ad presens. Liberi autem dicuntur nati de liberis parentibus. vel saltem de libera matre. quia liberi sequuntur conditionem matris et non patris. L. de rei uere di. l. partium. Quarta diuisione liberorum. Alii sunt ingenui. alii libertini. Ingenui sunt qui cum nati statim sunt liberi siue nascantur ex duobus ingenuis siue ex duobus libertinis. siue ex uno ingenuo et uno libertino. Unde si quis nascatur ex matre libera et patre seruo ingenuus et liber est. Libertini sunt qui ex magna seruitute iusta de causa manumissi sunt. ut in l. de liberti. per totum. Et quod modis fiat eorum manumissio. et quod duplex sit status eorum. habet in l. de liberti. §. ult. Quinta diuisione per-

sonarum. alie sunt sui iuris. alie alieni iuris. Sui iuris sunt libere persone. patres. matres et famuli seu filii qui facti sunt sui iuris per mortem parentum vel per emancipationem. vel alio legitimo modo Alieni iuris sunt filii. Item filii familias qui ex iustis nuptiis procreati sunt siue obtineant primum locum filiorum. scilicet quia sunt nati ex uteribus nostris siue uterisque. ut nepotes pro nepotes. sic ceteri ex masculino sexu descendentes. Item cum omnes homines sint vel fuerint filii. Sic de illis alia diuisione. videlicet filiorum alii naturales et legitimi. alii legitimi tantum. alii nec legitimi nec naturales. Legitimi et naturales sunt qui procreantur ex legitimo matrimonio. Legitimi tantum sunt adoptiui. Naturales tantum sunt qui nati sunt ex concubina unico et indubitato affectu coaducta. Nec legitimi nec naturales sunt spurii ex incestuoso coitu nati. Alia diuisione septima. De personis aut sunt legitime etatis. aut non. Legitima etas est a viginti quatuor annis supra. Et huius etatis homines dicuntur maiores Non legitima etas est a viginti quatuor annis infra. Et huius etatis homines dicuntur minores Et horum minorum alii dicuntur puberes. alii impuberes Puberes sunt a. xiiij. annis supra masculi. femine ab annis. xij. supra. Et hi etiam dicuntur adulti et adulescentes. Impuberes sunt masculi minores. xiiij. annis. et femine minores. xij. annis. Et vocantur pueri et puelle. Et si patres non habent vocantur pupilli et pupille. Horum impuberum alie sunt infantes. et hi sunt a die natiuitatis. masculi et femine usque ad septimum annum. Alie sunt prime infantie. et hi sunt a septimo anno supra. femine ad nouem annos et dimidium. masculi usque ad undecimum annum et medium Abinde uero supra dicitur masculi usque ad decimum quartum annum femine usque ad duodecimum annum proxime pubertati. Et hec de personarum diuisionibus sufficiant

Capitulum. iij.

Accum est in capi

itulo precedenti de personis et eorum diuisionibus. restat nunc videre que persone contrahendo se possunt obligare et que non. ut inferius apparebit. Sunt autem quedam ex illis que contractum viciant ratione etatis. ut infans et maior infans. et primus pubertati. Et puberes quidem ratione conditionis. ut filii familias. Et seruus quidem ratione morbi. ut mutus. furiosus. et surdus.

Personae obligantium

Quidam ratione delicti. vt pdig^o. hereticus. apostata. z cōmittēs crimē lese maiestatis. d quibz omnibz aliqd p ordinē dicet. Infans em̄ minor septē annis nec ciuilit̄ nec naturaliter obligat. nec alis sibi obligare pōt. sz maior infante tenet tantū de spōsalicijs cōtractibz z non de alio. Proximus pubertati aut̄ habet tūtorē vel nō. Si habet tūtorē z cōtrahit sine ipō tūtorē. nec ciuilit̄ nec naturaliter obligat. Si aut̄ cū ipō obligatur licet si decept^o fuerit possit restitui. vt infra patebit de beneficio minor. Sed si careat tūtorē obligatur naturaliter tantū z nō ciuilit̄. Et sola naturalis obligatio de iure ciuili inefficax est ad agendū recte sic ex nudo pacto nō dat actio de iure ciuili. ff. de pac. l. i. iurisgen. §. sed cū nulla. z. l. de pac. l. legē De casibz tamē vbi ex nudo pacto dat actio vide glo. insti. de act. §. sed in personā. Est z alius casus in. le. ex cōuentione. l. de pact. De iure aut̄ canonico peccat mortaliter recedentes a pactis alias licitis. extra d̄ pact. ca. 1. z. xxij. q. 1. predicādum. Sunt tamē duo casus in quibz p̄trahēs nō habens tūtorē ciuilit̄ z naturaliter obligat. Primo ex cōtractu quo factus est locupletior. Secūdo si cōtrahēdo dolū cōmisit. quia tūc tenet in solidū. Puber z mascul^o maior. xiiij. z femina. xij. sed vterqz minor. xv. annis. siue paterfamilias siue filiusfamilias sit tenetur de omni cōtractu inito cū p̄decessore suo. et ex cōtractu facto cū tūtoris decreto nisi in duobus casibz. Primo cū graue damnū pass^o sit. i. maius dimidio iusti p̄cij. v. fraudis cōsiliū intercessit. id est. dolose sit decept^o a tūtorē. In illis duobz casibz nō tenet de cōtractu inito cū tūtorē De his que gesta sūt cū ipso pubere siue adulto distinguit̄ aut quia habuit curatōrē vel nō. Si habet nō obligatur sine curatōris auctoritate. Sz si non habet obligat ipse adult^o ciuilit̄ z naturaliter. p. l. si curatōrē. l. de in integ. resti. minoruz xv. annis. Verū tamē si decept^o est etiā pro modico dāno. i. min^o dimidio iusti p̄cij. dū modo nō sit ita minimū q̄ p̄iudicet maiori rei. vel summe restitutōis in integz bñficiū petere potest. vt infra dicet̄ de bñficio minorum. Sz tū ad h̄ vt minor restituat debz se pbare minorē z deceptū. qz nō eo ipso q̄ deceptus est minor itelligit̄. Fallit tū in q̄nc̄ casibz de quibz minor de inito contractu ab eo nō restituit. etiā si pbauerat se deceptum

Prim^o casus est qm̄ mutat statū. i. ver̄ dēdo se ad p̄ciū vel ad lucrū participandū. Secundus casus si maiori rei vel sūme p̄iudicium generet. i. si petit se restitui in minima parte in qua dicit̄ se deceptū. z meli^o est q̄ recipiat dānū in illa minima pte q̄ tot^o contract^o infringeret. Terti^o casus si minor cōiure vsus sit. Verbi gr̄a. vt qz adiuuit hereditatem locupletē. vel emit seruū necessariuz. z postea nocte reperiūt. vel seru^o mortu^o est. Nam nō euertus dāni. sz incōsultra facultas p̄bet restitutōem. vt. l. nō videt. l. de in inte. resti. minoruz. xv. annis. Itē quarto si dolū cōmisit. vt. l. si his. l. si minor maiorē se dixerat. qz deceptis z nō decipientibz iura subueniūt. Quinto si corporaliter iurauit se nō p̄tra ventuz occasione minoris etatis z spōte prestetit. vt in auten. sacra. puberuz. l. si aduersus v̄ditionē Itē si iurauit p̄ deum vinū verboten^o nō restituit nisi p̄bet p̄ ar. scrip. inserta. id est. p̄ instrumēta publica facta de die natiuitatis sue. Sz si vellet pbare p̄ testes nō audiret. Cōsimilit̄ ingenuum fore. qz sufficēter nō p̄bat p̄ testes. sz per testes z instrumēta. vt dicit. l. j. l. de testibz. Itē filius subiect^o potestati patris aui v. p̄ aui si cū eo vel eis cōtrahit ciuilit̄ nō obligatur. quia iuris interpretatione eadē est p̄ona patris z filij. vt. l. fi. l. de impu. z alijs substitutionibz. nisi de castrensi. qz in tali tanqz paterfamilias habet. Si tū cū alio quocūqz p̄traxerit naturaliter z ciuilit̄ obligatur. beneficio tamē restitutōis sibi saluo. Nō tamē p̄mittitur rez patris obligare sine ip̄o p̄sensu. nec etiā paciscendo patris p̄ditionē potest recipere vel actionē patri cōpetentē tollere sine ip̄o mādato. vt. l. de pac. l. filius. Cōsimilis casus in. l. nō solū. ff. solu. matri. z. l. cū maritū. l. de solu. z libera. Itē alios casus speciales vbi exigit̄ spēale mandatuz. enumerat glo. in. c. qui ad agendū. de p̄cū. li. vj. Nota seru^o cū dño ciuilit̄ nō obligat sed cū extraneo pacisci potest dño acq̄rēdo. quia ex p̄sona dñi habet ius stipulandi. alij vero efficaciter non obligat cū pro mortuo reputat. sed ei^o ex p̄tractu dñs cōuenit̄ de peculio serui. vel de eo quod in rem dñi p̄sum est. vel qd̄ in iussu ipsius factū est. Fallit tamē in tribz casibz in quibus dñs de peculio serui nō tenetur. Prim^o cū seru^o nō donat. Item cū vouet. Itē cū fideiubet extra causam pecuniariā. Itē furiosus vel mēte caprus tpe

Contractus inutiles

furore contrahere non potest. quia contractus non possunt fieri sine consensu. modo ipse expressse vel tacite consentire non potest. Verumtamen si contrahit mente recepta vel habuerit dilucida interualla contractus cum eo iniurius valet. Mutus surdus et qui huiusmodi morbis naturaliter laborat contrahere non possunt. quia stipulatio habet fieri per interrogationem et responsionem. et his qui stipulantur verba interrogantis et contra audire debent. Prodigus cui bona sunt interdicta non obligatur. Similiter hereticus apostata et committens crimen lese maiestatis non possunt contrahere. quia his personis interdicta est a lege facultas contrahendi. de quibus latius infra de testamentis dicetur. Et licet mulier non sit de predictis octo personis que se obligare non possunt. et licet regulariter se suo nomine obligare possit in fideiussione. tamen per alios non obligatur. sed inuatur beneficio senatusconsulti velleiani. de quo beneficio infra specialiter patebit

Capitulum. v.

De personis

que reddunt contractum inutilem. videndum est de rebus quibus occasione contractus redduntur inutiles. Rerum quedam sunt iure prohibite alienari. quedam vero natura. Jure prohibita est alienatio predicti minoris. id est. impuberis et omnium rerum ipsius minoris qui seruando seruari possunt. ut auri argenti gemmarum et omnium aliarum rerum temporis prolixitate de facili non periturarum nisi ea interueniant que de iuris solennitate in alienatione rei minoris debent interuenire. scilicet ut fiat talis alienatio ob es alienum ut soluat debitum creditori ipsum minorem argenti. vel si usurarum nomine grauetur. secundo ut fiat auctoritate tutoris. tertio ut interueniat iudicis decretum. quod decretum cum magna et matura deliberatione iudicis debet interponi. Nota tamen quod aliquando predictum minoris etiam sine decreto iudicis potest alienari. videlicet quando defunctus ex cuius bonis illud predictum puenit ad minorem hoc in ultima voluntate iussit. vel si minor illud a principe impetrauit. Alię vero res que seruando seruari non possunt. ut sunt vestes. carnes. frumentum. vinum. oleum. farina et similia. et animalia supracua vendi possunt a tutoribus sine iudicis decreto. et hic appellatione predicti intelliguntur tam predicta urbana quam rustica. Item

prohibita est alienatio filiosum rerum que obueniunt filio ex aduenticio peculio. Et dicitur aduenticium peculium quod venit filiosum familias ex successione matris vel alteri sibi coniuncti per lineam maternam vel eius prospera fortuna et non ex substantia patris vel eius contemplatione. quod etiam a filio non potest alienari nisi patre consentiente cum ipsius peculii aduenticium proprietatis sit filii et usufructus patris. Peculium profecticiū dicitur quod obuenit filio ex substantia patris. De castrensi autem peculio potest filius familias tam cum patre quam cum quocumque alio contrahere et pacisci. quia filius illius peculii plenus est dominus. et dicitur castrense peculium quod filius acquirat in castro per militiam suam. quasi autem castrense dicitur quasi militare quod acquirat filius familias. ut aduocatus. magister. vel medicus. aut ex quacumque sua arte vel officio suo de hoc plene instituitur per quas personas nobis obligatio acquiritur. Item prohibita est alienatio fundi dotalis inestimati dati in dote. per l. mariti. l. de fundo dotali. quia si existimatur est non dicitur dotalis sed empticius. Et hic fundus dotalis neque ab uxore neque a viro etiam consentiente vel iurante uxore alienari debet. quia lex prohibet. permittit tamen ipsius alienatio ex necessitate contingente. ut quando mulier dedit in dote portionem fundi qui indiuisus est et iestimatus. et maritus prouocat ad diuisionem a socio fundi. tunc enim et ex necessitate videtur alienare eum prouocatus fuerit. secus cum ipse prouocaret. et ita intelligitur dicta lex mariti. Item alienatio est necessaria quando maritus noluit cauere vicino suo de damno infecto cui dotalis predicti minabatur ruina. et ob hoc vicinus est missus in possessionem. ex l. i. et l. ii. de cre. Item alienatio fit si mulieri expediat quod fundus conuertatur in pecuniam. ut quia uxor illum vendit pro redimendo viro. filia pro alendo patre. et soror pro alendo fratre laborantibus inopia. Item fit alienatio fundi dotalis quia loco ipsius alium fundum maritus accipit in dote. Item prohibita est alienatio illius rei quam testator in ultima sua voluntate prohibuit alienari et causam expressit. quare noluit alienari. vel si persona apparet occasione cuius prohibita est alienatio. Item prohibita est alienatio rei litigiose. Res de cuius petitione litigium mouetur vel questio seu causa inter petitionem et possessorem. Fit autem litigiosa res in continenti oblato libello. et huiusmodi litigiose rei per

Contractus inutiles

hibita est alienatio adeo q̄ magne sunt dati
z recipienti rem litigiosam imposita pene.
Etia ille qui accepit eam emptiois v̄l dona
tionis seu quocunq; alio titulo siue cōtractu
si quidē sciebat rem litigiosam cogit rē red
dere z nihilomin⁹ p̄uaf̄ p̄cio. Ille vero qui
alienauit p̄ciu⁹. qd̄ recepit cogit p̄stare fisco
z tantuz de suo. Si autē q̄ accepit ignorauit
rem litigiosam cogit reddere rē restituto si
bi p̄cio a venditore. q̄ vēditor tantundē da
bit emptori de suo z fisco. Emptori tertiam
partē. quia eū decepit. duas em̄ partes da
bit fisco. Et hec pena locū habet etiā in do
natōne rei litigiose. vt facta s̄a estimatōe rei
punit̄ vterq; vt dictuz est supra in p̄cio. In
ceteris tamē casibus p̄mittit lex rem litigio
sam alienari. vt causa dotis vel donatōnis
p̄pter nuptias transactōis vel diuisionis he
reditatis. vt habet̄ in. l. censemus. l. de liti
giosis. Item p̄tor p̄mittit alienatōne illius
rei p̄ impensis in funere defuncti p̄ solutiōe
debiti z pro cibarijs familie. vt. ff. de petiti
bere. l. diuus pius rescripsit. in. §. cā autem.
ver. nam funeris gratia Item nota inutilis
est cōtract⁹ si q̄s suam rem pure stipulet̄ vel
emat. Secus vero si sub cōditione emat. q̄a
in euentū cōditionis valebit emptio. vtpu
ta si emat z res desineret esse sua. qz tunc ad
ueniēte cōditione tenetur rē emere z ei dare
Alioq̄n estimatōne rei dare debet. Valet
tamē emptio rei proprie ratione possessiōis
quā emptor nō habet. vel ratione alteri⁹ iu
ris sibi emptori deficiētis in sua re. Aliene
tamē rei venditio p̄missa est in preiudicium
vendētis nō autē emētis. Sed tantū distin
guo hic de emptione. aut em̄ emptor sciens
alienam rem emit. aut ignorans. si sciens
rem alienā emit itez̄ distinguat̄. quia aut si
bi fuit cautū de euictiōe aut nō. si n̄ fuit cau
tum nō potest agere cōtra venditorē. imo p̄
cium datū perdit p̄ legē. si fundū. l. d̄ euic.
Si autē sibi fuit cautū p̄ promissionem. sti
pulatione v̄allata. n̄c tenet̄ venditor empto
ri ad p̄cij restitutōem z ad omne id quod p̄
missum erat p̄ stipulatōne siue sit duplum
siue triplū. z etiā ad interesse. Si autē igno
rans emit rem alienā z fuit sibi cautū turus
est. si nō fuit sibi cautū agit contra vendito
rem ad precii z ad interesse ad duplum siue
triplū aut simplū p̄ natura cōtract⁹ exigit
p̄. l. nō dubitatur. l. de euic. Casus tamē
est singularis. in. l. vl. §. emptor. l. commu

nia de legatis. vbi quis emit rem alienā eti
am sciens que mandata fuit restitui per fi
deicommissum te tali euicta nihilominus re
cuperabit p̄cium. Item nota rei aliene p̄hi
bita est obligatio vel impignozatio sine con
sensu illi⁹ cuius est. Et creditor q̄ alienā rez
in pignus accepit nō habet in ea ius pigno
ris vel ypothecę. quia debitor in illo pignore
vel alia re aliena debitū cōstituere nō potest
eo q̄ nemo plus iuris in aliū trāsserre potest
q̄ ip̄e habeat. in regula nemo pl⁹ iuris. d̄ re
gul̄ in. li. vi. Dicit̄ autē pignus p̄prie res mo
bilis que pignore datur creditoriz datur et
possessio illius rei. vbi autē nō trāsit posses
sio in creditorē dicit̄ ypotheca. Item inutilis
est stipulatio sup̄ rebus que in rerū natura
nō sunt nec fuerūt. vt si quis stipuletur hir
coceruū vel chimera. Item si quis stipulet̄
res impossibiles sibi dare. vt lunam. solem.
vel aureos mōtes. Item si quis stipuletur rē
que licet fuerit. tamē modo nō est. vt si quis
stipuletur stichiiū mortuū nō valet stipula
tio. sed si ipsa p̄cessit mortē. vt quia aliquis
promisit dare stichiiū die statuto. sed fuit in
mora postea mortu⁹ est stichius tenetur ad
estimatōne stichij eo q̄ fuit in mora. verū si
quis stipuletur rē que nō est sed futura spe
ratur ratione rei valet stipulatio. vt si q̄s sti
puletur futuruz partū ancille. v̄l futuros fru
ctus. vel si quis emerit iactū rethibis vbi ict̄
conditio. vt si quid capiatur illud debeatuz
Item p̄hibita est alienatio mancipij christi
ani in iudeū. quia non licet iudeū possidere
mancipiū xp̄iani. Item p̄hibet̄ alienatio rerū
que a cōmercio hominū sunt empte vt sunt
res sacre religiose z sancte. z que deo sūt de
dicatę. vt ec. z liber homo. Sūt nāq; res sa
cre que publice z nō puate p̄ pontifices do
sunt dedicate vt ec. Religiose vero sūt sepul
cra seu loca in q̄ hoies mortui inferūt. Sā
cte sunt res. vt muri z porte ciuitatis muni
cipioz z castroz adeo q̄ pena capitis impo
nitur violatoribz eaz. vt si aliq̄s aliter igre
diatur ciuitatē vel municipiū q̄ p̄ portas.
Publice res sunt flumina portus maris z eti
am que dedicate sunt p̄plo. vt stagnū stadiū
publica orbita. insti. de re. diui. §. sacre res
z se. Est ergo inutilis cōtractus super reb⁹
p̄dictis. imo emptor qui scit res tales esse z
emit. perdit precii z rem. Sed ignorans a
venditore sciēte sibi cōparuit tenetur vendi
tor in id qd̄ sua interest se deceptuz nō fuisse

De obligationibus

verū tamen fallit in superfluis vastis ec. que si debitum vrgens imminet vēdi possūt alijs venerabilibus locis vel cōtracta priuatis. Fallit em̄ in libero homine qui vēdi et alienari potest si interueniūt ea que habentur i le. ij. l. de patribus que si. distra. nec est cōtracta. qui filijs. l. que res pig. da. pos. vel non. Cetera autē res ec. prohibite sunt alienari nisi vrgent tale debitū qd ex mobilibus solui non possit. tūc em̄ datur p̄mo in pignore creditori vt ipse creditor tam diu teneat eā qd de fructibus et de sorte sibi fuerit satisfactū. vel si n̄ inuenitur qd rez pignori velit recipere. tunc rector domus corā episcopo debet iurare presente maiore pte ibidē seruientū vt debitū sit vrgens. et qd de mobilibus solui nō potest. et hoc facto debet res subhastari et stare venalis. xx. diebus et p̄ offerenti datur. deinde res debet vendi cum cōsensu maioris partis ibi seruientū facta mētionē de predictis omnibus solēnitatibus. et hoc fm̄ leges. Scdm̄ iura canonica vero venditio rei immobilis ec. etiā si solū interueniāt iste solēnitates q̄ i emphiteoticis cessionibus hoc modo ē. vt si res valet. x. addatur vndecima pars et interueniat episcopi auctoritas et capituli cōsensus vtili causa assignata si nō inueniatur aptor modus debet dari emptori vel insoluto creditori adiecta vndecima pte in p̄cio vniuerse estimatōis rei. no. in. l. sanxim. i. autē. p̄terea. l. de sa. san. ec. Capitulum. vi.

De vsum sit de

C duobus ex quibus cōtractus cōstat. scz personis et rebus. Restat nunc videre de obligationibus. Est autē obligatio iuris vinculi quo necessitate astringimur alteri cuius soluende rei vel aliquid dandū vel faciendū fm̄ nostre ciuitatis iura. vt instit. de obli. in p̄ncipio. Obligationū alia naturalitanti. alia civilis tantū. alia naturalis et civilis simul. Naturalis est que naturalē equitatem cōtinet hac naturali solū obligatiōe se obligat pupillus primus pubertati sine tutoris auctoritate nō factus locupletior nec dolū committēs. Itē seruus dñō et cui libet alteri persone. Itē filius patri in eius potestate existēs. et ecōtra. sed talis naturalis obligatio inefficax est ad agendum. Civilis obligatio est cum quis solēnitati iuris astrictus est. et talis obligatio ex sola dispositioe legis procedit. vt cum quis cōfessus est

mutuo recepisse decem spe future numerationis. de quo mutuo scriptura ē facta post biennium tenetur ciuilititer. licet pecunia nō sit numerata. sed naturalis equitas eum tenere nō suadet. vnde licet fm̄ ius civile taliter cōfessus sit obligatus. naturalis tū equitas non vult vt soluat id quod non recepit. sed quia potest infra biennium excipere de non numerata pecunia. quaz si non opposueris tunc vult naturalis equitas qd sibi imputetur et tenetur naturaliter et ciuilititer. Patet ergo qd naturalis obligatio per se seu civilis obligatio per se ad agendū est efficax et ieuabilis. Naturalis et civilis obligatio ē vbi ambo cōcurrunt. scilicet persona que de iure contrahere potest et dispositio legis. et hec efficax est ad agendum. Obligationū naturalium et civilium simul: alia est ex contractu. alia ex quasi cōtractu. alia ex maleficio. alia ex quasi maleficio. Obligatio ex contractu est que p̄cio contrahitur et que ex ipso p̄cio et contractu descendit. vt emptio. venditio. locatio. conductio. donatio. et huiusmodi. Et quasi ex contractu obligatō est. vt cū quis gerit alterius negotiū sine ipsius mandato. vt sunt tutor. curator. siue negotiorū gestor. et similes persone. Isti em̄ nō cōtraxerūt cū illis quorū negocia gesserūt vñ nō tenentur ex contractu sed quasi ex contractu. Ex maleficio vt qñ aliquis furtū. rapinā vel iniuriā alicui fecit tenetur ex maleficio. Ex quasi autē maleficio est qñ aliquis directe n̄ deliquit sed quasi. vt qñ ex domo sua quam inhabitat aliquid effusum est vel eiecit. qd alteri nocuit. vt instit. de oblig. que ex quasi maleficio nascuntur. in p̄ncipio. Cōtrahuntur autē obligationes aliquādo re. aliquādo verbis. aliquā litteris. aliquā sensu. Ex re cōtrahitur obligatio vt in mutuo cōmodato deposito. similiter et in pignore etc. Ex re igitur mutuata tenetur qd ad similitē re reddēda. Ex re vero cōmodata deposita vel pignora tenetur qd ad eandē rem restituendam. Pro euidentiori intellectu obligationū est notandū. qd rez quedā nullū hnt vsum p̄rie loquēdo sicut pecunie q̄ solū sunt mediū rerum q̄ vsum hnt vñ pecunie p̄ hmoi generis p̄cordia inuēre sunt ad supplementū eaz rerum q̄ p̄ vsu hominum sunt necessarie. vt vult Aristot. 1. poli. et iō pecunia p̄rie nō p̄t vēdi em̄ vel locari nec p̄duci. p̄t tñ mutuari. dponi et p̄mutari. Quedā sunt res quarū vñ est

De obligationibus

ipsoꝝ cōsumptio. sicut vinū. ceruissa. panis caro. ⁊ sic de alijs. ⁊ tales nō habent locari neqꝫ cōduci. possunt tamē emi. vendi. depōni. pmutari ⁊ mutari. Quedā vero sunt qꝫ vsus potest separari a proprietate earꝫ ipis manētibꝫ in esse. vt domꝫ et alie possessiones. s. equus. vestis ⁊c. ⁊ tales emi possunt vēdi et etiā locari. alia autē supradicta nō pnt locari quia ex tali locatione nulla posset p̄cipi vtilitas. In his autē vltimis cū dominium stet penes locantē. vsus autē penes cōductorem licite potest de talibꝫ accipi pensio p̄ locantem. vsus autē penes cōductoreꝫ p̄pter pensioneꝫ residet. Nā in rebꝫ que vsu cōsumunt. si q̄s vellet seorsum cōputare vsum a re. violēta/ret naturā rei vt si q̄s seorsum vellet vēdere vinuz. ⁊ seorsum vsum vini. vel venderet id qd nō est. vel eandē rem bis venderet qd in rebꝫ quaz vsus a proprietate pōt separari non ca dīt vnde in talibꝫ pōt vtrūqꝫ seorsum ꝑcedi vtpota si esset q̄ alteri traderet dominium sine proprietate domꝫ reseruato sibi vsu ad ali/ quod tps. vel ecōtra cū quis cōcedit alicui vsum domꝫ reseruato sibi dominio et prop̄ etate domꝫ licite potest accipere p̄ciū pro vsu domus. vt. ff. ⁊. l. locati. p̄ torū. Verbis cōtrahitur obligatio p̄ interrogationē ꝑcedētem ⁊ responsionē immediate sequentē Un̄ nisi interrogatio ꝑcedat responsionē nō valet obligatio. vtpota si Iohānes ita stipulet a Petro mittente mihi dare centū. vel face re hoc. ⁊ Petrus respōdeat in cōtinenti valet obligatio. Est autē stipulatio firma ꝑborum cōceptio qua quis aliquid se facturuz daturū se promittit alteri. super quo interrogatio dirigitur. ⁊ dicit a stipulon grece. i. firmū latine. vel dicit a stipula. id est. stipite descendēs. Et socius pro socio potest stipulari. filius p̄ patre. seruus p̄ dño. similiter frater pro fratre. procurator p̄ parte. curator p̄ adulto Litteris cōtrahitur obligatio quādo aliquis misit litteras ex causa mutui recipiendo. ⁊. vel. xx. qui nō recepit sꝫ fec̄ spem future numerationis vnde vigorē illaz litteraz si infra bienniū nō exceperit. de nō numerata pecunia lapso biennio tenet ciuilit ⁊ naturaliter. vt supra dictū est. Cōsensu solo cōtrahitur obligatio. vt in societate man dato emp. ⁊ ven. illa em̄ cōsensu solo cōtrahitur. Itē cōtrahitur aliquādo obligatio pure. aliquādo in diē. aliquādo sub cōditione. Pure cōtrahitur obligatio quādo pmit

titur aliqd dari nō apposito certo die vlt cō ditione. vt dicēdo. pmitto tibi dare decē ex causa mutui. Unde bec pure debētur. id est in cōtinenti. sed nō ita in cōtinenti qꝫ pus nō debeat expectari q̄s diu numerent vel tādiu vt cōmode solui possunt. In diem cōtrahit obligatio. vtpote promitto tibi dare decem hinc ad pasca. vnde facta pmissione i conti nenti debitor factꝫ sum. nō tam potest a me petere nisi adueniente die Sub cōditione fit obligatio. vtpote. pmitto tibi dare decem si nauis venerit ex asia. vnde licet pendēte con ditione nō oriatur obligatio vel actio. ea ta men secuta cōditio est actio. Ceterz stipula tiones inutiles reddunt multis de causis. Aliqñ rōe intervalli interpositi nisi modicū sit intervallū. vnde certū est qꝫ in stipulatio ne necessaria est interrogatio ⁊ respōsio. ita neqꝫ mutus neqꝫ surdꝫ neqꝫ infans stipula tionē ꝑtrahere pnt. nec etiā absens qm̄ am bo audire debet. Itē inutilis est stipulatio rōe dissensus. vt si stipulor vnū ⁊ tu promit tis aliud. Itē reddi inutilis ratiōe ꝑditōis impossibilis. vt si celum digito tetigeris ⁊c. Itē si ex causa turpi descendit vt stipulor sibi sacrilegiū adulteriū vel homicidiū. Itē in/ utilis est si fiat p̄ metū vel dolū. Itē inutil est rōe detractōis vel abiectōis. vt si stipu lor pure ⁊ tu rñdes sub ꝑditōe. Itē inutilis est rōe apposite ꝑsone. vt si stipulor noie illiꝫ cuiꝫ mandatū nō habeo nisi sit talꝫ cui subie ctus sum. vtpote filiꝫ p̄ri. seruꝫ dño. ⁊c. Va let em̄ tūc talis stipulatio. ⁊ ex tali acq̄rit ꝑa tri actio sicut ⁊ dño sꝫ alteri qꝫ dicit ꝑsonis nō pōt q̄s stipulari nisi sua iter sit. vñ si stipulor alteri dare cui dare mea iter sit tenet stipula tio. vt si stipulor dare creditori meo vel ꝑcu ratori vlt curatori aut tutori vel similibꝫ ꝑso nis. licet ex tali stipulatōe solꝫ ego agere pos sim ⁊ nō iste cui stipularꝫ sim dare. In casu tñ ex mea stipulatōe agit iste cui dare pactꝫ sum. vt si tutor paciscat dare ꝑpillo vel cu rator furioso vlt actor vniuersitati. Itē si ꝑ curator absens stipularꝫ est dare dño tenet. vtz licz alteri stipulari vlt pacisci nemo pos sit vt dictū est. si tñ adiciat stipulationi pena stipulatio pene valet. vt si q̄s ita stipuletur ꝑ mittis mihi qꝫ dabis B. c. ⁊ si nō dederis ci dabis mihi decē noie pene. Ultima stipu latio pene tenet. licet ꝑncipalis non teneat. Et qñ pena adiecta pactis exigi possit et qñ nō. habet in. c. p̄ri.

De pactis contrahentium

Capitulum. vii.

De contractibus

bus et contractuum generibus et earum divisionibus restat nunc videre de pactis contrahentium et ipsorum divisionibus. Unum pactum est consensus duorum vel plurium in idem alteri ab altero paciscendum dandum vel faciendum. Attende quod singula verba divisionis. pactus est solo consensu perficitur in emptio et venditio. et habet dicitur stipulatio in qua non solum consensus sed etiam verba necessaria sunt. quod habet fieri per interrogationem et responsionem. ut supra dictum est. Item necessarium est ut in pacto sint duo vel plures qui consentiant in idem dandum vel faciendum. Et sic differt a pollicitatione. quod pollicitatio solo offerentis est promissio. ut in pactu. ff. de polli. Et in idem non in eodem et bene. quod si ego et tu consentiamus quod sempronius sit lapis non est pactum. quod talis consensus non obligat unum alteri. nec est de dando vel faciundo. De etiam alteri ab altero. quod si consentiamus quod unum nostrum det aliquid titio vel quod titius det unum ex nobis non est pactum. ut ff. de obli. l. stipulatio ista. in principio. Cum stipulari alteri vel pacisci quis non possit nisi eidem obligetur. non autem obligatur regulariter aliquis negotium alterius promittendo. De autem pactu a pacto. id est a pace et actu. Nam si paciscimus ex diversis et contrariis actibus moribus pro multa variis dicitur in una personam deducimur sententiam. ut in l. i. §. ff. e. ti. vel de pactu a palmarum percussione ut sepe fieri solet. Pactorum multe sunt conditiones. de deseruientibus ad propositum dicitur. Pactorum quaedam sunt inutilia. quedam vero utilia. Utilia pacta sunt quae ratione vestiantur. et eorum quaedam ratione personarum. quaedam ratione rerum. et quaedam secundum iuris ordinem fiunt. Est autem sciendum quod persone quae pactum faciunt oportet quod tales sint quae se obligare possunt et res etiam sint tales super quibus pactum fieri debet. quae a iure non sint prohibite et quod servetur ordo iuris ut in precedenti. c. supra visum est de personis rebus et obli. Inutilia vero sunt pacta quae fiunt contra leges constitutiones et edicta priorum et in fraudem Contra leges de fieri pactum quoniam alienat prodiu minorum sine decreto. ut in l. cum emancipatus. et l. non solum. et l. non est. et l. et si his. L. de prodiis vel alijs rebus minorum sine decreto alienandis vel non. Vel quoniam alienat fundum dotalis. ut in l. i. L. de fundo do. contra constitutiones autem fit quoniam aduocat paciscitur cum clientulo de quota parte litis habenda pro suo solario. p. l. si quis aduocatus. L. de postu. Contra edictum priorum fit ut si sciatur pactum quod alicui si liceat facere furtum vel bo-

micidium sine pena. imo scienter eius crimen occultans socius efficit criminis et pena principali punietur. ut in l. i. L. de his qui latrones et aliorum criminum reos occultant. In fraude autem fit pactum varijs modis. quod autem sit fraus de persona ad personam. aut de re ad rem. aut de contractu ad contractum aliter. aut de contractu ad contractum eundem. aut de nomine ad nomen. aut de facto ad factum. De persona ad personam fit fraus. utpote ego tutor vel curator. quod prohibeor aliquid emere de bonis pupilli vel adultum mei durante tutela vel cura. p. l. iij. ff. re pupilli saluaz fore modo ego non commo pro me sed per interpositam personam ut per uxorem vel filium meum vel etiam extraneum nomine tuo. Publice tamen palam et bona fide potest res pupilli emere. ut in l. cum ipse. L. de huiusmodi. emp. et vend. et l. si in emptio. §. tutor. in glo. ff. e. ti. De re ad rem fit fraus. quod etiam prohibetur est mutare pecuniam filios familias. ego pecuniam non mutuo sed aliam rem sibi do ut ipsa vendita utat pecunia. De contractu ad contractum aliter fit fraus. utpote vir et uxor postquam matrimonio prohibentur sibi donare. unum non donat sed donacionis causa vendit sibi iuncte. De contractu ad contractum eundem fit fraus. utpote cum ut mutua reocio pecuniam am mulier eius vellet fideiubere pro eo. ego pro e contra. ne mulier defraudet mutuaui pecuniam mulieri et tunc fideiussores recepi De nomine ad nomen fit fraus. ut si prohibet aliquis ne fiat in preteritum alicuius terre et ipse facit se eligi non in preteritum sed in defensorum. cum tamen idem sit solo nomine mutato. De facto ad factum fit fraus. ut vendit tibi ancillam eo pacto ne postea eam in lupanari ad faciendum quatuor sui corporis. tu vero in lupanari non posuisti eam. sed in cauponam vel tabernam quod ibi ministraret. quod tamen idem est contractus ad effectum Item nota quod non solum predictis rationibus sed etiam alijs quibusdam occultis pacta reddunt inutilia Est ei pactum scilicet inter debitorem et creditorem ne liceat creditori pignus distrabere. quod non valet. quod alius debitor iurare ad delinquendum. id est ad solutorem deneganda. Secundo si paciscatur de non repetendo depositum de non agendo depositi actione. Si vero si quis pactus sit ut ex causa depositi omnem periculum sustinet. Nam talia pacta valent. ut in l. iuris gen. §. si quis paciscatur. ff. de pac. De pignori oblig. notandum quod si inter debitorem et debitorem iterueniat pactum ut si debitum non fuerit sol. termino statuto liceat creditori pignus distrabere valet. et si quid ultra illud quod sibi debet ex pignore accipit tenet id creditori restituere. si vero minus debitor creditori tenet ad supplementum

De pactis

p. l. hypote cis. *L. de distra. pig.* Si autem tale pactum non interuenit tunc elapso die solutio nis dicitur creditor denunciare debitori ut luat pignus. ut no. ex. l. creditor. Et habet in. l. si i hoc. *L. de distra. pigno.* quod si non fecerit tunc elapsis duobus annis iuxta patrie consuetudinem poterit creditor illud distrahere. Item si fiat pactum inter eos. ut si precium termino statuto debitor non soluat pignus sit creditor. non valet. p. c. significare. de pigno. q. 3 bonos mores. et prohibitu a lege. p. l. 1. et vl. *L. de pac. pigno.* et l. commissoria. sed si fiat pactum si infra certum tempus precium sit solutum quod tunc in rem emptoris creditor possideat rem pignoratam iusto precio extimanda valet. Nam talis dicitur venditio condicionalis. ff. cod. de i. iurisge. s. vl. Admittitur tamen tale pactum in contractu venditionis si res vendita emptor termino statuto non soluat res redeat ad venditorem. p. l. q. ea. *L. de pac. inter emp. et ve.* et l. i. eo. t. facit lex si sup. *L. de trasac.* Item pactum in quo quis generaliter in se suscipit casus fortuitos non valet et est rone. ne quis generali vi bonorum suscipiet quod specialiter non esset suscepturus Item pactum de dote utiliori die reddenda non valet. Ro. q. 2 danosis data est dos et publice utilitati. Item pactum factum ut maritus daret uxori utiliter. id est quod commode facere possit non valet quod bonos mores. Item pactum factum inter militem et eiusdem aduersarium quod miles possit procurator. non valet. quod contrarium publice utilitati. eo quod milites scire debent arma et non iura Item pactum quod quis expresse remittit iuramentum calumnie. non valet. quod publice rei interest ut lites sine omni suspitione procedant. Item pactum factum de precario non reuocando non valet. Pactorum quoddam sunt vestita quodam nuda Pacta nuda sunt quod non continent causam. Inutilis est enim alicuius rei traditio sine causa. Et etiam dicuntur nuda illa quod non vestiuntur aliquo infra scriptorum scilicet vestimentorum. Et haec nuda pacta non sunt efficacia ad obligandum vel ad agendum licet possint ad defendendum. quod nudum pactum regulariter non parit actionem sed exceptionem. Pacta autem utilia dicuntur vestita sex modis. scilicet re. personis. sensu. coherencia contractu. et interuentu rei De primis quattuor modis dictum est super in. c. vi. vbi dicebatur quod modis distrahere obligatio. De quanto vero haec est coherencia contractu est exemplum. vendidi tibi domum tali pacto ut ego debeam morari in ista domo usque ad annum. Istud vltimum pactum non valeret de se factum quod nudum est sed coherencia illi pacti vestiti. scilicet venditionis in quo positum est

valet et etiam ex eo datur actio. De sexto scilicet rei interuentu est exemplum. promisi tibi aliquid dare vel facere. ut tu mihi aliquid dares vel faceres cum ego dederem quod promisi statim vestitum est pactum ex parte mea. et ideo interuentu illius quod dedi es mihi obligatus ad dandum id quod promisiisti Tertia diuisio pactorum. quedam constitunt in dando. quedam in faciendo. Exemplum promisi quod paciscerem dare equum vel aliam rem. Exemplum secundi ut facere domum vel estuarium. Quarta diuisio pactorum. quedam expressa. alia tacita. Expressum est. ut si ueni tibi aliquid dare vel facere. Sed tacitum. ut si ueni domum tuam. et in eadem res meas induci tacite uideor pepigisse tecum cum illata sint obligata tibi per pensionem domus. Item tacitum pactum est. ut si habeam tres debitores qui mihi tenent in. xv. et erat unusquisque in solidum obligatus. uideor si ab uno eorum recepi. v. uideor renunciaisse iuri in solidum et pactum fecisse tacitum non petere ab uno quocumque illorum nisi alia duntaxat. l. si creditores. l. co. ti. Quinta diuisio pactorum. alia gratuita alia non gratuita. Gratuitum ubi nullo dato vel promisso gratis debitum remittitur. Non gratuitum est ubi transactio aliquo dato retento vel quasi promisso. Porrigantur autem pacta similiter transactiones ad illas tamen personas inter quas facta sunt et alijs personis regulariter non possunt. p. l. 1. *L. de trasac.* Fallit haec tamen in quibusdam infra scriptis casibus. Tunc pactum de non petendo factum reo principali prodest fideiussori. nisi in paciscendo pactum sit ne proficiat fideiussori. vel nisi fideiussor sit animo donandi vel in rem suam. In his tribus casibus pactum factum reo non prodest fideiussori. sed contra pactum fideiussori factum de non petendo non prodest reo. p. l. Item in duobus rebus. scilicet de pactis. quia licet rei intersit a fideiussore non peti. quia fideiussor habiturus erat regressum contra reum. non tamen fideiussoris interest a reo non petenti cum reus contra fideiussorem non habeat regressum nisi fideiussor in rem suam fideiussor sit. quia tunc fideiussor pro re accipiendus est. et tali casu pactum factum reo prodest fideiussori. et pactum fideiussoris in rem suam prodest reo. pactum vero fideiussoris non prodest fideiussori nisi expresse agatur quod proficiat reo et si fideiussori et tunc singulis prodest. Sic pactum unius rei debet prodest alteri. Item pactum factum cum venditore vel donatore prodest emptori. ut si venditor vendidit domum quam ipse non dum soluebat vel soluit propter inducias sibi

De pactis

Datas emens eisdē gaudebit Inductis. Item pactū factū cū filio vel suo pdest patri z do mino. Pactū autē pcuratoris pdest dño et n̄ nocet nisi in tribz casibz. s. si ad h̄ spēale man datū vel si i rem suā pstituit sit vel generalē dñi bonoz habeat admīstrationē. Qñ autē factū pcuratoris noceat z p̄iudicē dño habe tur in. l. si pcurator. L. de pcur. z. c. j. vt līc. nō p̄testa. in glo. sup̄ h̄bo. p̄pter. in. c. cū olim. de causa possessionis z proprietatis. Item pactum tutoris z curatoris pdest pupillo. vel aduleo z nō nocet si bona fide fiat z nō aīo calūniā di vel defraudādi.

Capitulum. viij.

Hinc videndū est

N de penis pacto appositis. Sciendū pena pacto appositā aliqñ cōmittit aliqñ nō. Si em̄ p̄uentio incipit a p̄ditōe. vtputē si stichii nō dederō decē dabo noīe penē. hic pena cōmittit cū certū est p̄uentuz dari nō posse. Si vero incepit a p̄cedēti pa ctioe. vtputē p̄mitto stichii dare. alioquin pene noīe decē dabo. Et si tūc p̄cedēs pa ctio fecerit obligationē. vt si sit pactū vesti tū cōmittit pena. ex q̄ stichii dare potuit z n̄ fecit. aut p̄cedens pactio nō est obligatio nō cōmittit pena. nisi demū lite p̄testata sup̄ eo qd̄ in pacto deductū est. Et diligēter aduer tendū q̄ in tractu stricti iuris pactū coherens informat z vestit. p. l. lecta. ff. si certum petat. Et sic ratioe informatōis agit ex sti pulatu ad id sup̄ quo nō fuit interposita sti pulatio. Et agit tūc ad p̄tenta in stipulatio ne q̄ etiā deducta i pactū. z sic est casus spe cialis in quo stipulatio excedit p̄rios termi nos siue suā p̄riam naturā p. l. petēs. ex sti pulatione. L. de pac. licet alias regulare sit q̄ quodcūq̄ in stipulatōe obmissum sit pro omisso habeat. scz q̄ nō agat ad id qd̄ dedu ctum est in nudū pactū. vt. l. ita stipulat. ff. de ver. obli. Similit̄ coherēs p̄tractui bo ne fidei. p. l. in bone fidei. L. de pac. Simi liter coherētia stipulatiōis vestit p̄ actū. eo. ti. l. si pactū. Similiter traditiōe. eo. ti. in. l. legem. Et nō refert an pactū p̄cedat vel seq̄ tur dūmodo in cōtinenti apponat. facit lex iurisgen. §. q̄nimo. ff. eo. ti. Notandū con sequēter q̄ pacta quedā sūt fm̄ leges. q̄daz sūt p̄ter leges. z aliqua p̄tra leges. Scdm̄ leges sit puta qñ p̄mittit aliqd̄ dari vt fieri fm̄ q̄ lex p̄mittit. modo si est pena p̄missa p̄

peti aut res vel pena. id est. alterū eoz solū nisi sit dictū q̄ pena soluta vel nō ratuz ma neat pactū. quia tūc vtrūq̄ potest peti. Ca sus in. l. cū proponas. L. de transac. Item pa ctum sit p̄ter leges. scz quādo pacto aliqd̄ p̄ mittit qd̄ directē a lege expresse nō p̄hibetur vtputa p̄mitto factū alienū z si nō fiat id. p̄ mitto penā vel paciscoz alterz alteri dari z si nō datur stipulor penam. tūc licet nō valeat factū p̄ncipale. quia factū alienū p̄mittere nō possum. nec etiā alteri pacisci. valet tamē pene p̄missio. Item pactū sit cōtra leges cum p̄mittit aliqd̄ qd̄ lege expresse prohibet scz res sacra vel religiosa. z tūc neutrum va let neq̄ p̄ncipale neq̄ pene p̄missio. Item aut pena adijcitur quātitati aut speciei aut facto. si adijcitur quātitati. vt p̄mitto dare decem sub pena dupli. tūc ipsa pena quan tacūq̄ z qualitercūq̄ sit reducitur ad legitī mū modū vsuraz sortis p̄missis. Et h̄ iō. q̄a ex quantitate pecunie solet fenus cōmitti. h̄ hoc p̄ Inno. in. c. suam. de penis. si h̄o adij citur speciei. vt p̄mitto dare equū. vel aliam rem. stichii vel ticiū sub pena decē librarū. illa pena exigit. z itez pena tota exigitur. de hoc p̄ Bar. in. l. lucius. ff. de actio. emptio. z ven. Cōsequenter notādum q̄ recte sicut in iuramētis ita z in pactionibz intelligunt cōditioes generales. s. si deus voluerit. si res in eodē statu p̄manserit. si mihi seruabit si des zc. de quibz p̄ditionibz per docto. z glo. in. c. quēadmodū. de iureiuran. Item si quis iurauit se solutuz spe future numerationis intelligitur cōditio si pecunia fuerit nume rata. Casus in. l. indubitati. L. de nō nume rata pecunia. Item dabo centū si p̄traxeris me cum matrimoniū. Intelligit cōditio secu tis nuptijs. ff. de iure do. l. promittēdo. Et generaliter in omnibz iuramētis p̄missorijf generales p̄ditiones intelligunt. In asser torijs vero iuramētis nulla subintelligitur Speciales autē p̄ditiones nunq̄ subintelli gunt. sed oportet q̄ expresse ponant. vt dic̄ Bern. in. c. tua nos. de iureiurando No tandū q̄ multa possum facere spōte ad que nō possum me pacto astringere. Nam spon te possum mihi aliquē heredē instituere. nō tamen ad hoc pacto me astringere. Casus i l. pactum q̄ dotali. L. de pac. silr in. l. stipu latio hoc mō p̄cepta. ff. de ver. obli. Item ea q̄ ob reuerentiā alicui p̄mittit nō obligat p̄mittētē. Casus in. l. j. §. onerāde. ff. quarū

De beneficijs

rez actio nō datur. 7 ibi p Bar. Sic etiā tēporalis p̄statio nō vestit p̄ventionē nudam. p. l. si certis annis. L. de pactis Et nō refert an talis p̄statio fuerit facta sciēter vel ignoranter q̄ ad necessitatē in postez soluēdi. secus q̄ ad effectū repetitōis. i. si sciēter solui i debitiū repetere nō possum. p. l. i. ff. de cōdit. indebi. Distinguentiū tñ est in h̄ casu qñ q̄s agit p̄ illo qd̄ sibi cōsuevit solui aliq̄t annis aut actor q̄ agit p̄tra illū q̄ cessat soluere p̄statiōnē innitit solū tpi. aut alteri cause si solū tpi succumbit. i. p̄dit causam. qz tps nō est modus obligatiōis tollēde v̄l inducēde. p. l. obligatiōnū fere. §. placet. ff. de actio. 7 obligatiō. Aut nō solū allegat tps sed aliā causam aut tal̄ cā est sufficiens ad agendū v̄l nō. si secundū allegat nudū pactum vel p̄missionē 7 itez succūbit p̄ dictā legem Si certis annis. aut actor p̄tendit causam sufficientē. vt stipulatiōis 7 venditiōis emptiōis aut alterius tituli. 7 actor obtinebit si pbauerit solutionē sibi factā ad plures annos licet nō pbauerit causam efficacē. quia p̄sumit q̄ reus nō soluerit sine causa legitima. qz nemo p̄sumitur rē suam iactare. p. l. cū de indebito. ff. de p̄bat. Item p̄bat p̄ glo. c. si. xvij. q. ij. vbi d̄r q̄ allegata p̄suetudine alicui⁹ aliqd̄ soluendi cū causa 7 p̄statiōne illi⁹ solutiōis inducit obligatiō. ad idē facit. c. puenit. de cen. vbi d̄r in fine. oportet q̄ppe vt ois cēsus ad qd̄ 7 qñ p̄solui debeat p̄sciat. Cōclusiue tenent doctores q̄ p̄missa vera sunt. de capitulo puenit. qñ p̄ tantū tps solutiū sit quod sufficit ad p̄scriptiōnē. 7 nō fuit in possessiōne recipiēdi h̄mōi solutiōem vt p̄carie aut clam Itē nemo alienū factū p̄mittēs obligat. vñ q̄ p̄mittit p̄ aliquo nō tenet ad aliū nisi q̄ det operā quā potest q̄ ille faciat qd̄ p̄mittit. p. l. stipulatio ista. ff. de p̄. obli. nisi q̄s p̄mittat se effectuz curatur ve vt p̄missum fiat insti. de inuti. stipu. §. si q̄s aliū daturū. Item si q̄s p̄misit insulā facere ad certū tēpus sub certa pena 7 tantū tps iā trāsīuit q̄ modo infra tps statutū fieri nō poterit. licz totū tps nō trāsīerit. possum tñ agere cōtra tales p̄inde ac si totū tps trāsīerit p. l. h̄ iure ff. de ver. obli. Itē si aliquis p̄mittit generaliter hoc modo. quodcūqz postulaueris dabo. in tali excipiunt oīa illicita 7 p̄iudicialia 7 etiā ea que in generali p̄tractu nō veniunt scz q̄ q̄s sp̄cialiter noiata nō dedisset. Casus in. l. i. L. q̄ res pigno. obli. poss. vel nō.

Defensionū seu be

Defensioz quedā in fauorē. quedā in odiū introducte sunt. vñ p̄rigit q̄ p̄sonē quibz inuēte sunt p̄ eas iuuant ne te neant de obligatiōibz quas fecerūt. Et licet v̄z sit regularit̄ licitū esse his p̄ se introductis renūciari. l. si q̄s in scribēdo. L. d̄ pac. sunt ex eis tñ quedā b̄nficia quibz renūciare non possum⁹. 7 renūciatiōne facta nō impedit quo min⁹ h̄mōi b̄nficia 7 defensiones opponi p̄nt. Aliquetū sunt q̄bz q̄s renūciare potest 7 renūciatiōne facta tenet. 7 illa p̄ona que añ renūciatiōnē p̄ ip̄a b̄nficia iuuatur renūciatiōne facta ampli⁹ nō iuuat. Alique sunt defensiōes q̄bz q̄s ad qd̄ q̄s renūciare potest 7 q̄ ad qd̄ nō. Itē de singul̄ est videndū. 7 primo de illis quibz renūciare n̄ potest

Beneficiū macedo

Beneficiū senatuscōsultri cōpetit filiofamilias q̄ pecuniā accepit mutuo sine volūtate tacita vel exp̄ssa patris. Et nota licet appellatiōe pecunie largo mō sumpt̄e p̄tineat qd̄qd̄ numero pōdere vel mēsurā cōtineat. capit tñ hic stricte solū p̄ pecuniā filiofamilias mutuata. vt dictū est. 7 sic iuuatur. si tñ fili⁹ recepit qd̄ cōstitit in pōdere vel mēsurā tenebit nisi fraus adhibita sit a creditore. vt qz dedit filiofamilias frumentum vel oleū vt his distractis vtref. p̄ pecuniā. vt supra dictū est in. c. p̄. vbi dicebat. i fraudē aut sit pactū varijs modis 7 nō solū cōpetit ei interim dū est in potestate patris v̄z etiā postq̄ fact⁹ est sui iuris 7 etiā cōpetit heredi filijfamilias 7 ei⁹ fideiussori. p. l. i. §. 7 si p̄. §. nō solū. ff. ad macedo. Et introductū est in odiū feneratoroz. 7 huic b̄nficio renūciare nō potest. vñ post sniam datur exceptiō ex eo. ff. ad macedo. l. i. 7 dicta. l. si pater. §. nō solū. naturalis tñ obligatio manet. vt in. l. si iulian⁹. §. quāqz. e. ti. Nota tñ q̄ in casibz sequētibz exceptiō b̄nficij macedoni nō habet effectū. Primo si filiusfamilias p̄ mēdaciū dixit se patrēfamilias. vt in. l. zenodorus. in glo. 7 in. l. i. L. ad senatuscō. macedo. Secdo si credebat fili⁹ fore paterfamilias. qz fungebatur publicis muneribz. vt dicta. l. i. senodari⁹ Tertio si filiusfamilias a pupillo recepit mutuū nō internētere ip̄i⁹ tutoris curatoris auctoritate. Quarto si mutuan

De beneficijs

pecuniā in utilitatē patris auertit. vñ cū illa pecunia fecit qđ pater esset factur⁹. vt dorādo filiā vel sororē. p. l. filiūsa. ff. e. ti. Quāto si recepit pecuniā causa legatōnis vñ studij vt in. l. macedoniani. L. e. ti. Sexto si pater ratū habet vñ p̄sentit postea qñ mutuū accepit fili⁹ vel p̄ns fuit z nō dicit. vt. l. si filiūsa. eo. ti. Itē si filiūfamilias fact⁹ paterfamilias soluit p̄tē debiti cessat bñficiū macedonianū. p. l. s. iulian⁹. §. si. ff. e. ti. Itē cessat illud bñficiū si fili⁹ habet peculīū vsq; ad qñtitatē peculij. i. pecunie mutuo recepte. glo. in. l. dicta. Zenodor⁹ ponit plures casus de eodē. Itē qđ dicitū est de filiofamilias: dicitū est de nepotib⁹. p. l. filiū habeo. ff. eo. ti. Et idē tenet Salicet⁹ in. l. si fili⁹. e. ti. illud tñ vñ est de nepotib⁹ qñ agit d̄ fauore ip̄oz vel patrū suoz Casus in. l. liberoz. §. s. z papinian⁹. ff. de ver. sig. Sec⁹ cū agit de odio ip̄oz. vt in causis penaz vel cōdemnationū nam tali casu appellatiōe filioz nō intelligūtur nepotes

Beneficiū restituti

bonīs cōpetit minorib⁹ toto tpe minoris etatis etiā eo finito infra quadriennij p̄tinuū. s. si i minorē etate decepti fuerint eoz facilitate z aduersarij calliditate. Notandū minorēnis multis modis pōt intelligi. Primo q̄ minor est. xiiij. annis. vt i ca. in p̄ntia. de p̄ba. §. p̄terea. Secūdo a discretione vsq; ad septēniū. L. de iure delib. le. si. si infanti. Tertio q̄ ad matrimoniū cōtrahendū vsq; ad. xiiij. annū mascul⁹. et ad xij. annū femina. Quarto q̄ ad testamētī factionē vsq; ad. xiiij. annū. xv. q. j. admonere z. c. se. Quinto quo ad restitutiōem vsq; ad xxv. annū. ff. e. ti. p. totū. Hodo adposituz minorib⁹ etate damnis subuenire nō i reb⁹ p̄speris seu p̄sperere gestis nocere p̄suenit. L. de pecu. l. nō eo min⁹. Errātib⁹ em̄ z nō fallētib⁹ publica iura subueniūt. vñ si minor q̄ nūc se maiorē assenerat fallaciter maiorē etatis mēdacio aliquē decepti in integrū reuerti nō debet. L. si minor maiorē se dixerit. l. si is q̄. Itē si minor. xxv. annis renūciat bñficiō ecclesiastico nō restituet si illud bñficiū est alteri collatū. qz q̄ bñficiū est legitime ad eptus nō potest illo sine culpa puari. Sed si minor obmisit aliquā p̄batiōem necessariam vñ alias capē est in iudicio potest petere in integrū restitutiōem. vt in. c. ex pte. d̄ resti.

spoli. p. Bern. Itē si minor facit qđ diligentissimus fecisset nō restituet. vt si de cōsensu suoz amioz adiuit hereditatē quam putabat fore multū pingue licz nō inueniat opulentā. qz tali casu vñ iure cōmuni. casus in le. nō videt. L. de in inte. restit. minor. xxv. annis. Itē minor in iudicio legitimā psonā stādī nō habet. L. q̄ legiti. p. totū. Ideo si agit z snia p̄tra eū lata est habebit bñficiū restitutiōis. p̄ eo autē lata tenet. in dicta. l. nō eo min⁹. Itē minor. xxv. annis agere potest sine tutore z curatore. vt in illis casibus i q̄ bus minor censet maior. vt si iudex p̄ fraudem tutoris absoluit reū a iudicio pōt puenire tutore. ita qz necesse est ip̄m p̄mo pueniri. z h̄ casu restituit minor etiā si p̄tumar fuerit. vt. ff. de minorib⁹. xxv. annis. l. minor.

Hec Johannes. lxxvij. dis. irreligiosam. Itē minor potest causam matrimonialē p̄ se agere vel p̄ pcuratorē. p. c. ex pte. de restit. spoli. Itē censet maior in voto. xx. q. ij. ca. j. vbi d̄ qz firma erit p̄fessio v̄ginitatis ex quo adultera esse cepit z que solet apra nuptijs deputari. Itē qñ minor mortē patris erequit. xv. q. ij. de crimine. Itē qñ agit ex testamēto p̄ris Itē qñ agit de recupanda possessione. L. q̄ legi. p. l. vlti. Itē qñ de thoro violato agit. ff. de adul. si marit⁹. z. le. iure mariti. L. eo. ti. Itē qñ agit de libero hoie exhibendo. imo tali casu pupill⁹ admittit. ff. de libe. ho. ethi. l. ij. Itē qñ impetrat veniā etatis. et q̄ liter impetret z corā quo z qua etate. habet L. de his q̄ veni. eta. impe. l. ij. Itē qñ agit negocia alteri. licet em̄ agere p̄ se non possz pōt tñ p̄ alijs agere si saltē h̄z mādātū. ff. d̄ pecu. l. filiūsa. Ad iudicia autē pcurator nō p̄t esse nisi. xxv. annoz. p. c. q̄ generalit. de pcur. ra. li. vj.

Beneficiū ne quis

debet nisi inquātū facere pōt et nō vltra. i. habita rōe ne egeat com petit marito z ei⁹ hereditib⁹ z filijs omnibus vtriusq; sex⁹ z ei⁹ patri qñ puenit ab vxore. z cōpetit patri vxoris qñ vxor puenitur a viro hinc inde p̄ dote z donatōe. Itē patrono qñ puenit a liberto. Itē cōpetit socio qñ cōuenitur a socio. Itē puenit patri qñ puenit a filio vel filia. z huic bñficiō renūciari non potest. Sciendū qz plerūq; p̄tingit quē cedere bonis. z ille tñ q̄ sic cessit bonis solū modo damnatur in quantum facere potest.

De beneficijs

Item postea ueniri potest si tantum acq̄sierit quo prior possit moueri. s̄ tñ fraudadus nō est alimētis quotidianis. nec etiā debz detru di in carcerē. ff. de ces. bo. li. iij. l. q̄ bonis. z. l. si debitor. Et talis cessio bonoz obligati onem debiri nō tollit s̄ inefficax est talis ob ligatiō ppter debitoris inopiā. sed prodest ut nō detrudat in carcerē cedens. ut in dicta. l. q̄ bonis. Et q̄ bonis cedit añq̄ agnoscat de bitū vel anteq̄ cōdemnet vel in iure p̄senteat debitiū audiri nō dz. ff. de ces. bo. l. p̄nt. Et habet in glo. ibidē. sup. s̄bo nō dz. Nō cedēs bonis debet bona indicare. allegat. p argu mēto. l. si. l. de iure delib. Itē habet in glo sa ibi. q̄ oibz bonis cedere dz ut etiā vnū de nariū nō retineat. licet i post questis bonis sec̄ fit. ut in dicta. l. q̄ bonis. Si tñ talis su stinuisse pena corpālē p debito tūc nō tene tur de postquestis soluere. ut. xij. q. vj. si res Itē bona cedētis debēt vēdi nō occupari p pria autoritate credētū s̄ bñ iudicē. ut. ff. e. ti. l. legis in lie De cessione tali habet p cano nistas in. c. hedard. de solut.

Beneficiuz ne liber

hō ob es alienū obliget huic bñfi cio nō poterit renūciari. qz h renū ciatio est dānosa z contraria libertati. Qui em̄ libez hoīm cogit fuire p debito pena e est ut pdat debitū. Sc̄do fatūdes dabit pa rētibz illi hoīs quē in fuiturē reduxit. Ter tio punif pena corpali. ut dic̄ Salicet̄ cir ca legē. ob es alienū. l. d obli. z act. fac lex q̄ filios. l. q̄ res pig. obli. pos. vl nō. Item Jo. an. dic̄ q̄ libri alicui studētis ad ptinu um vsum ipius defuictes nō obligēt ob es alienū. Itē nec salaria aduocatoz vel mili tū a publico ipis debita. ut no. Salicet̄ in le. ne q̄s de corpe. l. de aduo. diuer. iudi.

Beneficiū fori quod cō petit fore si cuiq̄ dicit q̄ ipere sub suo iudi ce debebat ueniri. qz actor debet sequi for̄ rei. de fo. cōpe. si cleric̄. z. c. cū sit generale. l. de iurisdic. om. iu. l. ij. ff. d alie. iudi. mu. cau. fac. l. j. in pn. nō aut ecōtra nisi in q̄busdā casibz ut statim infra dicet Et hu ic bñficio seu p̄uilegio pacto nō renūciatur s̄ ad h q̄ reus alibi possit q̄ i foro suo ueni ri pmittat solutiōez facere vbiq̄ fuerit pe tita ab eo. qz tunc ibi tenet solutiōem facere vbi uenit. Rō. qz p̄uilegio fori a p̄ncipe vl

lege indulto z oī iure introducto in ei⁹ fauo rem i p̄tractibz p̄t renūciari. ut. l. si q̄s in cō scribēdo. l. de pact. In his casibz seq̄ntibz actor nō sequit for̄ rei. Et ponit. vj. q. iij. p Jo. glo. decre. s̄sus. Cōtract. crimēq̄ reus religioq̄. Vir rō similis vl p̄uocat atq̄ re sat. Excellit inssu vl si p̄sentit vterq̄. Regle ctor iudex feodari⁹ atq̄ scholar⁹. Notādūz cū cleric⁹ habet cām aduersus aliū cleric⁹z ueniat ipm corā ep̄o p̄prio. s̄ ipsi⁹ rei vel de p̄silio ipsi⁹ ep̄i aliū iudicēz vtracq̄ ps eligat ecclesiasticū tñ. e. ti. c. j. ar. s̄. p. c. cū R. d off. dele. Ubi dz q̄ actor dz eligere nō vtracq̄ p̄ So. illa decretal intelligit fm Bern. q̄ al tera ps est absens. vl cū nō vult p̄cordare re us. z ita obseruat in curia

Beneficiū seu priui

legiū fori qd cōpetit cleric⁹. d. q̄ licz cleric⁹ de iure cōi subiect⁹ sit iudici seculari. p p̄uilegiū tñ p̄t declinare z dice re q̄ velit solū corā suo ep̄o r̄ndere: aut alio cōpetenti z huic bñficio de iure canonico z etiā ciuili nō renūciat. qz introductū est i fa uorē tot⁹ cleri z nō alicui⁹ singulari cleric⁹ Nā p̄uilegio fori a p̄ncipe vel le. indulto p̄t in p̄tractibz renūciari. ut dictū ē. imo iudex admittēs exceptiōem fori nō admittendā fa cit litē suā. ut patet i alle. l. si q̄s i p̄scribēdo. Et sicut iudex male iudicās facit litē suā. sic etiā arbit. z arbitrator. s̄ nō tenet d̄ estimati one litis nisi d̄ dolo z lata culpa. dūmō sal tem fuerint electi de priū p̄sensu. fac. l. j. s̄. j. ff. si mēfor salsum moduz dixerit. Idē videt de p̄sulatore. ut. l. j. de discussio. l. li. r. nā cui libet i sua arte expto credendū est. ff. d̄ v̄tre inspiciedo. l. j. z. c. cā matrimonij. s̄ p̄bat. in glo. Notādū ad h q̄ cleric⁹ possit progare iurisdicōem n̄ sui iudicē fm panormita. in. c. significasti. de fo. cō. Primo red̄rit eius p̄sensus. qz inuisi iudicari non p̄t. Sc̄do si p̄sentiat ex certa scia nō p̄ errorē. ut i glo. j. di cti. c. fac lex si. l. d̄ p̄di. inde. Tertio q̄ nō si at progatio met⁹ cā. ut. l. ij. in pn. ff. de iudicē. Quarto q̄ iudex i quē p̄sentiat sit ecciastic⁹ de hoc in. c. si diligēti. de fo. cōpe. Quinto ut talis alias p̄sit iurisdicōi. qz fundamentuz progatiōis est iurisdicō. Igit̄ in iudicē nō habentē iurisdicōz nō p̄t fieri progatio. qz nō entis nō sunt q̄litates. ut. l. et̄ q̄ in puin cia. ff. si cer. peta. Sexto q̄ tal sit iudex ordi nari⁹. qz nemo p̄t progare iurisdicōem nō

De beneficijs

sui iudicis delegati etiā cū consensu ep̄i. qz iu-
det delegat^o vigore rescripti hz iurisdictionis
limitatā z restrictā. Septimo qz fiat cū con-
sensu sui ep̄i. Octavo qz progās n̄ peccat re-
integra. qz cū res ē integra p̄nē ē loc^o als n̄
vt in. c. j. de iudi. Nono qz sit tal^o cā q̄ recipi-
at progationē illi^o iudicis. qz laic^o qualēcū-
qz iurisdictionē habeat nō progat in sp̄iali-
bus causis. de h̄ p̄ Jo. an. in cle. dudū. de se-
pul. in glo. sup̄ s̄bo sp̄iali. Itē laic^o trahēs
clericū iurātū ad iudicē secularē p̄dere debet
cām z iudex secularis p̄nat iurisdictionē p̄ au-
ten. statum^o. L. de ep̄i. z cle. Itē qd si cleri-
cus trahit clericū ad secularē. Rū def. debet
excōicari nō bñficiat^o. bñficiat^o s̄o bñficio
z offi. suis p̄uari. rj. q. j. in olīa

Exceptio nō nume-

rate pecunie date vl tradite rei ali-
qñ cōpetit infra duos ānos. aliqñ
infra. xxx. dies. aliqñ infra annū. aliqñ infra
tres mēses. Ecce enī debitor q̄ p̄fitec se mu-
tuo pecuniā recepisse quā i vitate n̄ recepit
pōt opponere exceptionē nō numerate pecu-
nie infra duos annos a die p̄fessionis facte
Creditor s̄o q̄ p̄fessus ē sub spe future nū-
ratiōis creditū suū recepisse a d̄bitore hz ex-
ceptionē nō solute pecunie infra. xxx. dies. p̄
legē in p̄tractibz. §. illo. L. s̄ nō nume. pecu.
Itē marit^o q̄ p̄fessus est sub spe future nū-
ratiōis se dote recepisse. hz exceptiōz nō nu-
merate dotis q̄ opponēda est infra annuz p̄
solutū matrimoniū. z h̄ si matrimoniūz du-
rat min^o duobz ānis. z ē opponēda infra tres
mēses si matrimoniū durauerit p̄ duobz
annis s̄ min^o decimo. P̄dicti exceptiōibz
nō pōt renūciari. z renūciatio si facta est nō
impedit q̄ min^o infra dicta tpa opponi possit
verūtāme in h̄ p̄dest renūciatio. qz si nō esset
facta renūciatio deberet p̄bari aduersarius
defendētī pecuniā ip̄am soluisse. z ita p̄dest
renūciatio tal. qz uertit on^o p̄bādī in renū-
ciantē. vt no. in rubri. ne fideiussores vl mā-
datores dotiū dent. L. cū suis legibz q̄ p̄bi-
bent fideiussorē dari p̄ dote restituēda i eue-
tum restituēde doti. Cū licz qdā sciāt z faci-
ant h̄mōi fideiussionē renūciantes p̄dicto ru-
bro cū suis legibz. ip̄a tñ renūciatio de iure
nō valet. qz talē fideiussorē dari p̄ dote resti-
tuēda p̄hibet a lege. mō id qd sit s̄ legē etiāz
si iurātū sit p̄ nō facto habet. p. l. nō dubiuz
L. de legibz. Rō autē legi secūde p̄dicti rubri

elicif ex ei^o s̄bis cū diē. si em̄ credēda ē m̄li-
lier sese suāqz dotē parti mariti existimauit.
quare fideiussor vl ali^o intercessor exigitur
Nota tñ fauorē magnū fore mulierē p̄ dote
recupanda. vt in. c. et lris. d̄ pigno. vñ muli-
eres p̄ oibz creditoribz p̄ recupanda dote p̄-
uilegia s̄ p̄sonales actōes siue p̄ re alia h̄nt.
vt. L. q̄ potiores i pignore habeant. l. assidu-
is. Talē etiā fauorē mulier etiā in suos here-
des trāsmittit. S̄z tñ p̄uilegiū h̄mōi muli-
er nō habz in donatōe. p̄ nuptias si pacta ē
de lucrāda donatōe. qz tali casu nō p̄fertur
alijs creditoribz. qz in dāno vitādo eis suc-
currit. nō autē in lucro captādo recte sicut i
lucris ignorātia iuris mulieri nō p̄dest. vt i
le. iuris ignorātia. L. q̄ admitt. ad bo. poss.
pos. z infra qd tps. Itē p̄pter maleficiū viri
vroz nō p̄dit dote exceptio crimine lese maie-
statis. vt diē autentica. Bona dānatoz. L. d̄
bo. p̄scrip. z dāna. nec etiā p̄pter crimē heref-
nisi tpe p̄tract^o m̄rimoniū vroz sciuerit virū
hereticū. casus in. c. decreuit. de here. lib. vj.
Itē nec p̄pter maleficiū patris. L. sol. m̄ri. l.
ij. Nā vult ius fiscū teneri ad dote vt ibides
in glo. z ff. sol. matri. l. si marito. in p̄n. z. L.
de bo. p̄scrip. l. si vt p̄ponis. Itē in. l. sat. L. i
quibz causis pign^o tacite p̄trahit habet cas^o
singularis qz etiā patrimonii vrozis tacite
obligatū est p̄ debito mariti i cā p̄mipularij
licet alias regulare sit bona vroz p̄ debito
mariti obligari n̄ debere. vt. L. ne vt. p̄ ma-
p̄ totū. Itē p̄uilegiū doti est qz oia bona ma-
riti sunt tacite obligata p̄ dote vroz. vñ si
aliqs possidet hereditatē mariti tenet r̄nde-
re mulier p̄ dote. vt in. c. et lris. de pig. Et
am̄ extēdit h̄ ad parafernalia. qz sicut bona
mariti obligata sunt vroz p̄ dote. ita z p̄ pa-
rafernalibz. Nota si mulier aliq̄ ex iusta cau-
sa sepata fuerit a viro tota dos d̄z sibi reddi
habita rōe ne egeat. vt si aliqd impedimētū
fuerit inter eos. vtputa affinitatis vel p̄san-
guinitatis aut aliqd tale qd ignorarunt Et
tūc oia empta vel cōparata de bonis viri et
mulieris debēt diuidi inter eos si hoc p̄stat
alias p̄sumēt de bonis viri empta. ff. d̄ do-
na. inter virz z vroz. l. q̄ntus m̄ci. z. c. j. ij.
z. ij. in textu ad glo. extra eo. si. Si autē con-
trahētes sciētes impedimētū contraxerint
solutū matrimonio vterqz p̄dit qd alteri de-
dit z fisco applicat nisi errore vel etate excu-
sent. L. de incest. nup. l. q̄ p̄tra hoc fac. ca. ij.
q̄ filij sunt le. imo de iure canonico scienter

De beneficiis

cōtrahentes p̄hibiti in gradu sunt excōmunicati ip̄o iure. vt in cle. vnica. de p̄san. z affini. Cōsiderandū tñ si mulier ita renouauerit dotem. nō tamen potest eam alienare cōstante matrimonio. sed necesse habet eā seruare ad vsū mariti z filioꝝ. facit. l. vbi. l. de iure dot.

Inc de beneficiis

is videam⁹ quibus q̄s renunciare p̄t. z quoz renūciatio impedit ne ampl⁹ opponi possint. Est em̄ quoddā bñficiū qd̄ vocat̄ noua cōstitutio de pluribus reis debēdi. a res rei z nō a reatu. que cōstitutio dicit̄ q̄ si plures sint rei debēdi. hoc est plures debitorēs idonei z soluēdo hoc diuisionis bñficiū habēt q̄ potest dicere vnusq̄ q̄ p̄ sua tantū parte teneat̄ insolidū p̄pter istud bñficiū duo sunt necessaria. scz q̄ p̄mittat̄ z obliget̄ se insolidū. z renūciēt̄ diuisioni cōstitutioni de pluribus reis debēdi z sic vbi creditor habet plures reos debēdi insolidū. habet electionē alterz de cōreis cōueniendi insolidū. secus si essent plures rei debēdi p̄ parte. p. l. j. l. de duobz reis stipu. z p̄mit. Notandū vnus debitorz soluēs totum p̄ suis cōdebitoribz habet actionem negocioz gestoz cōtra cōdebitorēs. vel mādati cōtra cōreos actione sibi concessa p̄ creditorem. p. l. si. fideiussor. l. de fideiussor. z māda. Sciendū q̄ plures rei debēdi possūt simul cōueniri in eodē libello dū tamē actor p̄stet̄ in dicto libello se velle esse contentum tota solutiōe vni⁹. ff. eo. ti. l. ij. z. iij. Itē interruptio facta ab vno creditore cōtra plures reos debēdi. z ecōtra interruptio facta p̄ vnū de pluribus reis debēdi cōtra plures creditores vel vnū nocet z p̄dest alijs. p. l. cum q̄dam. l. de duobz reis. ff. eo. ti. l. in duobus. Nota diligētē q̄ virilis receptio diuisionē totū obligatiōis inducit. vt bis q̄ soluit nō possit vltēr⁹ p̄ueniri. p. l. si creditores. l. de pact. vnde q̄ nō soluerūt possunt p̄ueniri vltra virilē portiōem residui. cōpetit tamē eis exceptio diuisionis. quia illa diuisio est contra naturā integrali obligatiōis. ideo inducitur pactū de nō petēdo. arg. dicta. l. si creditores. l. de pac. Nota tñ fm̄ Balduz. in dicta. l. si creditores. triplicē esse diuisiōz. Quedam sit ap̄ncipio. vt qñ plures se obligant p̄ vnū noībz exp̄ssis. tūc tenetur quilibz p̄ virili. in. l. reos. §. cū tabulis ff. de duobus

reis stipu. Alio modo fit diuisio ex ep̄stola diui adriani. vt. ff. de fideiussor. l. inter eos. Exemplū. duo fideiussores p̄miserūt soluere centū z quilibet eoz. z tūc p̄uenire possūt vnū ex his p̄ illis centū quē voluero. Si tamen hoc pacto petā a quolibz centū. possūt ip̄i petere a iudice vt ip̄is impartiat̄ bñficiū ep̄stole diui adriani seu bñficiū noue cōstitutionis. §. fideiussor. z māda. Tertia diuisio est que venit ex supueniēte pacto facto vel exp̄presso. Et fit duobz modis Uno modo p̄ receptionē virilis portiōis. de illa casus in dicta. l. si creditores. Alio modo p̄ petitiōez receptiōis virilis portiōis. vt in. l. liberum. l. de fideiussor. vbi d̄r q̄ actio p̄ lit̄ p̄statiōne diuisa ampl⁹ reintegrari nō potest

Nota ep̄la diui adriani. p̄ fideiussoribus fallit in qñqz casibz. Primo in fideiussore tuoz q̄ nō imploꝝat̄ h̄mōi bñficiū. licz tutoꝝes sint soluēdo. ff. rem pupilli saluā fore. l. si. Itē fallit i fideiussore fideiussor. vt. ff. eo. t. si plures. §. si. Itē fallit qñ ceteri fideiussores soluēdo nō sunt tpe litis p̄statiōis Itē fallit qñ eiusdē sūme sunt fideiussores sz nō p̄ eodē. ff. e. ti. si dubiter. §. si plures. in glo. super p̄bo p̄tē petere

Beneficiū quod cō

petit fideiussoribz d̄r q̄ si p̄ncipalis z fideiussor ambo sūt idonei i soluēdo. debet p̄us p̄ncipal⁹ p̄ueniri q̄s fideiussor sed ad h̄ vt fideiussorē qñcūqz creditor possit p̄uenire renūciare d̄z fideiussor noue cōstitutioni de fideiussoribus. Et nota qñcūqz duo. tres. quattuor. vel plures p̄ncipalis et insolidū se obligāt locū habet renūciatio p̄dicta que debz poni h̄ modo. Renūciam⁹ cōmuniter z diuisionem nouis cōstitutionibus z ep̄la diui adriani bñficio rē. Unusq̄qz em̄ p̄ altero intēdit soluere cū vltra p̄tē sibi contingētē se videt obligare. Dubitat̄ an laicus fideiussor clerici existēs possit cōueniri corā iudice seculari. z videt q̄ nō. eo q̄ p̄ncipalis nō p̄t cōueniri corā eo cū renūciare nō poterit p̄uilegio suo. vt supra dictum est de beneficio clericoz. Spe. in ti. de cōpetē. ind̄. adi. in ver. sed pone q̄ clericus. tenet q̄ sic. qz p̄sonales exceptiōes cōstitutione non transferunt. reales v̄o sic. ff. de except. l. exceptiōes facit. l. si cū p̄curatore. ff. de re iudi. Notandū. x. q. j. c. t. e. q̄dem. d̄r q̄ clericus si de iudicare n̄ debet p̄ laico. si tamē fideiussor

De beneficijs

tenet. vt in. ca. sequenti. Clerici tñ possunt fi
deubere inter se qñ pueniunt. *L. de epis et
cle. l. omis. §. in hac aut vrbe inclita.* Itē qñ
necessitas in stat tñc ex pietate tenent subue
nire aliq. vt. *l. xvij. di. nō satis.* Itē p ecclesijs
suis. vt in auten. *de san. epi. §. aliū aut. col. ix.*
hec *Johes. ix. q. j. te qdem.* Null' religiosus
absqz plati sui licētia. z maioris ptis capitu
li cōsensu debet fideubere p aliquo. nec pro
aliquo mutuā pecuniā recipiat vltra sūmā
cōmuni puidētia pstitutā puenit' seu capli.
als cōnēt' z capitulū nō tenet rñdere p his
nisi manifeste pstituerit i vtilitatē ei' redn
dasse. vt in. *c. q. quibusdā. de fideiussozibz.*

Alter' sciendū q i his casibz pōt fideius
sor agere ptra pncipalē debitorē vt eū libe
ret a fideiussione. Primo si diu stetit in obli
gatione. Secūdo si debitor incipit vergere
ad inopiā. Tertio si fideiussoz p demnat' sit
hi casus ponunt in. *c. vlt. de fideiuss.* Quar
to si ab initio puenit. *ff. e. ti. l. fideiussor. eo. z
in. l. si p ea. l. mā. vbi elicit tanqz p regula
q fideiussor vl' mādatari' añqz soluat p reo
pncipali nō eget mādati ptra eū nisi sit pde
natus vel re' bona dilapidet vel puentū sit
q possit qñcūqz. Fideiussoz tñ iniuste pde
natus appellatōe nō vsus ptra reū regressū
nō habet qd est notatu dignū. Fallit hec re
gula in f. de iussore iudicij. qz statim post sti
pulationē cōmissam agere pōt. vt in. *l. si mā
dato. j. Rñso. ff. e. ti. Rō est. qz illa fideiussio
paratā secū habet executiōem. Fallit i fide
iussore ptract' q fideiussit aīo nouādi. vt in
dictra. l. si mādato. ij. rñso. Rō. qz reū libera
uit. z sic soluti est similis. nā in tali nouatio
ne obligatio pma debitoris transfunditur i
fideiussore. Itē fallit si fideiussor nō animo
nouādi sed interpellat' in iudicio quantita
tem summe debitoris deposuit in iudicio z
eam cōsignauit. z talis etiā similis est soluē
ti. Item q fideiussit p aliquo vel etiā simpli
citer pmisit soluere p alio. Nō solū ipse s; eti
am heredes ei' pueniri possunt. insti. *de si
deiusso. §. fideiussor nō tantū. z. l. j. l. de cō
sti. pecu. z. l. potest. §. fideiussor. ff. de fideiuf
so.* Item si debitor pmisit fideiussori se eum
liberaturū infra terminū. qd si non fecerit z
fideiussor p eo soluerit habeat p dia empta
q creditori erāt obligata p ea pecunia quā
soluit. Promissio seu pactū tenet. qz apparz
venditio cōditionalis. *ff. de cōtrahē. empti.
le. vltima.* Item fideiussor habet exceptio**

nem si mā. aut creditori q aliter nō crede
ret nisi reciperet pigno. *ff. de fideiussoribz. l. i
si in puerpere.*

Sciens seu excep

o tio p conditionem indebiti alicui cō
petēs est vt si aliqz indebite soluit.
vt qz illud nō tenebat soluere potest illd re
petere. z huic beneficio renūciat. Sciendū
si aliqz bis creditori pecuniā soluisset obli
tus se pmo soluisse. reducēs vero ad memo
riam postea repetit indebitū. ipse tñ repetēs
debet pbare. vt pecunia indebita sit soluta.
nisi creditor negaret solutionem sibi factāz
tunc si probabit solutio oportet creditorem
probare q pecunia illa sibi debita fuerit. o
hoc casus in. *c. his q de solutiōibz.* Et hoc i
telligit de psonis nō puilegiatis. secūs de p
sonis puilegiatis. vt est pupillus. mulier. mi
les. rustic'. z alie simplicitate gaudētes. hec
em psonē nō tenent pbare pecuniā indebi
tam. s; ille q recepit debet pbare eā sibi debi
tam. *ff. de pba. l. cū de indebito. §. si autem.*

Nota aliquid dī indebitū iure ciuili tñ.
aut iure naturali tantū. aut iure ciuili et na
turali simul. Indebitū iure ciuili tantū aut
soluit p ignorantia facti. aut soluit p ignorā
tiam iuris. Per ignorantia facti repetere pōt
illud sicut est illud quod qs potest retinere
p. l. falci. vt qz qd credebat se plus habere in
hereditate qz haberet. Per ignorantia iuris
nō repetit. *L. ad. l. falci. nisi a psona puilegi
ata soluatur. vt a milite. rustico. minore. vel
muliere zc. vt. ff. de pba. cū indebito.* Inde
bitum iure naturali tantū est illud ad quod
p cyrographū obligamur spe future rema
nerationis. Indebitum ciuile z naturale si
mul. in his duobz casibus quacūqz ignorā
tia soluat repetit. sed si sciens soluit nō repe
tit. quia sic donasse videtur. *ff. de condit. in
debi. l. j.* Exceptio qua quid dicit indebituz
iure naturali vel ciuili vel vtroqz simul. aut
est temporalis. aut ppetua generalis. Tempo
ralis si soluatur indebitū cessat repetitio. vt
si promisi aliquid dare euz moriar. si añ dō
repetere nō possū. *ff. de pdi. indebi. l. si n cū
moriar.* Perpetua generalis. aut fauorabil
est aut odiosa. Fauorabilis sic p errore so
lutum indebituz repeti potest. vt accidit in
uelleiano. quia ppter fauorem mulierū sta
tutum est ne fideiubeat. Odiosa. vt si filiis/
familias contra macedonianū mutuū accē
si §

De beneficijs

pit. vt paterfa. solueret nō repetit. macedoni-
anum em̄ in odiū creditoris datur. z ideo si
solutū est indebitū siue per ignorantia iu-
ris siue facti nō repetitur. Si incertū est an
sit perpetua v' temporalis sic procedetur ac si
esset perpetua. hec tria membra habētur. ff.
de cōdit. indebi. qui exceptionē. In illis ca-
sibus indebitū solutū nō repetitur. Primo
quādo aliquid solutū est ex causa iudicati.
vt. l. j. l. eo. ti. Secundo si aliquid solutū
est ex causa transactionis. vt. l. ij. l. de cōdi.
indebi. z. l. cū te proponas. z. l. nec intentio.
l. de transac. Tertio si iurauerit creditor
debitore deferente. licet etiā male iurauerit
Quarto si ex causa pietatis aliquid fuerit so-
lutum. vt puta alimentoz z consimilium
Quinto si aliquis sciēs soluit indebitū. Se-
xto si soluit ex causa p̄ inficiationē crescentē
vt. l. ea que. l. de vdi. inde. Un̄ h̄sus. Si
ius dicet si causa negadi duplex. Si p̄ de-
bētes si res pietate mouet. Et si iuret v' sol-
uens cert' habet. Si transiget indebitū nō
repetetur

Beneficiū conditio

nis sine causa competit quando ali-
quid primo ex iusta causa z ab initio
obligatū est. z sine causa postea apud alterū
retinetur. aut p̄ aliquē effectum ampli' ap̄
eum esse nō debet. Item si penes te habes rē
meam quā non habes ex contractu vel quasi.
ex maleficio vel quasi. aut alias quouis mo-
do es mihi obligat'. z sic sine causa res mea
est apud te. cōpetit mihi repetitio rei ex hac
condicione sine causa. Et huic beneficio q̄s
potest renunciare. naz certū est q̄ soluto de-
bitō repeti potest beneficio per cōditionem
sine causa. vt in. l. dissoluto. l. de cōditione
ex lege z sine causa. possum ego renunciare
huic repetitioni. Sciendū q̄ propter in-
opiam alicui' quis potest repetere debitū
a suo debitore ante terminū solutionis sta-
tutum ad soluendū fisco tributū. quod al' s
nō liceret. p. l. j. l. de condi. ex. l. modo huic
bñficio q̄s poterit renunciare sic q̄ p̄pter quā
cūq; inopiā nō velit exigere debitū aū tem-
pus a suo debitore.

Exceptio doli mali

est quādo aliquis dicit se dolo z cal-
liditate alicui' inductū fore. z huic
exceptioni ob dolum preteritū poterit quis re-

nunciare. Notandū dolo nūq; patro-
cinatur dolo. nec prestat ei causam rescin-
dendi cōtractū per eū initū. per. l. cū profite-
aris. l. de renouan. donat. Ideo semp om-
nis cōtractus valet quo ad iudiciū dolo si
nec transactio rescindit ad instantiā propri-
um dolum allegatis. Casus in. l. transactione
finitur. l. de transac. Dolus mal' cōsistit i
calliditate fallacia z machinatione. vt. ff. eo
de ti. l. j. vñ calliditas cōmittit in tacēdo vel
dissimulando. vt si quis venditorū sciebat
rei vendite deberi seruitutē aut ipsam alie-
nam vel alteri obligatā fore. Fallacia autē
est in mentiēdo z falsum a sserendo cōtra cō-
scientiā. Machinatio fit autē ex parte s̄boz
Nam dicit beatus Augustin'. vtiq; verba in-
stituta sunt nō vt p̄ ea homines se inuicē fal-
lant. sed eis quisq; in alterius noticiā cogita-
tiones suas p̄ferat. Verbis igit vti ad falla-
ciam pctm̄ est. xxij. q. ij. Is aut.

Beneficium fori

q̄s cō-
petit scolarib'. scolar' qui bononie
moratur subiect' est de iure cōmu-
ni iudici bonon'. eo q̄ bononie habitat. sed p̄
priuilegiū potest declinare z dicere q̄ velit
coram suo doctore cōueniri. z huic benefi-
cio potest renunciari. Nota illud beneficium
nō solū datū est scolarib'. sed etiā legum p̄-
fessorib' magistris z doctorib'. vt dic' auten-
tica habita. l. ne filius p̄ patre. Et illud p̄-
uilegiū dat eis facultatē secure ad eund' lo-
ca studioz z transeūdi z cōuersandi in illis
cum illoz nuncijs z reb'. debēt etiā tueri ab
iniurijs z damnis. Et licet illud idem dicat
ius cōmune. vt. l. cōgruit. ff. de offi. presidis.
tamē scolarēs maxime secure debēt ire z ha-
bitare. Et ideo generaliter nō erat dimitten-
dum tanq; speciali nō digni. Et si illud p̄-
uilegium vltra ius cōmune operatur. argu. l.
si quādo. ff. de lega. j. Nam nō teneret ad pe-
dagia nec ad gabellas p̄ libris suis quos se-
cum studiū causa ferunt. aut vestimētis alijs
q̄ rebus ipis pro victu necessarijs. Querit
qui dicant scolarēs z qui gaudeant priuile-
gio dicte autentice. Respōdetur q̄ intrātes
scolas z studentes nō ficti aut vagabundis.
ar. l. qui sub pretextu. l. de sacro. san. ec. z. l.
j. l. de thronib'. lib. xij. Et ibi glo. dicit q̄
vagus scolaris non debet fieri magister.
Item gaudēt doctores licentiati in decretis
legibus z in artibus. lices scolas nō intrent

De beneficijs

dum tamē intrare nō prohibeātur. et sic ex natura rei mutatus est actus. nō autem habitus. ideo nō habet obesse sic nec honoz autus cōditione nō mutata. vt. l. penult. ff. de senato. Queritur an hec autentica corrigat legem cū clericis. *L. de epis. et cle. vbi dicit.* quando reus habet plures iudices electio est actoris. cū tamē contrariū habet in autentica predicta in fine. Nam reus potest eligere sibi iudicē quē voluerit. Respondetur quod ista lex nō corrigitur. quia hoc speciale est i scolarijs. illud vero regulare. vt dicit glo. sa dicte autentice. Queritur an scolaris possit variare. Dicendū s̄m glo. autentice vsq; ad litis cōtestationē nō postea. argumēto legis si cum dotē. §. eo autē tempē. ff. solu. ma. tri. 7. l. si cōuenerit. ff. de iurisdic. om. iudiciū Linus tamen 7 communiter alij doctores allegantes. l. non vtiq; ff. de eo qd certo loco. tenet cōtrariū. vnde dicit Linus. ex quo semel elegit amplius variare non potest. facit ad hoc lex statu liberor. in. §. stichium. ff. de lega. ij. Secundo queritur. scolaris existens in studio cōuentus coraz episcopo eligit doctorem suū laicū. quia de clerico non est dubiū quin potest. ideo de laico querit. an istum possit eligere. 7 videtur quod non. per ea. si diligenti. de foro competēt. alij dicūt quod potest. quia auctoritate legis illud facit. Linus tenet primū dicens quod illud priuilegium fuit eis cōcessum anteq; clerici essent exempti a iurisdictione principis 7 facti de iurisdictione ecclesie. per autentica. statumimus. *L. d. episcopis 7 clericis.* Ideo hodie non posset. quia priuilegiū principis nō potest eum erimere a iurisdictione episcopi.

Queritur. scolaris cōuentus coram doctore vel potestate elegit episcopum. et sub isto vult recōuenire laicū actorem an possit 7 videtur quod sic. per autentica. 7 cōsequenter *L. de senten. 7 interlocu. om. iudi.* Contrarium dicūt Jacobus de harena et Linus. quia agens nō agit ibi sponte. 7 sic nō eligit sibi iudiciū episcopi. vnde merito nō debet sibi reconueniri. s̄. l. it. ij. §. sed si agunt. ff. de iudic. 7 quia trahitur 7 nō trahit. igit rē. argu. l. finali. ff. quod quisq; iura. nisi cōuentio fiat ex eodem negocio. quia tūc non reconuentio sed natura cause 7 eius connexitas opatur ne ad diuersum iudiciū eatur vt. l. i. ff. de quib; reb; ad eundē eatur. Queritur. qd si scolaris habet duos doctores et

corā vno cōuentus eligit aliū an possit. Baldus dicit. quod si is sub quo est cōuentus ē principalis eius doctor. tunc ille est cōpetens. 7 ideo aliū velur incōpetentē non pōt eligere. sed vel potestate vel epum. secus si ambo essent pncipales. tūc potest gratis facere 7 eligere quē velit. vt. l. si q; seruū. §. si inē duos ff. de lega. Querit secūdo an scolaris suspensus ab introitu scole 7 alijs ecclesiasticis actibus gaudeat beneficio huius autentice. Et dicendū quod non. p. c. ex litteris de p̄stitucionibus. p̄sertim inchoandis. secus vero i iaz inchoatis. ar. l. cum quedā puella. ff. de iurisdic. om. iud. An studens in ciuitate interdicta habeat priuilegiū huius autentice. Dicendū est quod nō. si ex interdicto studiū generale sit vel intelligatur interdictus. facit quod notatur in. c. priuilegiū. de regul. iur. lib. vi. 7 ibi per glo. 7 quod no. insti. de capit. dimi. §. vltimo

Beneficium quod

est p̄ditōis incerti. quod h; locū quā alij q; instituit heres rogat est hereditate vel certā p̄te alteri restituere. v; si alij instituit est heres si decesserit sine liberis substituit est ei alij. 7 sic substituit h; ius i hereditate. eo quod adueniente p̄ditōe d; i cū venire hereditas. 7 tale fideicommissum d; incerti cōditio. q; incertū est an instituit decessat sine liberis v; nō. Et huic bñificio substituit potest renunciare. De insti. infra. cū d; testamētis agatur 7 tractabit

Beneficium iuris

ypothecaz competit vxori i bonis viri. quia omnia bona mariti tacite sunt obligata vxori p̄ dote. 7 huic bñificio potest vxor renunciare. si tñ certificet quod illud bñficiū ei cōpetit. debet em̄ vltra semp certificari d; iure suo. q; licitū est mulierib; ignorare iura. Item p̄dictū beneficium cōpetit etiā am creditori si bona debitoris sint ei tacite v; expresse obligata. 7 huic bñificio potest renunciari. Bñficiū senatuscōsulti velleiani cōpetit mulierib; intercedētib; seu se obligatib; p̄ alio. 7 dicit illud bñficiū quod si mulier fideiubeat seu p̄ alio se obligat realitē nō tenetur. cū d; iure mulier fideiubere nō possit. 7 oīno viro subsit 7 sue volūtat; nō existat. vt habet. xxxij. q. v. mulierē. 7 huic bñificio potest renunciare. debet tamē de eo certificari

De beneficijs

Notandū quādo mulier recipit tutelam filij. vel auia tutelam nepotis. debet renūciare secundis nuptijs et velleiano et omni alio auxilio. glo. l. j. ff. ad velle. ponit aliq̄s casus in quibz mulier tenetur. Primo si fideiubet pro pecunia danda pro libertate. vt. l. eo. dem. ti. l. penul. Item p. dote. p. l. si dotare. et l. vltima. l. eo. ti. Item si renūciat beneficio velleiano. vt. l. si. §. penul. ff. eo. ti. Itē si accipiat precium p. intercessione. vt. l. antique. l. eo. ti. Itē si decipiat. vt. l. si decipienti. ff. eo. ti. Itē si caueat. et hoc si post biennium a p. ma intercessione. quia intercessio secunda p. lapsum biennij facta aufert mulieri beneficium velleiani. vt. l. si mulier. l. eodē ti. Et ponit glosa hec metra. Casibus i. senis mulier spondēdo tenetur. Pro libertate p. dote renūciansq̄ Recipiat precium decipiat cauensq̄ secundo. Itē septimo si in rem suaz fideiussit. vt. ff. eo. l. aliquādo. et l. de die. §. q̄ mulierem. ff. qui satisda. cog. Item octauo si successit illi pro quo intercessit. vt. l. nō putant. §. plane. ff. eodē. Cōsimilis glosa habetur in. l. si. l. eo. ti. Et eo. vlti. l. colligit casus singularis vbi ex nuda pollicitatione de iure civili cōpetit ratio fauore doris. Nam dicit lex generaliter sanxim⁹. vt si q̄s maior xxx. siue mascul⁹ siue femina dote pollicitus sit. vel sponderit p. qualibet muliere cum qua matrimoniū licitū est omni modo compellatur suā cōfessionē adimplere. Et subiūgit. cuz effm scimus fauore dotiū et antiquos iuris cōditores seueritatē legis sepius molire merito et nos venim⁹ ad huiusmodi infancionē. facit ad hoc. l. j. §. j. ff. de pollici.

Notandū q̄ illud priuilegiū doris mat⁹ est priuilegio velleiano sed minus priuilegio etati cōcesso. Nam si minor etate promitteret dote nisi postmodū ratificaret petere p̄ restitutionē quā mulier nō potest. vt dicitur est. Sequit̄ correlarie q̄ aliud est pro alio pmittere seu fideiubere. et aliud sine obligatione p. alio soluere. Nā p̄mo casu iuuat mulier beneficio vellei. Secūdo vero casu nō cōpetit ei repetitio p̄tra debitore tanq̄ i debitum soluisse. Casus in. l. mulieribz. l. ad velle. qz dicit glo. ibi. mulier solues pro alio videtur donare. igit̄ ei nō cōpetit beneficium velle. p̄t tū nihilomin⁹ mulier repetere ab illo p. quo debitū soluit. Notandū Ja. d. rafen. dicit. q̄ eadē fragilitate qua mulier itercedat ex eadē etiā renūciat. igit̄ tenet q̄ mu-

lier beneficia velle. nō potest renūciare. allegat. l. doli. §. diuersum. ff. de noua. §. glo. pe. l. de velle. l. j. tenet p̄trariū mota. p. le. si. §. penul. ff. eo. Plures tū doctores tenet opinionones Ja. qz p̄sumit ius qm mulier fraudulenter et ex fragilitate inducat ad renūciandum beneficio suo et illud sit spēale licet als sit regulare qz q̄s poterit renūciare priuilegio suo in sui fauore introducto. vt. le. si q̄s in p̄scribē. l. de pact. Itē qdā dicūt q̄ valet renūciatio tal iudicialit̄ facta muliere certificata de priuilegio suo allegates. l. si mulier. ff. ad vellei. Cin⁹ in. l. generalit̄. l. eo. ti. distinguit. aut mulier obligat se p. marito. vt in antē. si qua mulier. e. ti. et nō valet renūciatio. etiā si fiat in iudicio. Aut intercedit p. alio nō suo marito. et tūc aut sine scriptis et subscriptioe triū testiū itē renūciatio velleiano. et tūc seruatur in. l. antiq̄. §. si. e. ti. Aut intercedat inter scriptis cū solēnitare hui⁹ legis antiq̄. et tūc aut renūciat velleiano in cā in q̄ ipa mulier necessario obligat̄ valz. vt in auren. mari. l. qm mulier tutele officio fungi p̄t. aut als renūciat in cā nō priuilegiata i iudicio tenet et extra nisi ratificet post biennium nō tenet Jo. an. in nouella dic̄ ad euitandū ābiguitates legistaz cautū sit q̄ i renūciādo hmoi beneficio mlieris iterueniat iuramentū et rata manebit renūciatio Serit idē in. l. sciēdū. ff. de p. sig. Notandū instrū in q̄ mulier p̄fessa est se recepisse pecuniā p. sua itercessioe facit cessare velleianū. et plenā fidē facit et parat hz executionē. vt no. in dicta. l. antiq̄. Sed dices an mulier debeat audiri volēs p̄bare q̄ eo tpe q̄ debuit pecuniā recepisse nō fuerit i loco instr̄o p̄scripto Et videt̄ q̄ sic. p. l. cū p̄cibz. l. de p̄ba. et c. tertio loco de p̄bati onibz. et c. cū Jo. de si. instrū. Rūdet̄ q̄ nō admittit̄ in p̄trariū p̄batio. qz illud instrū hz p̄scriptōz iuris et de iure. vt. l. si. l. arbitriū tutele. Si p̄o esset tale instrū qd nō induceret p̄sumptōz iuris et de iure. tūc admitteret̄ p̄batio i p̄trariū. vt dicūt iura i p̄trariū deducta Quid si mulier dicat se modicum recepisse et p. maḡ summa si. i. iussisse an. p. res duo iuuat velleiano. Opiniones plures fuerunt. §. senat⁹ in. l. antiq̄ p̄cludit q̄ q̄ntum cūq̄ mulier modicū recepit fideiubēdo nō iuuat. qz in tali casu nō videt̄ curare de beneficio. imo renūciare pot̄ i delusione sui beneficii. Sciendū q̄ ex. §. si min⁹. dicte. l. antiq̄ colligit non⁹ casus in q̄ mulier nō iuuatur

De beneficijs

uelleiano. videlicet qñ alteri obligatiōz no
uauit. z ob eā cām pecuniā recepit l' pigno
ra. v' etiā pus excuti d'z. z inquantū non est
soluēdo restituit actio in veterē debitorē.
z i tali nouatōe nō p'siderat an nouās sit sol
uendo v' nō. vt. l. q' satisfidare. §. plane. ff. d' si
de iusso. z insti. q' mo. obliga. tollit. §. p'rete
rea nouatiōe. Hodo hic est singularē q' in
ista nouatōe facta p' mulierē cōsideratur an
mulier sit soluēdo vel nō. Nā si est soluendo
excuti. sin aut' dat' actio p'tra veterē. rō speci
alitat'is. qz olim p' senatuscōsultū velleianū
mulier subducebat. z actio dabatur in anti
quū debitorē idistincte. nūc aut' introductū
est p' illā legē q' mulier si est soluēdo pus ex
cuti debet. Itē bñficiū velleianū cōpetit eti
am heredib'. similit' fideiussorib' mulierum
p. l. heredes. z p. l. mulieris. L. eo. ti. Scien
dum pietas p'sone nō excludit velleianū: li
cet pietas causa sit. Nā mulier iuuat' etiāz si
intercedat p' filio. vt. l. si. L. e. ti. Itē in. l. cuz
ad eas. L. eodē. habet' casus q' mulier iuuat'
tur si creditor eligat pot' cū ea p'trabere q's
cū masculo suo. z hoc ppter calliditatem cre
ditoris q' p'siderauit si p'trabere eum viro z
mulier fideiuberet ipa iuuaret velleiano. q'
re eligit cōtrahere cum vxore ita vt vir fide
iuberet. nihilomin' tñ creditori cōpetit be
neficiū institutorum cōtra maritum qui
pene cōtraxit. licet multum fictē dicatur cō
traxisse. Finis huius

Equitur de bene

ficijs quib' quo ad quid renūciari
potest z quo ad quid nō. Est q'ddā
beneficiū qd' d'z redibitoriz. z cōpetit illi q'
ignorās emit rem morbosam vel viciosam.
Et hoc em' beneficiū potest emptor agere
venditorē vt reddat sibi p'ciū z accipiat rem
Et hec redibitoria cōpetit infra sex menses.
Est etiā aliud beneficiū qd' appellat' quātū
minoris z dicit' q' si aliquis emit animal vel
aliā rem viciosam ignorās potest agere
venditorē petendo sibi illam partē p'cij red
di quā nō dedisset si sciisset illud aial adeo
viciosum. z hoc beneficiū cōpetit infra an
num Et hūc beneficiū predictaz actionuz
potest actor renūciare. z renūciatio prodest
venditori si venditor viciū vel morbiū igno
rabat. Si aut' rei viciū vel morbus sciuit et
subticuit. nec emptorē certificauit rōe doli i
venditione cōmissi. renūciatio p'dictaz acti

onum facta nō valet. Sciendū tñ qui sci
enter emit rē morbosam vel viciosam n̄ ager
redibitoria actione vel quātū minoris. vt. l.
j. §. si intelligat. ff. d' edil. edic. Itē glo. dicte
legi p'me dic' q' actio redibitoria vtil' cōpetit
p'rie p' fundo p'ducente herbas pestiferas l'
etiam libris incorrectis multū. Directa p'o
p' animalib' morbosis. Dñs Albert' dic' si
scolaris emeret librū incorrectū agere pos
set redibitoria. Secus in doctore. nā ille ex
pertus est q' potuit bene puidere. ita tamen
q' defect' sit manifest' z luat' q're nō p'spexit.
Idē dicit' q' p'senete non agunt redibitoria.
qz p'sumunt multū expri. qz sepe p'trahunt z
vendūt. Nota fm glo. l. j. ff. de edil. edict. re
dibitio fit multis modis. Primo ppter mor
bum corp'is q' vsum rei impedit siue sit ppe
tuis siue t'p'alis. vt in. l. p'poni. eo. ti. Se
cundo ppter viciū animi. qd' quicq' adest. qñ
qz etiā abest. Tertio qñ aliqd' abest qd' dictū
est adesse. Quarto p' vicio animi quod est i
iūmētis. vt in. l. bouē. eo. ti. Quinto qñ ven
ditor nō cauet. i. nō certiorauit emptorēz de
vicio rei. vt in. l. si quid v' ditor. e. ti. Sexto
q' debet v' ditor emptori significare seruuz
fore fugitiū vel furē aut in arena pugnasse
vel capitalē cōmississe doluz. vel q' voluerit
seipsum erimere rebus humanis. Nota so
lum p'ciū rei empte i iudicio redibitorio de
ducit. nō aut' dāna cū ab ipsis libere v' ditor
emptori p' dānis rē venditā dimittendo
p. l. q' si nolit. ff. eo. ti. Itē fiscus nō patit' re
dibitionē. s'z ciuitates z pp'li. sic casus in. l. j.
§. illud sciendū. ff. eo. ti. Sciendū p' regu
la q' p' vicio animi nō dat' actio redibitoria.
vt in. l. ob q' vicia. in. §. animi aut' viciū. ff.
eo. ti. Fallit hec regula. Primo si v' ditor se
obligauit cauere d' vicio ai. vt seruū nō esse
erroneū furē vel fugitiū v' p'ilem. Secūdo
si dictū est viciū abesse z adest. vt in. §. in sū
ma. e. l. Tertio si fur' est errone'. Quarto si
iumentū est pavidū ymbrosū v' calcitro
sum. vt in. l. bouē. e. ti. Itē qñ viciū ai' causa
tur a vicio corp'is vt ex infirmitate z febriz

Alteri' sciendū q' vinū ad mēsurā v' ditor
ti piculū p'tingēs an mēsuratiōem nō moro
sam ad venditorē spectat. V' diti aut' vt cor
pus vel vt spēs periculū est emptoris quod
etiā obrinet in frumēto oleoz similib'. L. in
l. cū uenerit. L. de piculo z cōmodo rei v' ditor
dit. Ut g' clarius appareat cui' sit periculū
in cōtractione vendite seruāda est hec tāq'

De beneficijs

aurea regula. Cū veditio fit pure sine scriptis certe speciei et rei que degustatōez nō exigit. periculū oē spectat ad emptorē excepto casu publicatōis. Et nisi pactū mora culpa l' calliditas veditōez seu tradētis internenerit dē pure. q̄a si sub p̄ditōe et añ p̄ditōis euentum res pereat perit veditōri. licet sec' sit si res facta sit deterior. Rō. qz oīno nulla fuit obligatio ex q̄ p̄ditio nō extabat. Dicif sine scriptis ideo. qz p̄pter nō existētis p̄ditionis emptio nō est cōpleta. s. si emptio celebratur in scriptis piculū añ scripturā factū p̄inet ad venditorē. vt in. l. p̄tract. l. de si. instru. Similis casus habet insti. eo. ti. §. cum autē Dicif certe speciei. qz si veditio in genere sit facta vt dicēdo. vēdo tibi hōiem. h' casu nō spectat piculū ad emptorē. nā totū gen' non potest perire. Sec' si spēs esset certificata. vt vendo tibi stichū vel pampphilū. ex q̄ non est certa species spectabit piculū ad veditōrez si alter eoz pereat. secus si ambo sil' pereant Casus in. l. si in emptōe. ff. de p̄trahē. empf. Dicif que degustatōe nō exigit. qz debet attēdi an degustatōe vendat vt spēs. vel an ad mensurā si est vedita ad mēsurā. Hoc casu erigunt duo vepiculū sit emptoris. P̄mo degustatio. Secūdo mēsuratio. vt in. l. ij. l. eo. ti. z. l. si viā. ff. e. ti. Dicif excepto casu publicatōis. nā tale est veditōris. Casus in. l. si fundū. ff. locati. Dicif nisi pactū. quia pacta frangūt dispositionē legi. Pactū etiā in casu fortuito derogat. vt. l. si in venditōe ff. eo. ti. z. l. j. l. cōmodati. Dicif culpa. quia si culpa p̄cedit casum piculū est veditōez. argu. l. mortis casus. l. de picul. z cōmo. rei vend. Dicif mora. qz mora opat q̄ piculum manet apud ip̄m venditorē eo q̄ req̄sit nō tradidit. vt. l. cū inter. l. eo. ti. Si autē ambo sint morosi d̄z attēdi q̄ sit posterior mora nā illa p̄ponderat ita q̄ periculū spectat ad eū q̄ postea fuit in mora Silr dicat de calliditate facit optime lex. illud sciendū. ff. e. ti. Querif an venditor excuset si exp̄sse dixerit emptori de nullo vicio teneri. Dñs Paul' de castro ponit pulcrā distinctiōem. qz cuz venditor excipit aut excipit generaliter vel specialiter. Si p̄mo hoc p̄tingit tripliciter. Uno mō qz dixit se nil velle p̄stare loco vicij. z tūc d̄z q̄ nō excusat nisi de illis q̄ ignorauit. verū quo ad interesse. s̄z tenet reddere p̄ciū. S̄z p̄ scitis tenet casus. vt in. l. quero ff. de act. empf. z glo. bona. in. l. si. l. de edi.

edic. Aut veditōr excipit generalit' vicia ist' verbis. vēdo tibi illā rem z nulla actiōe volo tibi teneri. hoc casu nō tenet ad p̄cium vt dicit Lin' in. l. nō dubitat. l. de euict. l. d' trariū tū veri' est q̄ teneat ad restitutionē p̄cij. p. l. si p̄ emptorē. ff. de act. empf. Et illaz viā etiā tenet dñs Paul' de castro. Tertio p̄tingit q̄ veditōr excipit generalit' vicia ist' s̄bis. nolo tibi teneri de aliq̄ vicio. nec volo tibi teneri ad p̄cium vel ad interesse z sic de nullo tenet. z valet pactū. vt dic' Lin' i. l. circa locutōes. l. locati. z ē bona glo. in. l. si. l. fami. herē. Ex illa distinctiōe elicit tres p̄clusiones. Quaz p̄ma est veditōr paciscēs nulla actiōe teneri. nihilomin' tenet ad p̄ciū restitutionē re euicta. Secda paciscēs generalit' q̄ nō teneat de morbis rei veditē. tenet nihilomin' de ignoratis ad p̄cium z ad interesse. Imo in dubio p̄sumit q̄s scire viciū suaz rez. facit. l. quisq̄s. l. de rescin. vendi. Tertio potest veditōr pacisci q̄ re euicta vt re debita nec ad p̄ciū nec ad interesse sit obligat'. Secūdo p̄tingit q̄ veditōr spēalit' excipit aliq̄d viciū. vt qz dicit nolle teneri d' vicio q̄d noiat emptori. Et h' duplicit'. Aut venditor loquit' obscure fallēdo emptorem qz dixit. ille equ' nō ascendit arbores i silua. z valet tū. i. nō vadit p̄ pontes. z tenetur p̄ glo. vt si in. l. ea que cōmendādi. ff. de p̄trahē. empf. Secūdo emptor informat se verbis multis causa celandi defect' vt vicia. vt dicēdo. vendo tibi equū añ z retro claudicantē cecū z vmbrosū calcitrosū et scabiosū. nominādo multos defect' z vicia. z tū i veritate tpe p̄tract' equ' nō claudicat nec cec' est. s̄z tū aliqua vicia noinata in sunt equo. z dicit nolo tibi teneri d' aliq̄ vicio tali. si postea venerit viciū q̄d nō nominauit sciuit tale viciū. nihilominus tenet emptori rōe doli Tertio veditōr nō loquit' obscure sed dicit. nolo tibi teneri si claudicat equ' ante vel retro. Aut venditor dixit dolorem nō inesse. vel dissimulabat qz fec' equū cale fieri q̄ nō doluit. aut crura ei' vino vt vngēto aliquo fec' liniri q̄ nō doluit currendo. tenet p̄p' doli vel dissimulatiōem. Aut veditōr nō dissimulauit s̄bo vel facto z viciū certū excipit. illo casu nō tenebit emptori s̄ standū est p̄uentōi. illo casu loquit'. l. querif §. si venditor. ff. de edil. edic. vbi dicit. si veditōr dixit in venditione se nolle teneri d' aliquo certo vicio. nō tenet nisi fuerit sciens z

De testamentis

disimulavit. Dñs Alphoz^o hmōi dat di
stinctionē de tps cursu. cū q̄s agere intēdit
redibitoria vel q̄nti minoris. aut agit q̄s p̄t
viciū rei vēdite. tūc temp^o est sex mensiū vel
anni. z illa tpa currūt a tempe vendicionis
z sciētie subsecute. Aut agit p̄pter aliquod di
ctum vel p̄missum qd̄ p̄cessit p̄tractū. z ince
pit tps currere a tpe vēditōis z nō dicti v̄l p̄
missi. aut si illud dicitur vel p̄missum sequit̄
p̄tractū. z tūc incepit currere a die dicti vel
p̄missi. vt in. l. sciēdū. in. §. tps autē redibitio
nis. in. §. sed tps. ff. de edil. edic.

Est q̄ddā bñficiū ne q̄s vocef ius diebus
feriat. nō q̄busdā pōt renūciari. q̄busdam
pō nō. Nā si feriat sint rōe messū v̄l vinde
miar. s̄ volūtate litigantiū p̄t eis renūciari.
Si autē sūt feriat dies i honozē dei vt dies
paschal. natal. circūcisionis. z dies dñici z ce
teri. nō p̄t eis renūciari. qz ex pacto puatoz
boim reuerētia dñi remitti nō pōt

Capitulum p̄mū secūde partis

Uantū ad secundā p̄tē hui^o tractat^o
q̄ li. de arte officij notariatus q̄ p̄stitit
circa testamēta z vltimas volūtates
p̄m ordine p̄missum examināda veniūt eius
capitula. Capitulū p̄mū de rescrip. test. Te
stamētū est iusta snia alicui^o s̄ his q̄ p̄ mor
tē suā fieri vult cū institutōe heredis. vt col
ligit̄ ex. l. j. ff. de testa. Ut sic. Testamētū ē q̄
dā solēnis snie volūtas cū institutōe hered.
qz sine institutōe heredū nō valz testamētū.
In q̄ testamēto nemo p̄t sibi legē iponere a
q̄ recedere nō licet. cū mutabil sit voluntas
vsqz ad exitū vite. Testamētū autē nisi testa
toze mortuo vires nō hz. Et d̄r testamētū q̄
mētis testatio v̄l vires recipiēs p̄ testatorū
monumētū. Testamētoz aliud i scriptis. ali
ud sine scriptis. z tale d̄r testamētū nūcupati
uum. sic sunt testamēta q̄ fiūt circa tabelliōz
z testibz. z instituit heres z alia iterueniūt si
ne scriptura. S̄z nihilomin^o septez testes ne
cessarij sūt. s̄līr heredis noiatio. vt insti. e. ti.
§. fi. Testamētū autē qd̄ fit i scriptis d̄r fieri cū
solēnitatibz a iure vsuet. vt sunt iste solēni
tates. qz testator testamētū p̄pria māu scribat
si est l̄rat^o. s̄z si l̄ratus nō est z scribere nescit.
ali^o de mādato ei^o scribat z offerat z ostēdat
illud testator corā septē testibz l̄ratis. dicēs
istō suū testamētū esse qd̄ sic offert. nō tū re
fert an illi testes sciāt qd̄ seu q̄ p̄tineāt i testa
mēto v̄l nō. Et sint i eo scripta noiā heredū
Et p̄dic^o testator v̄l ille q̄ l̄ras ei^o scribit in

p̄ntia septē testū in hmōi testamēto etiā q̄s
de testibz se subscribat z vno z eodē die sigil
lū apponat. S̄z si testes l̄rati fuerint tūc vn^o
q̄s ipoz p̄pria manu se vno eodemqz die z
ipse subscribat. als sine ill solēnitatibz s̄ iure
ciuili testamētū nō valz. Fit etiā testamētū
aliq̄ sine scriptis. videlicz q̄n nō p̄t h̄ri tabel
lio. tūc testator aduocet. vij. testes i ciuitate
z. v. in villa. z si i villa p̄les inuenire nō pōt et
exponat corā eis volūtate sine dispositōez
suā z heredū noiatiōe z rogat illos esse te
stes. Hortuo at testatore tūc aliq̄s h̄ns ius
in testamēto accedat ad iudicē loci noiando
sibi h̄. tūc iudex vocat hereditibz legatarijs si
ue fideicomissarijs z siue veniat siue nō cō
mittat alicui tabelliōi testes ipos ad notici
am testamēti z ad p̄petuā rei memoriā recipe
z ipi testes iurati deponāt vn^o q̄s sigillatiz
z iterroget q̄s eoz s̄ noiet etate testatorz z
de v̄bis ei^o q̄b̄ vsus fuerat i suo testamēto. z
spēalit ad heredū institutōz s̄ anno die loco
z testibz. His examinatz legāt dicta testium
corā iudice p̄ntibz alijs testibz. z tabellio de
mādato iudicis publicet dicta testū z tāde
se subscribat. Volēs q̄ ordinatōz suā facere
secretā si l̄rat^o est p̄ se scribat testamētū. Sin
autē p̄ aliū scribat v̄l scribi faciat i mēbrana
bonā z solidā. i cui^o p̄te supiori relinq̄t spa
ciū triū v̄l q̄traoz digitoz. i dextro p̄o laterē
z sinistro tātundē. i spacio p̄o inferiori sup
sit spaciū vacuū q̄tū palma digitis extēsis. z
in medio illoz spacioz scribat tenoz z serie
testamēti. Duo factoz plicabitur carta ita qz
spaciū supi^o p̄iungat cū inferiori. z signet̄ ibi
tres cordule. Implicatē p̄o dextri spaciū due
z sinistri due sic qz quis cedula duo habeat
foramīa iteriozē l̄raz siue scripturā ledētia. q̄
bus cordul^o singula spacia singul^o p̄iuncta li
gen^o. ita qz iterioz l̄ra videri v̄l legi nō possit
Porro s̄ illo magno spacio inferiori vacuo
tū relinq̄t qz ibi possint patēz z apte testū z
testatoris subscriptōes scribi. q̄b̄ vel eodez
die v̄l pluribz diebz añ. Sic scriptis v̄l factis
z ordinatis postea q̄n placet testatori voca
bit. vij. testes viros vtiqz z l̄ratos z scribere
sciētes z nullū inr^o impedimētū h̄ntes. z co
ram eis testator ipaz scripturā clausaz z iuo
lutā dicit^o cordul^o ligatā vt dictū est i manibz
tenēs offerre obebūt. dicēs illō esse suū testa
mētū sua v̄l alteri^o manu sc̄ptū. z eos roga
re i testes. z rogādo mādare vt ipz testamētū
subscribāt z signet̄. Ipe p̄o testator etiam se

De testamentis

debebit sua manu subscribere. Ergo ibidem in pñti vno pterru añq̄ ip̄e testator v̄l aliq̄s ex testibz inde discedat debebit vnusq̄sq̄ eorum testiū annulū vel sigillū characteratum ad vnā ex cordulis apponere. siue suū siue alterius testis si p̄p̄riū nō habet. et post hoc p̄tinuo in spacio inferiori discrete fiāt subscriptiones. p̄mū testator si p̄p̄ria manu scripsit testamentū. se h̄ modo subscribat. Ego Jo. paginā p̄ntem clausam et ligatā i manibz meis tenēs infra scriptis testibz omnibz siml̄ p̄sentibz p̄ me ad h̄ adhibitis et rogatis obtuli ab eis f̄m iuris ordinē signandā et subscribendā. asserēs q̄ in ea scriptū est meuz fore testamentū et illud totū et heredū institutōz ac oīa et singula que in ea p̄tinent a me scripta esse. necnō corā eis p̄ntem subscriptionēz p̄p̄ria manu subiycēs. Si p̄o de mādato testatoris q̄s illud testamētū scripsit. ille talit̄ se subscribat. Ego A. mādato talis litteraz ignari vel scribere p̄pter corporale egritudine nō valētis h̄ ei⁹ testamētū tā hered. institutōnem q̄ cetera in eo p̄tēta suo mādato manu mea p̄p̄ria scripsi. Et postea p̄ntem paginaz et l̄ram inscriptis testibz p̄ eū vocatis et rogatis omnibz sil̄ p̄sentibz offerēte eo et asserēte id q̄d in eo p̄tinet suū esse testamētū. et a me scriptū p̄ntem subscriptionē meā vice et nomine suo et ei⁹ mādato apposui et i testimonium me subscripsi. Ceterz ibidē et in p̄nti q̄libet ex testibz talit̄ se subscribat. Ego A. rogatus et p̄ns vna cū oībz infra scriptis et supra scriptis testibz ad oīa et singula in h̄ p̄nti bus pagine superiori spacio facta p̄tēta et scripta simul p̄ntibz et rogatis in ip̄a pagine ei⁹ A. testamēto et suo mādato manu mea i testimonium me subscripsi. et eam sigillo p̄prio si habet. vel sigillo illi⁹ h̄ntē in circulo formā leonis vel lilij et c. q̄d ad vnā ex cordulis sup̄ dictis cere imp̄ssi. Sic igit̄ septē sigillis apensis et factis octo subscriptionibz antedictis et ceteris rite pactis testator testamētū secrete studeat custodire Cōsequēter aut̄ cui⁹ interest postulat illud apiri et publicari. vt de publicatione testamētōz et ipsoz formis latissimi habetur in spe. in ti. de instru. edic. §. oñso. §. et quoniā. et infra patebit d̄ testamētōz formis

Capitulum. ij.

Sciendū in generali de his q̄ testari nō p̄nt. et q̄ phibēt a lege facere testamentū. Et sunt impuberes. s. masculi

masculi minor. xiiij. semina minor. xij. q̄ non h̄nt animi iudiciū. vt. l. qua etate. ff. de test. Item filiusfamilias nō p̄t testari etiā si p̄senti/ at. nisi de peculio castrēsi. vt. q̄si. vt. l. vlt. d̄ i offi. testa. Item furiosus seu mēte capr⁹ q̄s diu talis est. vt. l. furiosum. Et q̄ testa. fa. possūt. Item mut⁹ et surd⁹ naturalit̄. i. a natiuitate. vt. l. discretis. Leo. ti. S; si accidentaliter est mut⁹ et surd⁹ et facit l̄ras. potest suū scribere testamētū et codicillos. s; si t̄m surd⁹ b̄n p̄t facere testamentū. Item seru⁹ vel damnatus ad mortē. s. q̄ p̄demnat⁹ efficitur seru⁹ pene. Item q̄ dubitat de statu suo vtz sit liber v̄l p̄uus vel filiusfamilias. Item q̄ damnat⁹ est p̄ crimine famoso. sicut est crimē p̄tra naturā seditiōis in p̄lo depopulatōis vel cōsimile. Item monach⁹ vel canonic⁹ regulari. vt. xij. q. vlt. p̄ totū. de quibz aliq̄d infra dicet. Item qui cōmisit crimē lese maiestatis. Item hereticus silr̄ h̄striones cū infames sint. iij. q. i. c. j. Item cecus testari nō potest nisi sp̄eali q̄dam solēnitare adhibita. vt in. l. hac p̄sultis l̄ma. Et q̄ testa. fa. pos. Debēt eñ sic vocari septē testes et tabellari. et cec⁹ corā eis expr̄mere noīa iudicia et dignitates heredū. q̄s i stituit ne sola noīm cōmemoratio q̄c̄q̄ ambiguitatis pariat. et debet legata designare. et hec oīa scribēda sunt a tabellione et coraz testibz recitari. et cec⁹ debet p̄fiteri id esse suū testamētū et illud dispositū esse ex sui aī snia. et in fine d; vnusq̄sq̄ testiū et etiā tabellari⁹ se subscribere. et testiū et tabellari⁹ signacula debēt apponi. Si aut̄ nō potest haberi tabellari⁹ octau⁹ testis d; adhiberi. et illō testamentū d; nuncupatiū et magnā similitudine habet cū testamēto in scriptis facto Item credētes receptores et fautores hereticorum si post excōicationē nō satisfecerint infra annū. nō p̄nt facere testamētum nec ali quod ex testamēto recipe. d̄ here. excōicam⁹ §. credētes. et c. vergētis. et c. et. manicheos. Item damnat⁹ ad mortē siue sit d̄anat⁹ vt moriat. siue vt fiat seru⁹ pene. siue deportatus in insulā. vt. l. eius q̄. §. si cui. et ibi bona glo. ff. de testa. S; cū damnat⁹ capitali crimine appellauerit et testamētū fecerit appellatione pendēte et ita decesserit. valebit. vt in. l. q̄ a latronibz. §. si q̄s. ff. e. ti. Et p̄cedētes modifere om̄s habent̄ in sti. de his quibz nō est p̄mis. face. testa. Item vsurari⁹ manifest⁹ nisi p̄us de vsuris satisfecerit vel cautionē idoneam p̄stiterit. vt in. c. quēq̄. de vsu. li. vj.

De testamentis

Itē in quibus casibus ecclesiastica persona dō bonis ab ecclesia possessis possit testari habet notabilis glo. in c. pñti. sup. vbo refuari. d. of. ordi. li. vi. Itē an clerici pñt dēdere testamentū. habet. xij. q. iij. c. i. z de testa. c. qz nos. z. c. relatu. ij. Et licet clerici dō bonis eccie testari nō pñt. tñ q̄diu viuūt z sui p̄potes existūt pñt dare aliqd moderate de ipis bonis: nō rōe testamēti s̄ elemosyne. Possēt autē dare paup̄ibz z religiosis locs. etiā illis q̄ sibi fuerūt. siue s̄ sanguinei sint siue cognati vel agnati. siue extranei iuxta fuitū meritū. vt i dīcto. c. relatu. z. c. ad h. Itē si clerici hñt bñficia in diuersis ecclesijs. tñc debēt diuidi bōa eccie s̄m p̄gruā estimationē inter ipas ecclesias. vt ibidē. Itē spado q̄ habet vnū testiculum z generare pōt. vt. l. si. seruum. ff. de iu. dot. potest heredē institūere

Capitulum. iij.

D testamētū in scriptis factū regulariē requirunt quattuor. Primo q̄ septem testes intersint. Secōdo q̄ se subscribāt. Tertio q̄ sigillēt. Quarto q̄ nomē heredis scribat p̄pria manu testatoris v̄l vni⁹ testis. z testes dñt esse pñtes z debēt rogari. et ille q̄ scribit testamētū i numero septē testium cōputari. Etiā pñt cōputari i eodē numero legatarij si pñtes sint. Et h̄ v̄p̄ est nisi q̄stio inter heredes z legatarios oriret. tñc legatarij nō pñt esse testes. igit̄ tñc est q̄ alij testes adhibeant si h̄ri pñt. In testamēto autē non in scriptis facto q̄d alio noīe nūcupariū vel codicill⁹ appellat. vbi testator exp̄sse h̄ dicit: sufficiūt q̄nqz testes. p. l. si q̄s agere. L. de codicil. vbi glo. p̄. q̄nqz. dīc q̄ femina admittit vt testis i codicillis. nō autē in testamētis. vt. l. i. L. de test. Notat etiā ex eadē lege casus i quo testamētū solēne in q̄ fuit extrane⁹ institut⁹ rumpit p̄ codicillū in q̄ fuit heres institutus. Itē in testamēto p̄dico i villa s̄lt̄ q̄nqz testes sufficiūt Itē in testamēto militis q̄ pro salute romani imperij iurauit se nō euicaturū mortē aliqñ sufficiūt duo testes. aliqñ vnus S̄lt̄ milites i expeditione degentes pñt face/re testamētū qualiter voluerint nulla iuris solēnitare p̄uata. p. l. milites. L. d. test. mili. Itē in testamēto p̄dico i pñtia impatoris adhibitiō duoz testium sufficit. p. l. oim. L. d. testa. z quēadmodū testa. ordi. Ul̄ s̄m aliq̄s etiā null⁹ testis requirit dō necessitate Expeditis siue tñ aduertēdū q̄ s̄m ius canonicū duo testes cū p̄bytero sufficiūt i testamētis et in

alijs causis q̄stū ad pias causas. vt extra de testi. cū esset. z duo tñ sine p̄bytero i relictis ad pias causas. z. c. relatu. Et intelligo i p̄cedēti casu necessariā pñtia sacerdos. q̄a nō detrahīt solēnitare legali nisi q̄stū inuenitur exp̄ssum. vt in. c. ad audientia. d. deci. d. elec. eccia n̄ra. ij. in fi. z. l. sanctim⁹. L. de testa. le. cū oia. L. de inoffi. doti. Si igit̄ ip̄e sol⁹ interesset cū alio non sufficeret. sic etiā si essent tres sine ip̄o nō valeret. multū em̄ p̄ ip̄o p̄sumit ius q̄ fraudes excludat. xij. q. i. deniqz. de symo. nemo. de postulā. c. si. Et magis et̄ dīcto credit q̄ alteri⁹. lxxvij. di. monachus. p̄pe si. Itē stat vt duo cum eo sufficiāt. Si s̄o essent quattuor sine eo due sibi p̄ferrent q̄n tñc q̄s p̄sumat p̄ eo. ar. c. cū a nob. z. c. licz ex quadā. de testi. Ita speculator istas decretales intelligit

Capitulum. iij.

Drandū q̄ differūt codicill⁹ z testamētū. qz i testamēto sit aliqñ indirecta institutio. i codicillis autē nisi p̄ si deicommissuz In testamēto vt illi q̄ sint heredes ab intestato hereditatē alteri restituant certo tpe v̄l p̄ditōe. put testator ordinauerit In codicillis s̄o non pōt fieri substitutio a testatore. nec aliq̄ p̄ditio apponi q̄ noccat instituto heredi. Itē in testamēto regularit̄ vt dictū est requirunt septē testes rogati. s̄ in codicillis sufficiūt q̄nqz etiā nō rogati. Itē potest testamētū tolli p̄mū ip̄o iure. z nō pōt q̄s docere dō duobz testamētis relict⁹ q̄ vtrū q̄ valeat. Fallit h̄ in testamēto inter liberos p̄dico q̄ p̄ secundā dispositōez nō tollit. nisi testator viso p̄mo testamēto declarz nolle illud valere. L. de testa. i. aut. h̄ inter liberos. Itē fallit cū q̄s in p̄mo testamēto introduxerit sibi licetiā itez testādi. tñc em̄ p̄mū testamētū nō tollit p̄ secundū. nisi fiat mētio de p̄mo. ff. de leg. iij. l. si q̄s. in p̄n. Semp̄ em̄ testator mutare p̄t suā volūtatē. etiā si pactuz interuenerit ne possit mutare. p. l. pactū q̄d dotali. L. d. pac. z etiā si fuerit p̄ p̄ncipē p̄firmatū. L. e. ti. qz nemo sibi iudicē eligere p̄t. vt a p̄ozi testamēto sibi recedere nō liceat. ff. de le. iij. si q̄s. in p̄n. fac. c. cū marthē. de cele. mis. Posterior tñ codicill⁹ nō rumpit p̄mū. nisi exp̄sse p̄radicat ei. p. l. cum p̄ponatis L. e. ti. Itē differūt codicilli a testamēto. qz in codicillis hereditas neqz dari neqz adimi directē pōt. neqz fundent ius testamētorū et ius codicilloz. nec i eis pōt exheredatio scri

De substitutione

bi. nec p̄ditio heredi instituto p̄t adijci. nec substitui aliq̄s. s̄z p̄ fideicommissum i eis recte relinquētur vt insti. d̄ codicill. §. codicill. et. §. directo 2. l. si idē. l. e. Et h̄ forma codicilli

In noie dñi amē. Ego Jo. tal' d̄ voc. p̄ti dic̄ppria 7 spontanea mea voluntate licet egrotas corpe. san' tñ mēte. Codicillum facio. in q̄ testamētū meū p̄ncipale p̄ man' tal' notarij publici confirmo. volo atq̄ p̄cipio. q̄ vxor mea A. habeat de bonis meis vineam istā in tali cāpo sitā tot agrorum. Et A. filio meo libros tales q̄s ego reliq̄ bononie. rē. Quē q̄dē codicillū p̄petuū 7 firmū h̄re volo. 7 quē si q̄s filioz meoz venire p̄sūperit aliq̄ obfuāti. p̄petue singul' annis eo viuēte tantū vl' tantū noīne pene p̄soluat. Et nulli p̄nt facere codicillos nisi q̄b' facere p̄missū est testamētū. De forma autē testamētoz infra parebit. Illud tñ aduertendū est si codicillus sit añ testamētū. 7 tūc i testamēto faciēda est mētio p̄cedētis codicilli si sit p̄ testamētū 7 p̄ alios seu aliū codicillos. q̄z plures codicilli p̄nt fieri ab vna p̄sona. 7 tūc mētio ē faciēda nō solū d̄ testamēto s̄z etiā de pl̄ibus codicillis p̄cedētib'. Aliq̄n tñ sit codicill' n̄ tñ p̄cedēte vel seq̄nte testamēto. 7 ille suari debz. Cōficiūt tñ exp̄sse codicilli facto testamēto nō iure p̄ fideicommissum. vt ecce testator corā seprē testib' instituit heredes. reliq̄t legata 7 ita subiecit. si n̄ valet testamētū iure testamēti valet tñ iure codicilloz. Et p̄bāf hec. ff. e. l. p̄ficiūt Notandū. hec clausula. si nō valet testamētū iure testamēti. valeat tñ iure codicilloz vl' cuiuslibz alteri' vltiē voluntatis. fm̄ Ja. bertradi. opaf tñ vt cū testamētū deficit p̄ defectū solēnitatis. puta cū deficit numer' testū vl' alia solēnitatis q̄ tūc valeat iure codicilli nō aut opaf si alio deficit. puta si rūpat p̄ querelā vl' postumi agnationē vl' capis diminutiōz. Et sic cū d̄z ibi valet loqui de p̄nti defectu q̄ est. vt q̄z ibi n̄ est plen' numer' testū. vl' q̄z non rogat rē. 7 tūc nō cōprehēdit futuros defect' vt ḡ cautius fiat vt om̄s cōp̄bendat defect' dicat sic Si nō valet vl' nō valebit iure testamētū rē Et est ar. in. l. si stipular' fuerim. ff. de p̄. obli. ga. 2. l. s̄bū oportebit. ff. de p̄. sig. Ul' fm̄ odofredū dicat. aut statim cū sit testamētū deficit p̄pter solēnitatis defectū. 7 tūc s̄ba illa si n̄ valet referunt ad illū casum 7 nō ad alios p̄dictos. aut nō deficit statim. s̄z postea ex aduētū. puta capis diminutiōe vl' alio modo.

7 tūc etiā ad casum illū p̄tinet s̄ba hec. q̄z i dubijs interpretandū est mag' vt res valeat q̄z pereat. ff. de p̄. obli. q̄t̄is. 7. c. int. de fide i. stru. 7. c. cū inter dilectos. d̄ dona. Illud tñ notandū vt dic' Azo. in sūma de codicillis. Si ḡ p̄mo hereditatē directo ex quadā voluntate vltima quā dicebā testamētum esse. 7 postea ex fideicommissio eandē hereditatē p̄to mihi restitui. p̄t idē testamētū reducendo illud ad codicillos. vl' illud reputādo p̄ codicillis. q̄z forte illud exp̄ssit testator nō possum effectualit' in p̄ncipio em̄ lit' habeo necesse eligere an agā iure directo ex testamento. an agā iure fideicommissi. 7 vno electo repellor ab altero. sūz em̄ p̄trari' mib' ipsi si ex eadē scriptura p̄trarijs modis p̄to. Si tamē sum de parētib' defuncti ex linea patna vsq̄ ad quartū gradū. vl' de materna vsq̄ ad tertium gradū nō repellor iure electōis vtens ex eo testamēto q̄ testator vicē codicilloz voluit obtinere. in p̄ncipio tñ litis tut' ē q̄ q̄libet de parētib' id qd̄ necesse ē eligat. In colateralib' autē defuncti nō repetit tale p̄stitū b̄ficiū. vt. l. eo. l. vl'. Et illd̄ cor̄relariū tenet doctores. licz placēt' sc̄pserit p̄trariū

Capitulum. v.

Notandū licet pl̄es sint grad' substitutionū. imo infiniti cū sp̄ de vno in aliū p̄cedāt. tñ p̄m' grad' succedēdi ex testamēto d̄z institutio. 7 secūd' grad' substitutio. recte sicut secūde nuprie dicunt omnes q̄ sequunt' p̄mas. ita 7 institutiōes q̄ sunt post p̄mas dicunt' substitutiones. Vidēdū est igit' qd̄ sit heredē instituire 7 vñ dicat q̄bus s̄bis fiat 7 in q̄ voluntate. 7 qualit' 7 i q̄ p̄ces diuidat hereditas. 7 qualit' distribuat inter heredes. 7 q̄s possit institui heres. Heredes instituire nil aliud ē q̄ sibi heredē aliquem statuere. i. facere. 7 est idē dictū q̄ si int'. i. i loco suo quē statuere. Hoc em̄ agit q̄ instituit vt instituit' suo loco post mortē suaz sit dñs bonoz. 7 ne dū ille q̄ scribit. s̄z etiā ille q̄ nūcupat d̄z instituit'. ff. e. l. i. §. institutū. Institutio sit q̄nq̄ s̄bis. vt ecce luci' r̄t' mibi heres esto. Itē trib' s̄bis. vt si dicas. luci' heres esto. Itē duob' s̄bis sit. vt si dicat. luci' heres. nec adiecerit esto. i. si dicat luci' esto. Institutio sit s̄bis directis. vt esto mibi heres. Reflexis. vt illū heredē facio. instituo. 7 volo. mado vl' cupio. 7 sic de alijs. vt. l. qm̄. l. de testa. Et quēadmodū testamēta ordinant' reflexa. Un' q̄z reflexa vel inflexa dicūt

De institutione

noia in oibz casibz suis pter q̄s in notatiuis. Satis et h̄ liquet voluntatis intentionē q̄libet loquēdi genere formari posse. nec nocet seruasse momēta p̄boz. qz forte semiuoces titubās vel balbutiēs lingua pfudit. Ideo si dicat habeas bona mea. vl̄ tibi relinq̄ bona mea nō variat. qz institutio q̄buscūqz v̄bis fieri potest. nec hodie curat p̄boz solennitas. vt in dicta. l. qm̄. s̄ allegata. Itē institutio fit in testamēto tm̄. vel añ legata vl̄ p̄ legata. vel añ et heredationē vel post. Sed olim fiebat añ legata tm̄. qz institutio caput est z fundamētū totū testamenti. vt. ff. eo. l. j. Rñ. j. In codicillis autē hereditas p̄ fideicommissum iure relinquit. lex em̄ in defectū cōditionis posita in codicillis intelligit testatorē de adimenda hereditate cogitasse. ff. de cōdi. insti. l. qdē. §. vl̄. s̄ forte iuanū cogitauit. vt ibi d̄z illa porio hereditas nō videtur dari in codicillis. ceterū idem est si ita dicat. Titū instituo si eū in codicillis instituerō. Est em̄ cōditional institutio z valet quomif herede instituto pter filiū. Itē z illa valet si ita dicat. illū instituo cui⁹ nomē in codicill̄ declarauerō. vt. ff. de d̄z. institutionū. l. institutio tal. Itē in institutione certū heredem demonstrari oportet. q̄tēs em̄ nō apparet q̄s sit institut⁹ heres nō valz. vt ecce testator cū plures amicos eiusdē nois habeat ad designationem vni⁹ singulari noie vt̄. nec valet institutio nisi ex alijs ap̄tissimis p̄batōibus fuerit releuata p̄ q̄ p̄sona testator senserit. vt ff. e. ti. l. q̄tēs. §. heres. Et satis est herede demonstrari nedū noie p̄prio s̄ etiā signo indubitabili qd̄ pene a noie nihil distat. nō tm̄ cū eo qd̄ p̄tumelicā solet addi. nā legata turpia q̄ denominandi maḡ legatarū gr̄a scribunt. odio scribēt. p̄ nō script̄ habēt. Secus si p̄ stat in eodē genere. vt. ff. e. ti. l. q̄tēs §. si q̄s nomē. z. ff. de le. j. l. turpia. Item declaratio vel demonstratio heredis a testatore est faciēda. nō alieno arbitrio. vt. ff. e. ti. l. illa institutio. z d̄z illa institutio alio noie captatoria. Itē sufficit demonstrari herede ab initio vel postea p̄ d̄tōis euentū. vt. ff. e. l. q̄tēs. §. si q̄s ita. Itē demonstratio ad oculum facta p̄ noie p̄prio accipit. vt si dicat. h̄ mihi heres esto cū sit corā eo q̄ oñdit. vt. ff. e. ti. l. nemo dubitat. Si autē est erratū in corpore nulla est institutio. vt si volēs aliquē scribere aliū scripsit velut frater me⁹ p̄ patronus me⁹. Nā neḡ script⁹ erit heres qm̄ volūtas

deficit. p. l. si pater. L. de here. insti. neḡ is quē voluit. qm̄ scriptus vel nūcupat⁹ nō est si tamē testator sciāt illū nō esse fratrem suum quē nominauit fr̄em recte cū nomē fratris instituit eū heredē. vt. ff. e. ti. l. quotiēs. §. Rñ. z. l. nec apud. L. eo. ti. Itē p̄p̄rii nois error n̄ viciat institutionē. Itē si plures instituunt in rebz certis. licet viriliter sint heredes. tm̄ res in quibz instituti sunt dūt vnicuiqz assignari i iudicio familie heriscūde z d̄ eis p̄ detrabi falcidia sic de quolibet legato. z locum h̄z cū vn⁹ vel plēs instituunt in certis rebz z alijs simplr vel q̄tis portōnibz. Nā tūc instituti in re certa habent loco legatariorū vt. L. eo. ti. l. quotiēs. Itē institutio potest fieri pure z etiā sub cōditione. Et tantū de institutionibus

In institutione faciēda exp̄mi p̄nt q̄ntitates portōnū hereditariarū. put testator placuerit. nā tot vncie assem faciunt q̄ testator voluerit. S̄z nisi al̄s appareat testatoris volūtas. fit solēnis distributio hereditatis i. iij. vncias. duodecim autē vncie assis appellatōne p̄tinet. Dūt autē he p̄tes p̄pria noia ab vnitatē sup̄ vsqz ad assem z vsqz sit exclusiuus nā quelibet harū portōnū maior est vncia. z quelibet earū minor asse. qz nulla earū p̄tinet duodecim vncias Sūt autē h̄ noia p̄tū. vnciā. sextans. sextās. quadrās. triēs. q̄ncuns. semis. sepcuns. Bes. dodrās. detrās. den⁹ as. vt insti. e. ti. §. hereditas. ff. e. ti. l. seruū. §. vl̄. Sextans p̄tinet vnciā z dimidiā. Dicitur em̄ sextans q̄si semi z vnciā. z ē tertia l̄ra ei⁹ l. z nō ē. Sextās q̄si sextā p̄tē significat. i. duas vncias. Quadrās quartā p̄tē significat. i. tres vncias. Triēs. i. tertiā p̄tē. z sic q̄ tuor vncias significat. Et ista q̄rtuor nomina sumūt it̄p̄tationē ex eo q̄ q̄tā portōnis hereditatis significat. sequētia v̄o noia habēt etimologā qd̄ p̄z ex eo q̄ certū nūex vnciarū significat. Dicitur ei quicū nō qz q̄ntā p̄tem hereditatis significat. s̄z qz q̄nqz denotat vncias. semis p̄tinet dimidiā hereditatis. i. sex vncias. sepcuns septe vncias. bes octo. dodrans nouē. detrās decē. den⁹ vndecim. as duodecim. Attēde q̄ nō om̄s vncie q̄ significant p̄ ista noia p̄tinet in asse. qz sic as cōtinet. lxx. vncias z dimidiā. Itō autē eis ponunt p̄tes. qz qlibet earū p̄t i asse teneri. hac rōe hō risibilis actōe leḡ acqlie z penal̄ d̄z. Nec p̄mittēdū est q̄ as q̄nqz ponit p̄ nūmo. Cū d̄z. nōne duo passeris asse veniunt

De substitutione

sz pōd^o d^r large oē qd i statera positū pēdet
sz h^o stricte accipit p pōdere. xij. vnciarū. In
etiā d^r dipōdiū p pōdere. xiiij. vnciarū. In
tripōdiū p pōdere. xxxvj. vnciaz. si i tot vn-
cias testator suā hereditatē distribui vellet.
Nā etiā i pauciores p^t eā velle distribui. vt
si duos ex asse instituit heredes. Tertiu autē i-
stituit ex dimidia z sexta pte assis i. xx. vnci-
as as diuideret z octo vncias ferret ille qui
script^o est i dimidia z sexta. scripti autē ex asse
ferret. xij. vncias. vt. ff. e. ti. l. iterdū. §. sz si du-
os. hodie tñ hmoi subtilitaz diuisio n̄ mltū
vltata ē. sz suata diuisiōe assis i. xij. nibilo-
min^o si op^o fuerit q̄libz ptiū hereditatē vltē-
rius diuidi poterit. z illō cōiter suat. d^r hac
tñ diuisiōe lat^o Bzo. determinat i sum. L. eo.
ti. Quelibz at psona p^t heres institui z hz fa-
ctionē testamti i passiva significatiōe q̄ non
vetat a iure cape. poterit igit institui liber
hō z seru^o si sit fū^o ei^o q̄ p^t institui. Itē p^t fa-
milias fil^o familias. mul^o. surd^o. furiosus. p-
dig^o miles. honorat^o laic^o. cleric^o. mōachus
ciuitas. ipator. impatrix. fise^o. eccia. loc^o q̄li-
bet venerabil. vt in sti. de heres. q̄li. z differ.
§. testamti aut factiōez. z. l. cū heredes. L. q̄
test. fa. pos. Etiā incerte psonē instituūt di-
uini iur^o iur^o. vt. L. d^r epi. z cle. l. id qd. z. l.
nulli. z. l. si q̄s ad declinādā. als em̄ cer^o be-
res d^r demonstrari. Itē fūū p^t iuz nedū. sed
alienū etiā illū q̄ nulli^o est instituere possum
insti. e. ti. §. seru^o alien^o. ff. e. l. seru^o heredita-
rius. Itē si seruū p^t iuz instituere herede sp vi-
dero eū instituisse cū libertate. vt insti. eo. i
pn. Sciendū tñ q̄ q̄nq̄ etiā cū libertate
nō p^t institui heres fū^o a dñā sua. scz cū ipē
de adulterio accusat^o cōmissio cū dñā sua q̄
rea fuit eiusdē criminis postulata. vt. ff. e. l. bis
p^t bis. §. interdū. z insti. e. §. est autē. Item nō
p^t institui deportati. Itē dānati i metallū
Itē z banniti q̄ impune p^t puniri q̄ eq̄pa-
rāz deportat^o. Silr hostes iperij z romane
eccie. Itē heretici ifideles apostate collegia
illicita nō habētia spēale puilegiū Itē incer-
te psonē q̄ nō p^t edic^o fauor pietat^o. Itē non
p^t institui nati ex dānato coitu. de q̄b per
doctores. in. l. q̄ legū. z. l. si q̄ris. L. d^r icest.
z inuti. nup. Silr p auten. licet. L. d^r natu-
ralibz liberz z matribz eoz In q̄ d^r q̄ nati ex
dānato coitu omi bñficio excludit. i. nulla
via nec institutiōis nec substitutiōis succedūt

Diceres qd si au^o v^o p^t donat nepoti spu-
rio ex legitimo filio nato v^o ecōtra. v^o si do-

nat nepoti legitimo ex filio spurio in vtroq̄
casum dic^o Roffred^o donationē nō valere ni
si p^t talē nepotē aliq̄ seruitia fecisse auop
pter q̄ p^t sumi possz donatiōz fuisse factā. vt
dicit in qdā q̄stione q̄ incipit nerac^o. Jaco-
bus d^r beluiso idē tenet i q̄stione quā dispu-
tauit. eo. ti. l. j. Idē tenet spe. e. ti. de successi.
ab itestato. §. i. §. qd §. qd de legitimatis.
Spe. tñ in ti. de instru. edit. §. cōpēdiosa. §.
qd si p^t naturalis. zc. allegat p^t les leges q̄ tñ
nō faciūt directe p illo p q̄ adducit videlicz
q̄ valeat institutio. Cū p^t bñs filiū bastar-
dū instituatur i vna vncia. z naturalē z legit-
imū in oibz alijs bonis. Sz bñ fac^o tertus p
eo i aut. de testamto ipfecto. col. viij. p^t m^oz
dictū cōmuni^o ē apd doctores d^r rigore iur^o
vltimū aut dictū speculatorz p^t inet eq̄tatē.

Capitulum. vi.

Dist^oq̄ visum ē de pmo gdu succedē-
p di. videlicz institutiōe. p^t g^tue vidēdū
est de secūdo gradu successiōis. que
substitutio appellat^o. Est ei substitutio scda i
stitutio. ois scz institutio q̄ fit post p^t m^o. z in
locū p^t me deficiētis. plene igit vidēdū est q̄
fit eaz diuisio. scdo q̄s faciat eas. tertio quis
admittat in eis z q̄n expirēt Substitutōnū
alia directā. alia obliq̄ Dicit em̄ directā q̄n
ab vna psona ad aliā sine aliqua alia mediā
hereditas deuoluit. Et alio mō d^r p^t titatio
p^t ueniēs p^t bis z psonis. Et i tali substitutiōe
nō hz locū q̄rtaz deductio. vt i. c. j. d^r test. li.
vj. Obliqua p^t substitutiō siue fideicommissa
ria est q̄n q̄s p mediā psonā accipit heredi-
tatē defuncti. vt cū dixerō. instituo Titium
heredē oim bonoz meoz. z volo q̄ p^t decez
annos illā hereditatē restituat semp^t onio. h
em̄ semp^t onio illā hereditatē h^tre nō p^t nisi
p mediā psonā. i. Titium. z i tali locū hz q̄rtā
rū deductio. z de hmoi substitutiōe z q̄rtarū
deductiōe loquūt capstula Rainald^o z Ray-
nūci^o. de testa. z dictū. c. j. si p^t. Et sunt tres
spēs illaz q̄rtaz. Nā alia ē diffinita iure na-
ture. z d^r bonoz subsidiuz. z debet filijs tñ
q̄ sine cā exheredari nō p^t. l. si totas. L. de
dona. z. l. parētibz. L. d^r inof. tes. Et huic q̄r-
te nullū grauamē p^t iponi. L. eo. ti. l. oī mō
z duabz seq̄ntibz. z hodie aucta ē ad trientē
v^o semissem fm nūcz filiozū. z si sint q̄rtuoz
filij z infra debēt h^tre tertiā p^t. si at sūt plu-
res debēt h^tre medietatē hereditat^o defuncti
intestati. vt. L. e. ti. aut. nouissima. Alia q̄r-
ta d^r trebellianica. vt cū institutus heres si

De substitutione

moziat sine ple rogar est restitnere heredi-
tate alteri. Ille sic instituit retinet qrtā pte
de tota hereditate p trebellianū. z cōputat
in ea legata z donatōes. vt. ff. ad. l. falci. i qrt
tam. Tertia qrtā ē q debet iure institutōis.
vt cū aliqs ē instituit heres. z illa hereditas
est exhausta p legata vl fideicommissa. tūc in-
stituit p detrahēre de singul legat vl fidei-
commissis qrtā pte. z h noiat falcidia. L. ad. l.
falci. p ro. Et legitime ptes heredū his vsibz
pntent. Quattuor aut infra dāt natis iura
trientē. Semissem nāt dāt illis qnqz vl vl
tra. Arbitriū sequit suba cetera pns. Quaz
tam tibi capies si sis extrane heres Tūc tre-
bellianis cū reddere cūcta rogar. Et defal-
caris dū p legata grauaz. Directaz substi-
tutionū alia vulgar. alia pupillar. alia exē-
plaris. alia breuiloqua. alia cōpēdiōsa Vul-
garis est duplex. scilicet expssa z tacita. Expssa ē
que fit vsbis negatiuis. vt si ille michi heres
nō erit al' sit heres. insti. de vul. substi. i pn.
Tacita sō fit vsbis affirmatiuis. vt sic. vos i-
uicē substituo. vl ita. qsqz michi heres erit sit
heres filio. vl ita. Tit' esto heres plotij cū i-
stituissem plotiū. L. de here. insti. l. vl. z. ff. e.
ti. l. cū in testamēto. s. hec sba. mō sic tacita
substitutio pupillar. inesse videt substi. exps.
vulga. vt. ff. de here. insti. l. Tit'. z. l. se. Et
ecōtra sub expssa pupillari zntinet tacita vul-
garis. vt. ff. e. ti. l. nā h iure. Expirat aut hec
substitutio vulgar ab hereditate adita. vt. l.
post aditā. L. de impuberz z alijs substi. Et
addit lex nisi facta fuit filijs impuberibz Et
fectus ei' est q si heres noluerit vl nō potu-
erit ex qcūqz cā. z vnde cūqz veniat i illa po-
tētia loc' est substitutōi. Pupillar substitui-
tio alia expssa. alia tacita. Expssa est. vt si fi-
lius me' michi heres erit. z si i pupillari eta-
te decesserit ille sit ei heres. vt insti. de pupil.
substi. s. substituit. vel cuz p' filio impuberi
quendā substituit i vulgari casū. itelligitur
etiā substituisse i pupillari. Casus i. l. quis
L. de ipu. z alijs substi. Et qnqz tū rō ineq-
litas fac vt sub vulgari nō cōtineat tacita
pupillar. Ponam' em' exēplū. Quidā in te-
stamēto vxorē instituit i dimidia pte z filiu
suū impubē in alia dimidia. z vltimo qndā
substituit impubes decessit i pupillari etate
substituit voluit admitti ad portioez ex sub-
stitutōe. Et dicit q nō admittit rōe ineq-
litas s3 m' ei' admittet z itelligit tū testatorē vo-
luisse institutionē hēre locum in persona sue

matris si pupill' nō adiret q vulgar' est. Et
est diligētissime p' siderādum qn substitutio
vulgar' est facta duobz copulatiue. vt i pdi-
cto exēplo. tūc substitutio nō h3 locū in pso-
na vni' nisi etiā in psona alteri'. nā mat' hic
impedit illā substitutōz. S3 si m' an' filiu
fuisse mortua. z postea filio infra annos pu-
bertat' decessisset locū habuisset substitutio
z dicit h substitutio pupillar. qz a solo pupil-
lo z ipubere fit. z nō distinguit an tā sit i po-
testate pns. vl an post posthum' nascat. vel
vrx sit filio vl nepos ex filio. Pupillū in ppo-
sito accipe masculū minorē. xiiij. semellā mi-
norē. xij. ānis. vt. ff. e. ti. l. ij. in pn. si tū p' ipu-
beri voluerit quēqz substituire pupillarit' nō
in toto tpe pupillar' etat' s3 i min'. pura si fi-
lius moziat infra decimū annū vel octauū
aut septēniū zc. valebit substitutio. vt. ff. e. l.
si ita qz substituerit. si an' voluerit substitue-
re i lōg' pupillar' etat' finiet pupillar' sub-
stitutio adueniēte paupate. ff. eo. l. i pupilla-
ri. Effect' pupillar' substitutōis ē vt qz di-
recto sit heres ipuberi tāqz si ipse pupill' si-
bi heredē fecisset substitutū vñ z duo testamē-
ta vident. vnū pns atqz filij. Et pntet ad
substitutos pupillar' bona q pupillis etiaz
postea obuenerint. neqz em' suis bonis tācū
testator' substituit s3 etiā impuberz. Item p'z
adoptiu' filio arrogato ipuberi nisi ad qrtā
solā. z ad ea q intuitu arrogator' ab amico
arrogat' psecut' ē substi. p' vt. ff. e. l. s3 si plu-
res. s. i arrogato. Itē expirat pupillar' sub-
stitutio marita. media vl etiā mima capitis
diminutōe pupilli. vtputa si ē arrogat'. ff. d
adop. l. nec ei. s. eoz dūtaxat. substituto tū
succurrit p vtile actioz. Itē expirat si nō est
adita hereditas pns. Itē si omissa cā pnci-
palis testamēti ab itestato possideat hereditas
z tūc p' sulit' substituto sic z legatarijs in qz
fraudē instituit nō ex testamēto s3 itestato he-
reditatē possidet. Et illō qd dictū est q expi-
ret substitutio pupillar' ex nō aditōe heredi-
tat' paterne. vrx tū est si is q repudiat mior
erat z i itegz restituit' ē vt liceat sibi adire p
ficit pupillari substitutōi vt teneat. vt. ff. e. l.
ij. s. adeo aut. Itē expirat pupillar' substi-
tutio expugnato pns testamēto i tota p qre-
lam inofficiosi testamēti Itē rupto paterno
testamēto. vt. ff. e. ti. l. si qz eū. Itē expirat pu-
pillare testamētū p agnatōz posthumi. vt. ff.
eo. l. si p' filiū. sic econtra pfirmat pupillare
testamētū quēadmodū z paternū si pat' ab

De substitutione

hostibus captus sit simul cum filio et ibi am-
bo decedat. Quis pro prius decedat. Item hoc
ordine facienda est substitutio pupillaris ut prius
primo quis scribit sibi heredem. deinde vel eadem
hora vel quocumque alio filio substituatur nec debet
vertere ordinem scripture. Item admittitur ex
pupillari substitutione ille quem nominatim substi-
tuit testator. vel si testator generaliter substi-
tuit ita scilicet quod quisque mihi heres erit admittetur
illi qui scripti sunt heredes. Tacita pupil-
laris fit huiusmodi. filius meus impubes heres esto.
Vel sic. quisque mihi heres erit sit et heres fi-
lius meus. et dicitur ideo tacita. quia quedam verba in ea
non expressa subintelliguntur que aliter in expressa
pupillari ponentur. Nam hic intelligitur quod si fi-
lius decesserit in pupillari etate. ille tunc qui
esset heres patri. etiam sit heres filio. Sequitur
correlarie quod pupillaris tacita intelligitur sub-
vulgari expressa. Et fit hec substitutio solum a
patre quod filios dicitur habere in sua potestate non
a matre. et per hoc differt a substitutione exemplari
ut statim dicitur. Exemplaris substitutio fie-
ri potest a parentibus utriusque sexus in personis libe-
rorum cuiuscumque sexus. ut furiosis vel mente captis.
et cum tali determinatione substitutio facienda est.
ut si quidem mente captus habeat descendentes ex
se. illi omnes vel quidam ex eis. vel unus substituat
ei. Et dicitur exemplaris quia fit ad exemplum pupillaris
ut cum dicitur pro. si filius in pupillari etate decedat
ille sit heres. sicut in proposito dicitur. si filius decedat
antequam perveniat ad mentis sanitatem ille. sit heres
et sicut pupillaris expirat adveniente puber-
tate. ita et exemplaris adveniente sanitate.
Differunt tamen. quia illa fit pupillis tantum. hec etiam
maioribus. Item illa fit a patre qui habet impu-
berem in potestate. hec autem fit a quolibet parentum.
Cependiosa substitutio fieri potest a mili-
te. ita videlicet. Si filius meus quocumque decesse-
rit ille sit ei heres. et hoc sub tali verborum copendio
continetur expressam pupillarem. scilicet si filius decedit
in pupillari etate. si autem decedat pubes verba
directe illius substitutionis trahuntur ad fideicommissariam
substitutionem. de qua copiose in. l. e.
prohibito. l. de impubes et alijs substitutis. et for-
te favore matris que est in medio antequam filius ve-
nit ad pubertatem copendiofa directa dicitur. scilicet po-
stea in fideicommissariam trahitur. Item compen-
diosa facta a milite infra tempus pubertatis quon-
cumque valet iure directo. et obliqua post pu-
bertatem. id est matrem postea per fideicommissum potest
petere hereditatem. Dicitur. quod si paganus se-
serit huiusmodi copendiofam substitutionem per ver-

ba iam dicta. Respondetur. si pupillus decedat in pu-
pillari etate substituitur succedit iure directo
et matrem impuberis repellit omnino. Si autem pu-
pillus fiat pubes et postea decedat substitu-
tus omnino repellitur. et venientes impuberi ab inte-
stato succedunt in totum. ut. ff. e. t. l. prohis. et l. ce-
turio. Si autem testator ita substituatur. scilicet fili-
us meus quocumque decesserit illum substituo. hanc pu-
to computanda fideicommissaria. Quia hoc verbum
substituto aptatur ad fideicommissum. ut. l. gene-
raliter. §. vi. l. de insti. et substi. et quia talis in-
terpretatio rem omnino tempore valere suadet. ut. l. quicquid
ff. de reb. du. si hoc ita substituatur. filius meus quicquid
decesserit sine liberis ille sit heres vel il-
lum substituo si interpretanda est fideicommissaria.
quia illud verbum sine liberis innuit ut etiam in
pupillari etate substituerit per fideicommissum.
quia tunc liberos habere non potest. Sed quia directa
verba trahuntur ad fideicommissariam. probatur. ff. ad-
trebel. l. cenola. ubi dicitur quod substitutio directa
facta in codicillis trahitur ad fideicommissum. etiam
si superest in medio rem. Et his casibus succe-
dit mater vel quilibet ab intestato heres. et restitu-
it bona detracta. l. falcidia. Si hoc quis dicat
si filius meus decesserit in pupillari etate. vel po-
stea sine liberis illum substituo. Due sunt sub-
stitutiones pupillares. expressa et fideicommissaria
propter distinctionem et alternationem ipsarum. et
sic hoc verbum substituo aptatur diversis modis
put evidenter apparebit si testator substituat
pupillarem. et per fideicommissum substituo.
Brevis loqua substitutio est que continet duas
vulgares substitutiones. et duas pupillares.
ut cum duo impubes a parente que eos habet in po-
testate in vicem substituuntur. et hanc substitutionem
lex appellat reciprocam. ut. ff. e. t. l. nam si iure.
Et dicendum est quod omnes iste quatuor substitu-
tiones expresse sunt. nihil enim magis de vna quam
de alia potest dici. Unde contingit quod propter has quatuor
substitutiones mater repellitur omnino et substitu-
tus succedit. ut. ff. e. t. l. luti. Si enim esset pupil-
laris tacita non repelleretur etiam in testamento mi-
litis. ut. l. de impu. et alijs substitutis. l. prohis.
Placuit dicitur tacitam pupillarem admitti contra
matrem nisi ipsa mater cum impubere filio esset in-
stituta. Sed tamen distinguendum est. aut enim extra-
neus vulgariter substituit impuberi. et tunc ta-
cita pupillaris non admittitur matrem. Aut
substituatur impuberi fratrem eius. et tunc repellitur
mater. quia non est verisimile quod testator uxorem
sua hoc est matrem impuberis voluerit preterire.
Casus in. l. cum quidem. l. de insti. et substitutis.

De testamentis

Notandū. si seru⁹ alicu⁹ dñi fuerit heres institut⁹. si adire eā noluerit v^l non poterit. q² puentus morte dñs nihil habebit. secus de filiola instituta. q² ipsi⁹ p^r eā hereditatez adire pōt. p. l. si infanti. *L. de iure delib.* Et facit plen⁹ lex cū nō solum. *L. de bonis q̄ li beris.* Nā ibi d^r q² etiā inuito filio pater ad uēctia filij pōt adire. Dicūt tamē doctores z etiā bona glo. in le. cū pponas. *L. de here. institutē.* si seru⁹ cōpelleret adire hereditatez acquireret dñō hereditatē z tali casu coacta voluntas etiā est volūtas. Sciēdum cū plures instituti z sibi inuicē substituti fuerint in portionib⁹ inequalib⁹ vno morientē ceteri residuū cōsequunt^r quibus iuxta ratas sue portionis in institutione sibi exp^lse. *L. de impuberis z alijs substitut.* Itē cū duob⁹ impuberib⁹ sit substitutio cū adiectione nomis collectiui. vt est ly vterq² tūc ita demū locus est substitutōi z i vtriusq² psona cōditio substitutōis verificat. secus si est substitutio facta p signū distributiuz vt est vter. alter. Exemplū. testator dixit. instituo Johem z Petrum. z si vterq² decesserit in pupillari etate. substituo eis bartholomeū. Ecce hic bartholome⁹ vno dumtaxat mortuo i pupillari etate nō succedit ex substitutiōe. sec⁹ in scdo casu videlicet si testator sic dixit. Johem z Petz instituo. z si alē iporum decesserit i pupillari etate substituo eis Bartholomeū. *L. casus i. l. cū qdē. L. de impube. z alijs substi.* Itē cū sit insti. z substit. pluriuz cū adiectione nois distributiui. tunc quilibet ipoz vocat i virilē ac si om̄s simplr z noiatim essent instituti. nisi int hmoi institutos seu subst tutos plēs. l. duo eoz essent p^r z fili⁹. q² tales licz plēs sint tñ cum alijs adiūct⁹ vnā virilē habebūt portōnē. in. l. vl. *L. de impu. z alijs substitut.*

Capitulum. vii.

Quoniam aut in testamētis plerūq² legata p̄solui p executores eozundem vel heredes defunctor⁹ demadatur modicū de legatis z ipoz varijs modis dīlponēdi pstringēdū ē. Legatū ē deliberatio hereditatis q̄ testator ex eo q² vnuerfuz heredis foret alicui qd collatū velit. vt. ff. d. le. legatū. Et nemo legare potest nisi q² iure facere pōt testamētum. Et ei soli pōt legari qui pōt institui. de qb⁹ supra vsum ē Item legatū sit bis verbis. do. lego. dari iubeo. i/

pero. mando. glisco. precipio. etigo. posco. peto. rogo. flagito. volo. deprecor. exoro. cupio. vt des. opro vt des. credo te daturū. vt dicit Azo. in summa. *L. eo. ti. allegans legē secundā. L. cōmunia. de le. ff. de le. j. l. etiam hoc modo. anteq² tñ soluant legata credito res hereditarij sua exigēdo debita habētur potiores. facit. l. si vnuerse. *L. de le.* Et q² ter fiat distributio bonoz hereditarioz creditozib⁹ habet p ea que habent z norant in le. scim⁹. *L. de iure. deli. ad quam recurre.**

Itē si q² sciēter legat rē alienā. heres tenet rem illā redimere vel legatario p̄ciū dare si sit talis res que vēdi potest. si aut igno rante rē alienā legauit nō valet legatū nisi legat⁹ p̄sone iuncte. *L. de le. l. cū alienā. Et legatari⁹ debet pbare sciam. vt. e. l. §. q² autē Scdm canones tñ si alicui legare sunt res aliene. talis tenet illi restituere cui⁹ sunt. et pōt agere p̄tra heredē si sciēter legauit res. vt habet in tex. z glo. c. filijs. de testamentis Item si aliq² sciēter legat rem obligatā creditozib⁹ heres debet eā luere. secus si legans nesciuit rem obligatā. vel forte voluit legatariū luere. z hoc exp^lssit tūc heres non tenet eā luere. insti. de le. §. 3. z si rem. Itē si res legata sine facto heredis. i. sine mora fm glo. perierit legatario perit. insti. de le. §. si res. z. l. si fuū. ff. de s. obli. Itē si aliq² legauit ex illo vase vnas decē z ibi nō sūt decem s³ pauciores. nō extinguūt p̄trea legatū se tantūmodo accipiet q̄tū inueniet. le. ff. quis seruū. ff. de le. ij. Itē si aliq² in testamēto legauit epō propriā portōnē z alia mlta legat monasterijs vel eccl⁹ijs si legauit illam portōnē epō sub hac p̄ditōe vt illa tñ esset p̄tētus z epus hoc acceptauit. valebit. z non pōt exigere de ceteris portōnē sibi deputatā pōt adhuc sibi portōnē suaz eligere sed cōstiterit q² testator in fraudē modicum legauit epō vt per illud modicū defraudaret ab alijs. tūc epus adhuc pōt exigere portōnē. p. c. officij. de testa. Sciendū tñ q² licet fm antiqua iura ep̄s v^l ali⁹ inferior nō potuerit deducere suā portōnē canonīcam de relictis seu legatis monasterijs s³ ordine minorum ad vsum diuini cultus spectantibus. vt ad calices vel alia ornamenta. hodie tamen potest vt habetur in clemē tina. dudum. de sepulturis. in. §. verum ne parrochiales ecclesie. zc.*

Itē q² nō implet voluntatē defuncti tota

De testamentis

hereditas est sibi auferenda. p. c. licet vniuersi
de vo. 7 vo. redē. ij. q. j. siluester. Scōz leges
tū hoc obseruāt i extraneo herede. licet ei fi-
lius heres patris nō adimpleat voluntatez
patris defuncti. nō ideo pdit totū sz suaf ei
legitima portio. *L. de fideicō. auten. Ham-*
plius. Itē si aliqz legauit mōasterio sancte
M. decē. sz nō determinauit cū plura sint mo-
nasteria sancte marie. dabit paupiori. ar. in
auten. de eccle. tit. §. si qz in noie. col. it.

Itē si qz legauit seruū in aliena puincia
pstitutū expēsis heredis nō legatarij querit
seruū. ff. de l. j. cū seruū. 7. l. se. Itē si testa-
tor potest imponere penā heredibz si nō pa-
ruerint ei⁹ volūtati dummodo nō sit turpe
aut inhonestū. qd p̄cipit. insti. de le. §. pene
qm̄ noie. 7. §. vlt. facit lex vnica. *L. de his q̄*
pene noie in testamento vel codicillis relin-
quunt Itē ex testamēto nō adeat heredi-
tas deficit legatū nisi ita sit legatū q̄ a veni-
entibz ab intestato p̄stet legatum. tūc em̄ ab
heredibz petendū est. p. l. ea quā. L. de fidei-
cōmiss. Silt p̄statur legatū cū testator dixit
si nō valet vt testamētū. valeat tū iure co-
dicilloz. vel etiā qn̄ legatū est p̄iuncte p̄sone
factū. Itē qn̄ vna res pluribz legat quilibet
habet ibi ius nisi appareat alia voluntas tes-
tatorz. ff. de le. j. si pluribz. Et dic̄ Bartho.
ibidē. q̄ licet hō posset oīa bona sua p̄sume-
re cū san⁹ sit. tū in mortē nō potest filios vel
nepotes p̄terire. insti. de inoffi. testa. p. totū.
7 p. c. de his. extra de sepul. Itē cū vna res
duobz legat p̄iunctim. licet alter eoz in rez
natura nō sit. tamē tota res alteri cōiuncto
debet. vt in. le. si duobz. ff. de le. j. L. de cad.
tol. vnica. §. j. Linus autē dicit si sperabatur
ille secund⁹ fore in rez natura p̄cedat lex. vl̄
si fuerit tpe testamēti p̄diti. sz si nō sperabaf
in rez natura nec fuerit tpe testamēti. ps ei⁹
p̄tineat ad fiscum. allegās legē Itē veniūt.
j. §. cū anteqz. ff. de pet. here. Itē q̄ sciēter
soluit ex min⁹ solēni testamento defuncti ali-
menta in eo alicui legata p̄ terminū tenetur
ad p̄standū ea ad futuz. quia secur⁹ est volū-
tatem defuncti. Casus in. l. j. L. de fideicō.
Similiter si qz sciēter soluit ea que min⁹ so-
lenni testamēto p̄ fideicōmissum legata sūt.
si qz ergo senserit se grauātū voluntate de-
functi nō p̄stet. vt d̄z in le. ij. eo. ti. Item si
testator vni quē p̄mo nominauit funduz le-
gauit. et eundem fundum alteri postea le-
gauit. demū eundē fundū p̄mo itez legādo.

licet p̄us bis nominatus fuerit. tū ip̄e vnaz
alter alteram medietates habebit. vt. l. cum
questio. in. §. sed 7 aliā. *L. de le. Similit̄ di-*
catur si qz iuerit institut⁹ in. xij. alius in. vi.
vnicijs. videt̄ testatorē p̄mo id admisisse qd
alteri legauit. Itē si claudi⁹ legauit mibi al-
menta 7 vestiariū quousqz moreret. tūc licz
claudi⁹ moriat. p⁹ mortē tamē eius mibi le-
gata debent. vt. l. j. L. eo. ti. 7 legatarius sub-
trahēs rem legatā pdit eā. eo. ti. nō ē dubiū.
7. l. si legatari⁹ Itē legato fundo istructo
hoies mācipia. pecora. 7 vina ibi exorta nō
venalia sed māsiua 7 cetera que i fundo sūt
agri stercoreādi causa dicunt̄ legata. vt. l. j. et
ij. L. de p̄. sig. Similiter illa dicunt̄ legata
q̄ maiori p̄te anni ibi sunt māsiua. vt eo. tit.
vbi dicit lex semora carne mēsaf. pōdera. ser-
ramenta que laniāde carnis causa p̄parata
zē. In trutinellas. cultros. dolabz. instrum-
mento relinqm̄us Itē legari pōt res que
nō est in rez natura. si modo futura ē veluti
fruct⁹ q̄ in illo fundo nati erūt. aut q̄ ex illa
ancilla natū erit. vt insti. eo. §. ea quoz res.
Sic q̄ legari possunt ea que sunt vel q̄ non
sunt sed futura sunt. Sz que nō sunt nec fu-
erunt nec erūt legari nō possunt. vt insti. de
inuti. sti. in pn. Si hō dubiū est an res lega-
ta tempe testamēti sit in rez natura nata. pu-
ta an homo legat⁹ viuat. agi quidē potest ex
testamēto sed officio iudicis cautio interpo-
nitur. vt cū heres rem p̄secutus fuerit 7 na-
ctus legatario restituat. vt. ff. d̄ le. j. seruo le-
gato. §. vltimo. Ideoz si tempe testamenti
seruus legat⁹ esset in fuga vl̄ longinquo ab-
sens debet heres p̄stare operam vt eū requi-
rat 7 p̄stet 7 sumpt⁹ in eam rē debet impē-
dere. Si autē seruus legat⁹ post testamētū
factū fugerit viuo testatore. impensa d̄z red-
di periculo legatarij. quia rem eo loco debz
p̄stare heres in quo a testatore est relicta.
vt. ff. de le. j. l. cū seruus legat⁹. 7. ff. apd̄ iul. 7
le. si seruus legat⁹. j. Rñ. Et illud qd̄ dicitur
est q̄ ea q̄ sunt legari possunt. tamē si talis
res sit cur⁹ nō sit cōmerciū nec ip̄a debetur.
nec ei⁹ estimatio. vt si qz legauit templā. vel
basilicas vel q̄ publico vsui deputata sūt. 7
sic de alijs rebz in qbz nō cadit cōmerciū. p̄
terea nedū cozpalia possunt legari. vtz et
am icozpalia. vt iura 7 fuitutes. Preterea
norari⁹ pōt legare alteri rogatōes. snias. zē
Item in instrumento pictoris legato veni-
unt cere colozes p̄niculi cultozia 7 vngille

Successio

Similiter instrumento piscatoris veniunt nas-
selle q̄ pisciū causa capiēdoz cōparate sūt z
piscatores. Si r̄ instrumento balneario lega-
to balneatorē p̄tineri cū balnea sine balnea-
toribz vsu suū p̄bere nō possunt. ff. e. ti. l. pi-
ctoris. Itē succurrit heredi si eadē res sepi⁹
in testamēto fuerit legata: satis est causa sel-
p̄tari. vt. ff. de le. ij. l. mephi. §. cū. Si autē
eadē quātitas i eodē testamēto sepius legat⁹
deberi poterit sepi⁹ si legatari⁹ euidentissimis
p̄batiōibz ostēderit testatorē multiplicare le-
gatū voluisse. s; vbi i diuersis volūtātibus
vel codicillis vel vno testamēto et alio co-
dicillo eadē quātitas sepi⁹ legat⁹ sepi⁹ debet
nisi heres p̄bauerit testatorē voluisse lega-
tariū esse p̄tētum vna eaz quātitatū. ff. d. le.
l. plane. §. si eadē. z. ff. de le. ij. l. sempronius.
vbi d̄r. si due tabule testamēti eodē tpe exem-
plarij causa scripte sunt i vna cētum. z i alte-
ra q̄nquaginta aurei legati in Titii heredi
parcēdum est Ideo vtrūq; legatū nullo mo-
do debetur. sed tm̄ quinquaginta aurei.

Itē q̄ habet duos suos vnū ex his legan-
do. z nō apparet quē testator tēptauerit. ele-
ctio erit legatarij. facit. l. q̄ duos. ff. de le. j. ex-
emplifica de duabz vaccis vel equis. et hoc
fauore vltime volūtātis. nisi verba testatoris
plata essent ad heredem. vt sic dixit testator
Tibi fili mi vnū ex seruis meis rogo vt tra-
das Titio p̄culi. tūc electio ē heredis. Se-
cus cū q̄s plures suos habuerit eiusdē no-
minis z vnū ex his legauerit is quē tūc he-
res elegerit p̄stabit. in. l. si q̄s a filio. §. si quis
plures stichos. ff. eo. t. Itē si vni ex duobus
eiusdē nois existētibz de amicis testatoris res
aliqua legat⁹. z cui ex illis legatū dādum sit
dabitur. eligere debet heres cui soluat vt ab
eo defendat. p. l. si quis seruū. §. si int̄ duos
ff. de le. ij. Itē cū testator ita legauerit vtrū-
vt tātam partē quātā vnus ex filijs de here-
ditate paterna seu testatoris cōsequeret̄. put-
scz testator ip̄is legat⁹ p̄tes inaequales p̄sta-
bitur ei tāta quātā minoris p̄tis legatū se ex-
tendit. Rō. ne cū maior portio ei soluta fue-
rit: alter filioz min⁹ obtineret quātā debita
iure nature cū tamē in patris potestate dā-
natus nō esset. Casus in. l. qui cōcubinam. i.
§. cū ita legatū. ff. de. l. ij. Itē vsufructu bo-
noz minoris donec ad. xxv. annū puenerit
legato legatario nō extinguit̄ minore mor-
tuo añ. xxv. annū. sed durabit ei vsufructus
donec curricula p̄dicti t̄pis effluerint. S;

si legatarius viuo minore añ. xxv. annū
attigerit mori: extinguit vsufructus. nec ad
heredes eius vsufructū trāsmittit. Casus i
le. ambiguitatē. L. de vsufruc. z habitatiōe

Itē si q̄s in genere legat vinū frumētū vl-
oleū nō dicit legasse vinū gallicū aut oleū
p̄ciosum. sed generale vinū terrestre. vt ha-
betur in clem. nō potest. de p̄cura. i glo.

Itē si legatū sit hoc modo. lego tali om̄s
equos meos p̄ter grisellū vel gradariū. om-
nes equi veniūt p̄soluēdi dempto grisello l'
gradario. Si p̄o sit his verbis. lego illi om-
nes vineas meas p̄ter asinū quē oneratum
arbenas remisit. oēs vinee veniūt z cū h̄ asi-
nus p̄soluēde. Rō p̄mi. qz his p̄bis exp̄mis
volūtās p̄ferētis. Si em̄ voluisset illū ha-
buisset om̄s equos. nō exp̄sisset p̄ter qd̄ ibi
capit̄ exceptiue. qz ponit̄ int̄ res eiusdē spe-
ciei vl' generales. Rō general' aut̄ secūdi est
Cū ly p̄ter cadit̄ inter res oino separatas z di-
stinctas diuersaz speciez merito capit̄ iclu-
siue z augmētatiue. Nā si testator nō voluisset
legatariū habere oēs vineas z cū hoc asi-
num frustra exp̄sisset p̄ter asinū cū suffecit̄
set. lego illi om̄s vineas meas. Capit̄ etiam
p̄ter diuictiue interdū. vt plerūq; solet fieri i
disp̄satiōis materia. vt in. c. dudū. de elect.
p̄ Bar. z in. l. actōis. L. de transac. z i regu-
la p̄ctm̄. de reg. iur. l. vj. Itē si dicit testator
exheredo filiū meū Johem. z duos habue-
rit filios h̄ noie eo qz nō specificauit quē no-
tauerit. z cū exhereditatio sit odioso nullū ex-
heredauit Et hec cōp̄ediose rudibz dele-
gatis recollecta sufficiat

Capitulum. viij.

Scitis enim quāto

breuius fieri potuit de successioni-
bus ex testato dictū est. Nunc vero
respiciednm̄ est de successiōibz ab intesta-
to. Sed quoniam plerūq; in h̄mōi successiō
ne distinctio graduū z eorūdem cōputatiō
p̄tendit in arbore cōsanguinitatis edocemur
p̄requirit̄. Ideoq; sup̄ficialiter in p̄sentia
rum vt materia successiōnū eo lucidius hu-
manū cerebrū subintrare valeat. Arboris
noticiā expedit p̄mo enodare. General' em̄
cognitiō ipsi⁹ p̄sistit in his. videlicet qz sciat̄
quid sit cōsanguinitas. quid linēa. z qz sine
eius species. Item qd̄ sit grad⁹ z qualit̄ per-
sone dicit̄ esse in gradu. Cōsanguinitas est
vinculū diuersaz p̄sonaz ab eodem st̄p̄ite

Successio

Descendentium carnali propagatione tractum
Linea est ordinata collectio personarum consanguinitate coniunctarum ab eodem stipite descendendum diversos gradus continens et eos ab unitate stipitis secundum numeros distinguens. Linearum tres sunt species. quedam est ascendentiur et continet illos a quibus originem trahimus. ut pater mater. avus. patruus. etc. Descendentiur est illa que continet illos qui duxerunt originem a nobis. ut filius. nepos. pronepos. etc. Transuersalis est illa que continet illos qui non duxerunt originem a nobis nec nos ab ipsis. ut frater. soror et eorum progenies. ut. xxxv. q. v. primo gradu.

Gradus est quedam habitudo sine distantia personarum facta ad inuicem collatione ad communem parentem qua cognoscitur quanta generationis distantia due persone inter se differat. Item persone que distat equaliter a communi parente dicuntur esse in gradu et facere gradum. que vero unequaliter dicuntur distare gradu. ut. xxxv. q. v. primo. et c. pariter. Item canonicarum computationem in linea transuersali facias per istam regulam. Quoto gradu distat quis ab alio quo superiore eodem distat a quolibet descendente ab eo per aliam lineam usque ad lineam equalitatis postea per numero personarum gradus apponit. hanc regulam habet in c. de dilecto. de consanguinitate et affinitate. Incipit igitur a prima superiori cellula. scilicet ab avo que distat a trunco quarto gradu. igitur pro patruo qui descendit ab avo per aliam lineam. similiter quarto. et sic communiter facit per alios. Sic pro patruo et patruus sunt duo fratres. et sic in primo gradu. igitur avus filius patruus distat secundo gradu a patruo. Pater ergo trunco quarto. Si filius pro patruo distat quarto a trunco. probatur. quia filius pro patruo et avus sunt duo nepotes. igitur in secundo gradu. quia sunt filii duorum fratrum qui sunt in primo gradu. igitur pater distat a filio pro patruo tertio. trunco quarto. Similiter nepos pro patruo distat quarto a trunco. probatur. nepos pro patruo et pater sunt pronepos. igitur sunt in gradu tertio. quia sunt filii duorum nepotum qui sunt in secundo gradu. igitur trunco distat quarto. Si pronepos pro patruo cum trunco est in quarto et in linea equalitatis que continet omnes personas equaliter cum eo descendentes. probatur. sunt duo abnepotes. ergo sunt in quarto gradu. quia sunt filii duorum pronepotum qui sunt in tertio ascendente et ad patruum distat a trunco tertio gradu. igitur patruus magnus qui ab eo descendit per aliam lineam. similiter tertio. proinde consobrinus tertio

et filius eius secundo in tertio in linea equali. Deinde per numero personarum adiciatur gradus. et in probatione ista procedit ut prius. quia patruus magnus et avus sunt duo fratres. igitur in primo gradu pater distat secundo. trunco tertio a patruo magno. et ita de aliis. Hec probatio colligitur xxxv. q. v. ad sedem. Ad inveniendum igitur gradus consanguinitatis secundum utrumque ius: dicitur Jo. an. in arboze tolle hanc magistralem regulam ascendentiur et descendentiur. Quot sunt persone de quibus queritur computatis intermediis una dempta tot sunt gradus inter eos. Et intelligitur illa regula quia una persona continue descendit ab alia. Et sic non sequitur. petruccijs habet duos parentes. iiii. annos. viii. annos et igitur toto gradu distat. Regula collateralium in linea equali quoto gradu distat quis eorum a communi stipite toto distat inter se. et hoc secundum canonicam computationem. Secundum leges vero quoto gradu quis eorum distat a communi stipite toto duplicato distat inter se. Regula in linea collateralium unequali est ista gradu quis eorum remotior distat a communi stipite toto distat inter se secundum canones. secundum leges vero quod sunt persone stipite dempto tot sunt gradus.

Sciendum secundum legale computationem quibus persona facit gradum. vii. filii et filia faciunt duos gradus. Secundum canonicam vero computationem due persone faciunt unum gradum. Ratio. quia in legibus propter hoc assignatur gradus. ut hereditas vel successio ab una persona ad alteram inter consanguineos deferatur. Et quia hereditates non possunt deferri ab una persona in alteram. Item in singulis personis singuli ponuntur gradus. sed in canonicis propter hoc computatur gradus ut demonstratur usque ad quottum gradum nuptie celebrari debent. Et quia nuptie inter duas personas fiunt. Ideo canones duas personas in uno gradu ponunt. ut. xxxv. q. v. ad sedem. Sciendum quoque de persone coniungi non possunt matrimonialiter. Nata soror neptis matertera fratris et vxor. Et patruus coniux nurus pronigni nonerca. Uxorisq. soror pronigni nata nurusq. Atq. soror patris coniugio lege vetatur. Hec papa cum his dispensat. vide de h. c. l. fa. de resti. spo. i. glo. i. non vult. Casus in quibus impeditur matrimonium. et dirimitur tractum. Error. et ditio votum cognatio crimen. Cultus disparitas vis ordo ligamen honestas. Si sit affinis si forte coire nequebis. Est in quibus soluitur sponsalia et fuso. Durum assensus absentia siue iuuetur. Factus affinis vel altera

Successio

copula carnis. **Crimē religio** si mala cōdi-
tio. Si lesura grauis spōsalia soluis ī istis

Affinitas est p̄mitas p̄sonaz ex carnali
cōmixtōne pueniēs om̄i carēs parentela ex
carnali cōmixtōe. Correlarie sequit̄ q̄ affi-
nitas p̄trabit̄ tā p̄ legitimū q̄ p̄ fornicariū
coitū. vt. xxxv. q. ij. nec eā. z. c. discretionē. d̄
eo q̄ cog. p̄sang. z. c. fraternitatis. e. ti. Et di-
cunt̄ affines q̄si ad alterius fines tendentes
Nā sic ego z vxor mea sum? in p̄mo genere
affinitatis. sic soror vxoris mee est affinis mi-
hi in p̄mo genere z p̄mo gradu. **Ben?** affini-
tatis inuenit̄ p̄m hanc regulā. p̄sona addita
p̄sonē p̄ carnis cōmixtōnē facit genus affi-
nitatis z nō gradū. Verbi gr̄a. **Frater me?**
ducit vxorē cui admisceat carnalit̄. p̄ hāc car-
nalem copulā orit̄ primū gen^o affinitatis in-
ter vxorē fratris z ei^o sorozes que est ex alio
latere. Itē da vxores istis tribu q̄ descēdunt
ex fratre. vt filij. nepos. p̄nepos. q̄bz iungā-
tur p̄ carnalē copulā orit̄ p̄mū gen^o affinita-
tis inter eas z sororē fratris. Eodē modo ex
alia p̄te arboris soror nubat viro cui iungā-
tur carnalit̄. p̄ hāc carnalē copulā orit̄ pri-
mū gen^o affinitat̄ inter vix soroz̄ z fratrem
sororis vt p̄us Itē grad^o inuenies p̄ hāc
regulā. p̄sona addita p̄sonē p̄ carnis p̄paga-
tione mutat gradū z nō gen^o. Verbi gratia
**Frater ducit vxorē illa est affinis soroz̄ fra-
tris** in p̄mo genere z in eodē gradu in q̄ frat-
est ei p̄sanguine^o. s. in p̄mo. qz cū hic nō fuit
carnis p̄pagatio nō est mutat^o grad^o. Adde
sorori p̄sonā p̄ carnis p̄pagatiōem. scz filium
ista mutat gradū. igif̄ attinebit vxori fratris
in secūdo gradu genere non mutato. Adde
aliā p̄sonā. s. neporē illa s̄l̄r mutat graduz z
nō gen^o. igif̄ erit vxori fratris ī tertio gradu
z p̄mo genere affinitat̄. Eodē modo copu-
tabis grad^o ex alio latere. qz vir sororis est af-
finis fratri z sue successioni in p̄mo genere
in eodē vel diuersis gradibz. vt dictum est
Itē om̄s p̄sanguinei vxoris sunt affines vi-
ro in p̄mo genere affinitatis. z in eodem gra-
du in quo sunt p̄sanguinei vxori z econtra.
om̄es p̄sanguinei viri sunt affines vxori in
p̄mo genere affinitatis. z in eodē gradu in q̄
sunt p̄sanguinei viro. Cōsanguinei s̄o viri
z cōsanguinei vxoris in se non sunt affines
Unde pater z filij possunt ducere matres et
filiā. z duo fratres duas sorozes. eo. ti. super
his. Itē om̄es mariti p̄sanguineaz mearuz
sunt mihi affines in p̄mo genere affinitatis

z in eodē gradu in quo vxores eoz sunt mi-
hi p̄sanguinei. Idē z p̄ oia intelligas de vx-
oribz p̄sanguineoz. Nec omnia cōprobant̄
xxxv. q. v. porro. patet p̄ hoc q̄ vxores duoz
fratrū vel alioz p̄sanguineoz nō sūt affines
quia olim attinebāt in secūdo genere affini-
tatis. qd̄ hodie sublatū est Itē prohibitio
de secūdo genere affinitatis z tertio reuoca-
ta est. z p̄les suscepta ex secūdis nuptijs pōt
cognitioni p̄oris cōiugis copulari. licz oliz
nō potuerunt. eo. ti. nō dz. Hoc sic intellige
frater me^o habz vxorē eo mortuo relicta sua
nubit alij z plē gignit. illa p̄les nō potuit co-
pulari cognatiōi p̄oris mariti. p̄pter publice
honestatis iusticiā. nā hoc modo reuocatū
est. Sed alia publice honestat̄ iusticia q̄ est
de sponsa de futuro adhuc manet. Itē
q̄ ignorāter sororē vxoris sue cognouit pu-
tans eā esse vxorē suam iurabit q̄ hoc insci-
us fecerit. z tunc ab vxore eius nō separabi-
tur. sed reddet z eriget. Illa vero sine coniu-
gio maneat. xxxij. q. j. in lectum
Desuccessione ex intestato q̄ sequit̄ seruan-
dum est p̄ lege. de successione ex testato. supe-
rius dictum est

Legitimi z naturales

Primi gradus tantū equaliter succedūt
sive sint masculi sive femine sive in potesta-
te cōstituti sive nō. In autem. de here. ab ite-
sta. veni. §. reliquū. z. §. nulla. col. ix.

Ulterioris gradus tantū. id est. non filij.
tūc succedūt p̄ stirpes in infinitū sive in ine-
quali tantū sive in equali iur. rēp̄sentatiōis
seruato. Insti. de here. que ab intesta. defe-
runt. §. Item si ex duobz

Primi z ulterioris grad^o simul tūc om̄es
primi grad^o succedūt z excludūt alios. Sz
si aliqui sint p̄mortui eoz filij succedūt cum
alijs per stirpes in infinitū. Idē ex alijs suc-
cedere nō possunt. vt insti. de here. que ab in-
testa. defe. §. si. z. §. cū filius

Legitimi tantum.

Spūales vt ex sacramēti donatiōn. v̄l il-
lius detētiōn. z nō succedūt talibz parētibz.
cū ista generatio respiciat eterna. z n̄ tpalia.
xxx. q. vij. puenit zc. Adoptati ab ano ma-
terno v̄l paterno. tūc idē vt ī mēbro p̄cedētī
Ab alio puta a patruo v̄l fratre v̄l quocūqz
alio tūc succedūt si mortif. rpe ipi^o patris nō
sunt emācipati. vt. le. cū in adoptinis. L. de
adopt. Arrogat^o tū filij^o bz oia iura sicut fi-
lius naturalis z legitimus

Instrumentum quid sit

Naturales tantum

Ex simplici coitu. Legitimati p pncipes vel matrimoniu subsequens z succedunt. extra qui si. sint legi. c. per venerabilem

Nō legitimati. In bonis maternis indistincte succedūt cū alijs naturalibz z legitimis. nisi mater sit illustris. l. si q̄ illustris. L. ad se. cōsul. orphi. insti. e. ti. §. notissime

In bonis paternis nō succedūt nisi i duabus vncijs cū m̄re sobole z iunge nō extātibz. vt in auten. licet. L. de natu. libe. Ex dā nato coitu z fm om̄is doctores nō succedūt insti. ad se. cōsul. orphi. §. nouissime

Permixti

Naturales z legitimi. naturales tm̄. z legitimi tm̄. Tūc legitimi tm̄ videlicz arrogati pcurrūt cū naturalibz z legitimis. z naturalibz tm̄ legitimatis. z naturales tm̄ excludunt vt dictū est. Filij tm̄ secūdi m̄rimoniū nō succedūt cū p̄mis in bonis acq̄sitis p̄stāte matrimonio p̄mo. in. l. femie. L. d̄ secūdis nuptijs. sic nec filia i re feudali existente masculo. Etia si de h̄ pactū factū sit. vt i auten. de suc. feudi. in. §. hoc etiā. col. x. Nec etiam vir legitimat⁹ tm̄ nec legitimat⁹ p seq̄ns matrimoniu sine speciale mentionē. Casus i auten. in succes. L. de suis z legi. libe. j.

Capitulum. ix.

X autentico. ut cū

de appellatōibz cognoscit. §. causal col. viij. Silr p nota. in. ca. quinta nallis. in glo. de iureiu. colligunt quidā casus in quibz parētes solēt exheredare filios. vt patet in his metris

Bis septem causis nat⁹ priuabit heres.
Parentes feriat vel verbū dicat amaz.
Crimen accusans veneno si potat illos.
Aut si tradet eos si cura furentibz absit.
Se societ reprobis patriam dilexit amicā.
Nō fideiussit p patre vel ab hoste redemit.
Testariqz patrē vetuit se immiscet arenam.
Nō orthodoxus vouerē si nota sequet

Casus in quibz filij exheredāt parētes
Sed pater z octo filij cū spernit honore
Accusat filiū veneno si potat illum
Coniunctā filij diligit testariqz vetat
Furētē negligat captū nec ab hoste redemit
Confort. vit. crudeliter insidietur

Horandū ex auten. de nuptijs. §. ingrati tudinē. col. iij. colligunt tres casus in quibz frater pōt exheredare frēm. Prim⁹ cū frater

pcurauit mortē fratris. Secūdus si criminallyter actionē cōtra eū duxit. Terti⁹ si sue substātie in frēm p̄iecturā pcurauit. vt vel le sibi facere incendiū vel simile quo casu p̄ portio ad alios fratres z attinētes ptinebit

Unde fratre decedente ab intestato succedit pater cuz alijs fratribz demp̄ris casibz exheredationis. vt dictum est

Cōpendiose cū visum sit de p̄mis duabz officij notariat⁹ ptibz. Postremo videnduz est de el⁹ tertia pte p̄ncipali q̄ p̄sistit circa instrumentoz p̄fectionē eius dē p̄missa p̄sequendo capitula

Capitulum p̄mum

Instrumentum est

i scriptura ad assertionē seu p̄bationem alicui⁹ rei facta. Vel est solennis z rite ordinata scriptura p̄ auctērice p̄sonę manū publice causa memorie facta. Et d̄z instrumentū. qz instruit. vt. c. si. de do. z cōtu. vt d̄z instrumentū quasi documentū. qz docet argumen. vij. q. ij. Si q̄s de cleri. z. L. d̄ edendo. auten. si q̄s in alieno. z. c. si q̄s p̄sby teroz. de rebz ecclē. nō alienā. Vel d̄z instrumentū quasi munimētū. qz munir p̄ducen tē p̄tra aduersariū. vt in. c. cordi. §. post hoc de appel. li. vj. Et licet appellatōe instrumen toz testes p̄tineant z om̄e id qd̄ iudicem instruit. vt. c. puenit. de testi. cogē. z. ff. de fidei stru. l. j. Tamē instrumentū in p̄posito p̄prie d̄z sc̄ptura ad memoriā alicui⁹ rei p̄fecta zc.

Instrumentoz due sunt spēs. Nā aliud publicū seu autenticū. aliud priuatum. Publicū seu autenticū qd̄ publicā habet auctoritatē. cui⁹ plures sunt spēs. Nā publicū est qd̄ p̄ manū publicā est scriptū. id est per manū notarij q̄ est publica p̄sona. vt. l. orpha notrophos. L. de epi. z cleri. Itē publicā formā redactā de p̄sumptōibz. Illud d̄ fide instru. c. ij. z. c. inter dilectos. Itē q̄a sigillo autentico sigillatū. de fide instru. scrip̄ta. de p̄bationibz. tertio loco. Itē d̄z publicū. qz auctoritate iudicis exemplificatū et autenticatū vt. l. publicati. L. de testa. z. l. si. L. de re iudi. l. vlt. qz in iudicio scribit ap̄d acta publica. Et valet p̄ quēcūqz scripta sit vt. l. ij. L. de edēdo. de p̄batōibz. qm̄ cōtra.

Itē q̄nto d̄z publicū eo qd̄ habet subscrip̄tionē triū vel pluriū fm̄ canones vinētū testiū. etiā si sit p̄ priuatā manū scriptum. d̄ fide instru. c. ij. de probatōibz. quoniā p̄tra.

Itē casus in quibz parētes exheredant filios

Nō m̄ in q̄s parētes exheredant a filijs

Instrumentum quid sit

.l. scripturas. **L.** qui potiores in pignore habeant. **Et in auten. de testi. fi. §. si quid igit vult caute. z. §. sequenti. col. ij.** Item dicit publicum quod dicitur archino publico sine armario publico est productum. de p̄scriptioibz. ad audientia. ff. de p̄bat. celsus. **Et generalit̄ omnem scripturam dicit publicam. cui de iure vel speciali consuetudine credit. de fide instru. cū dilectus. Et p̄ Inno. eo. ti. ca. j.** Priuatum vero instrumentum quodcumq; dicit nisi aliq̄ predictoz modoz sit corroboratum. **Et illoz tres sunt species.** Nam aliquando facis scripturam tibi tantum. aliquando alteri tantum. aliquando tam tibi q̄ alteri. **Et scripture quā tibi facis in p̄iudicium alteri nulla fides habet. L. de probatōibz. l. exemplo. z. l. nō epistolis.** Scripture vero quā facis alij cōtra te. puta creditori tuo de eo quod ab eo recepisti credit̄ cōtra te. ff. de positi. l. publica memoria. §. si. xxvij. q. j. omnes femine. **Tibi autē z alij facis scripturam sicut est codex ratio nū tuarū cui interdū credit. ff. de edendo. si quis ex argentarijs. l. quendā. §. nūmularios.** Argentarij is est qui quondā p̄ponebatur auctoritate publica. vt in predicto. §. nūmularios. argento dando z recipiendo. ad cur̄ fidem sicut nunc ad fidē tabellionis recurrebat. **Item de nūmulario q̄ alienam pecuniā tenebat publica auctoritate. vt i dīcto. §. nūmularios. Et habet in autētica de fideicommissoribz. §. finali. col. p̄ma.** Similiter statur cyrographo q̄ super deposito solz fieri in eadē forma depositario z deponenti. **Ita videlicet q̄ quedā littere p̄ mediū incidant sicut in puinciaz in diocesi narbonen. solet fieri. etiā fm naturā alioz contractū. cui scripture standū est. vt in dicta. l. publica z. ff. de probationibz. Si cyrographū. Regulariter autē priuate scripture non credit. L. de probationibz. l. instrumenta. z. l. rōnes. nisi cōtra eū qui scripsit. z hoc in p̄sonalibz. **L. qui potiores in pignore habeant. le. scripturas. nisi forte sit a testibus nō paucioribus tribz subscripta. prout latius p̄ speculatozem. in ti. de instrumē. editioe. §. Hunc dicendū. ver. v.** Creditur autē publico instrumento sine omni adminiculo dūmodo illud instrumentū appareat sine cancellatura rasura vel inuouatione prime figure que possent suspicionē inducere nec sit deletū vl' obolitū. in auten. de fide instrumen. §. si vero moriaf. collatione secūda. per capitulum ex**

litteris. z. c. inter dilectos. eodē ti. de fal. c. licet. **L. de edicto diui adriani tollendo. le. finali. §. p̄mo.** **Et generaliter credit̄ instrumentū dūmodo nō sit suppositū alicui de vicijz vel defectibus. quos ponit Speculator in titu. de instrumentoz editione. in. §. postremo restat videre. in ver. si aut. vsq; ad vers. opponitur aut.** **Si vero instrumentū nō apparet suspectuz incumbit p̄batio accusanti. vj. q. vltima. actor.**

Dubitatur quot testes p̄iudicēt instrumento. **Speculator in titulo de instrumentoz editione. in. §. restat videre. in ver. sed q̄ ro. allegat Dofredū z Bernardū. q̄ dicūt q̄ auctoritas tabellionis equipollet duobz testibz. vt de probat. quoniā cōtra. L. de si de instrumentoz. l. in exercendis. Licet alijs videatur q̄ tribz. xvj. q. iij. §. potest. z alijs q̄ quinq;.** **L. qui testam. facere possunt. l. hac consultissima. de testibz. in omni.** **Igitur videtur q̄ quattuor aut q̄nq; sine inscripti siue alij tantū vincunt instrumentū. Dicit tamen Dofredus q̄ consideranda est natura contracti in instrumento cōtenti. vt si sit testamenti i quo fm leges septē sunt testes necessarij vel codicilli in quo quinq; requiruntur. Tunc em̄ necesse est q̄ instrumentū per totidem z per duos z amplius r̄probet. Et sic colligitur q̄ regulare est q̄ potest p̄ testes probari contrariū eius quod instrumento publico cōtinetur. argumen. l. Lū precibus L. de probationibz. z. L. de cōtrahenda et cōmittenda stipulatione. l. optimā. §. finali. quod verū est p̄terq; in duobz casibz. vt. L. ad velleianū. l. antique. z. L. arbitriū tutele. l. finali. quam eligit glosa dicte legis. in exercendis. z latius per doctores. in. l. generaliter. L. de nō numerata pecunia. **Item Azo. dicit q̄ viua vox duozū testū in nullo casu validior est publico instrumento. s; publicum instrumentū validius est duobz vel pluribus testibus. In multis tamen casibz in quibus nō habent parem vim testes z instrumenta. z in quibus requiritur scriptura z probatio per scripturam. quos enumerat speculator in titulo de instrumentoz editione. in. §. restat videre. in versiculo. quid si tantum vnus ex testibus. Et in quibus contractibus scriptura sit de substantia. vide legē contractus. L. de fide instrumentoz. le. celsus. ff. de probationibz. z magistralē glo. c. j. de censibz. li. vj.****

De publicationibus

Capitulum. ij.

Sciendū q̄ inscri-

mentū publicū vt dicit spe. eo. titu. duo p̄ncipaliter debet p̄tinere. s. pu-
blicationes. De quibz in ca. p̄mo sequenti
Secundū erit factū siue negociū qd̄ d̄r cō-
tractus q̄ inter p̄tes cōtrahit. et in publicati-
ones redigūt siue ordinat. scz q̄ ipsi negociū
tenor enarret. Sunt em̄ quidā cōtracti stri-
cti iuris. quidā bone fidei. Et bone fidei sūt
actio ex vendito. ex empto. locato. conducto
negociorū gestorū mandati depositi p̄ socio
tutele p̄modati p̄gnoraticia. familie hercis-
cunde. de cōmuni diuidundo z actio p̄scri-
ptis verbis. que. id est. de extimato p̄po-
nitur p̄mutatio. hereditatis petitio zc. put
continet in. c. Lū venerabilis. de exceptiōi-
bus. et instic. de actionibz. in. §. actionum.

Alie p̄o actiones dicunt̄ districti iuris. vt
actio ex mutuo stipulatu. arbitrio. nudo pa-
cto. z transactionē. zc. Nec dicunt̄ bone fidei
q̄ in eis tantū seruari debeat bona fides. q̄a
in actionibz stricti iuris etiā seruari debet si-
des. et in quocūqz cōtractu bona fides inter-
uenire debet. p. l. bonā fidem. L. de actiōibz
et obligationibz. Sed ideo dicunt̄ bone fi-
dei. qz maxime deberet erubescere. z eis bo-
na fides z inter p̄trahētes. qz vltra id veni-
unt etiā oīa accessoria et ea de q̄bz in contra-
ctu nō est cogitatū. videlicz i p̄tractu empti-
onis et venditiōis et similibz bone fidei. ve-
nit etiā id qd̄ expresse nō est actū. videlicz a
tpe moze q̄ alteri nō reddidit id ad qd̄ tenet.
De natura em̄ p̄tracti veniūt damna z iter
esse. que etiā debēt refundi. Sz in actiōibz
stricti iuris nō venit accessoriū. nec ea de q̄-
bus nō est cogitatū. Poterit notari⁹ sup̄ q̄-
cūqz negotio z p̄tractu a iure vel ab homie
nō phibito. put ex superioribz hui⁹ artz alū-
nis. z in ea iniantibz mediocribz claruit de-
bite requisit⁹ instrumentū facere z p̄ficere.
Si vero notari⁹ ignar⁹ iuris. z sue salutis
immemor extiterit. Et de cōtractibz phibit⁹
instrumenta cōficere. seu illis interesse ausu
temerario attemptauerit. penas legales in-
currat. z gehennā edificabit. Refert enim
Dosticensis q̄ notarij qui sup̄ vsuris z p̄tra-
ctibus vsurarijs siue alijs quouis modo in-
fraudē vsurariū initis cōficiunt instrumenta
piurij notā incurrūt. quia cū creant iurant
q̄ hmōi nō faciant. Periurus aut̄ efficit in-

famis. et p̄ cōsequens testificari nō pōt. nec
instrumenta cōficere. de testibus. licet ex q̄-
dam. et omnis infamis tā de iure q̄ s̄ facto
pelli debet a p̄motione siue sit dignitas siue
ordo. Nam infamibz porte dignitatū pate-
re nō debēt. In regula. infamibz. de regu. iu-
ris. li. vj. Necqz possunt esse p̄curatores neg-
iudices causaz. de iudicij. cū deputati Re-
pellunt etiā ab accusando. l. q̄ accusare. ff. d̄
accusationibz. Similiter repellunt a postu-
lando. ff. de postulādo. l. j. Predictā etiā sen-
tentiā de notarijs p̄dictis approbat archidy-
aconus. xl. vj. dī. c. si. qd̄ alias incipit. sic nō
suo noie. in glo. sup̄ p̄bo. alieno nomine. ad
qd̄ allegat. c. ex parte. de testi. Ad qd̄ fac̄ qd̄
notat in. c. sicut. nec cle. v. l. monachi Simi-
li modo de quocūqz p̄tractu a iure prohibi-
to notarius abstinere debet. alioquin penā
seu penas a iure expressas se nouerit acrius
incursum.

Capitulum. iij.

Equitur nūc uide

re de publicationibz requisitis ad in-
strumentū publicū. quaz regularit̄
sex sunt. s. annus dñi. inditio. dies. mensis. lo-
cus p̄tracti. testes. et nomē tabellionis. U-
cet septima publicatio in quibusdā locis et
terris addi p̄suerat. s. nomē pape vel ipe-
ratoris p̄ tēpe regnātis quo fuit p̄ditū in-
strumentū. Sed hac septima omīssa de p̄e-
dictis sex vidēdum est p̄ ordinē. Notādū
aūqz ponat̄ ann⁹ dñi solet poni inuocatio no-
minis eiusdē dñi nostri h̄ modo. In nomē
dñi amen. Uel sic. In nomē dñi nostri Je-
su xpi. Uel sic. In noie patris et filij z sp̄ri-
tus sancti Amen. Hec aut̄ inuocatio ponen-
da est semp̄ in magnis z p̄petuis instrumen-
tis. In alijs autem breui tempore valitu-
ris. Similit̄ in noie dñi amen incipiendo.
Subsequēter ponunt̄ anni dñi qui tē cur-
runt incōpleti h̄ modo. In noie domini
Amen. Anno a natiuitate dñi. zc. lxxij. Et
aliquādo d̄r Anno ab incarnationē dñi B
zc. lxxij. Inditōe. x. vel quora tē fuerint an-
ni. d̄r aut̄ inditio ab indicēdo. id est. p̄cipien-
do. Cesar em̄ august⁹ describēs vniuersuz
orbē sub tributo singulis annis. xv. sibi exhi-
bendo. orbē in tres p̄tes diuisit. vni p̄ti im-
posuit vt p̄mo q̄nquennio daret certā quā-
titatē argenti. secūde vt daret certā quā-
tem ferri. tertie p̄ti z ultimo quinquēnio da-

De publicationibus

retel certā auri q̄ntitatē. Et sic finitis tribus
quennis. s. xv. annis fiebat reiteratio ad
primū. Et propterea nulla inditio transcendit quā
tamdecimā. His enim inditio aut est prima se-
cunda aut tertia. et sic de alijs vsq; ad quā-
decimā inclusiue. Et post quātamdecimā
fit reiteratio ad primā. Et dicitur vnusquisq; annus
quādena inditio. Fuit autē primo inuēta ista
inditio cū fuit p̄ceptū istud a cesare Augu-
sto tribus annis anteq; dñs noster Ihs x̄ps de
virgine nasceret Maria. et propter h̄ diuif an-
nis dñi p̄ quādenos his tribus adiunctis annis
qui sup̄ fuerint ostendunt inditioz iuxta suum
num̄er. Versus. Si p̄ quādenos dñi diuise
ris annos. His tribus adiunctis inditio certa
notat. Premissa autē vera sunt s̄m eos q̄ in-
ditiōne mutāt in natiuitatē dñi sic et annum
et bñ s̄m modernos. Quidā tñ mutāt inditi-
onem. viij. kal. octobris. sic añ x̄pi aduētum
fiebāt. quā mutationē iā nō curam. si tamē
qs velit inuenire inditiōem que est ab. viij.
kal. octobris s̄m illos vsq; ad natiuitatē do-
mini siue ad kal. ianuarij sequētis seu sc̄dm
alios vsq; ad festū incarnationis iūgat ānos
dñi. iij. diuidēdo eos vt dictū est. et sic sc̄dm
eos inditio iuenit. Circa tñ tps mutādo in-
ditiōne regionis est vsuetudo seruāda. q̄ cō-
suetudine considerata sepe instrumenta conco-
dant q̄ prima facie s̄m variationē inditiōis.
falsē vident. Igit̄ notarij ea q̄ sunt mor̄ et cō-
suetudinis loci i bone fidei indicijs seruare
debet. p. l. q̄ si nolit. §. qz assidua. ff. de edili-
edic. Post inditiōem subsequētē ponit̄ di-
es tract̄ vel negocij notādo ip̄m mensem
sub q̄ p̄tinet et quā die an sit p̄m. secund̄. vel
tert̄ illi mēsis in q̄ factū est instrumentum
Ponit̄ autē dies mensis diuersimode. Vno
modo s̄m vsuetudinē bonon̄. vt in h̄ exēplo
p̄mo die maij. secūda die intrāte maij. ter-
tia die intrāte maij. et sic vsq; ad. xvj. Trans-
actis aut. xvj. ponunt̄ dies p̄ dictionē exeūte
h̄ modo. quādecima die exeūte maij. quā-
decima die exeūte maij. vsq; ad penultimā
diē. In penultima die maij dicitur. Penultima
die maij. et tūc vltima die maij. Et ita de sin-
gulis mensib; habentib; .xxxj. dies. In illis
autē habentib; .xxx. dies similiter vsq; ad. xv. p̄
hāc dictionē intrāte. et finit̄ quādecim dieb;
p̄cedūt descēdendo p̄ alios dies cū hac di-
ctione exeūte. semp̄ tñ in p̄ma die nō ponūt
intrāte. et in penultima et vltima nō ponūt ex-
euntē sic obseruat̄ i regno cecilię. Alio mo-

do s̄m vsuetudinē modernoz et quasi oīmi
alemanaz puinciaz ponit̄ dies mēsis semp̄
ascendēdo h̄ modo. p̄ma die. secūda die mē-
sis. et sic de alijs dieb; mensiū. S; necessari-
um est notariū scire quos quilibet mensiū ha-
beat dies qui patebūt in his versib;
Junij aprilis septem nouēq; tricenos
Plus vno reliqui februsq; videnos et octo.
Lui si bisextus fuerit sup̄ addit vnus

Tertio modo ponit̄ dies in instrumentis
kalendaz nonaz et vduū vt colligit̄ his vsi-
bus sequētib;. Sed qz expositio hoz versu-
um longā exigeret scripturā. ideo compoti-
stis relinquēdum est

Sextonaz maius october iulij et mar.

Quattuor et reliq; tenet vduū quilibet octo

Janus et augustus necnō mēsis duodenus.

Denas et nonas dicunt̄ habere kalēdas.

Junij aprilis septēber sicq; nouēber

Ter senas retinet febr̄ bis octo kalēdas

Julij october mar maij septēq; decem.

Sortiri nomē decet has a mēse sequēte.

Cōsequēter in instrumēto dicitur poni locus
in quo cōtract̄ vel negociū habet̄ vel gestū
est h̄ modo Actū bononie i palatio cōmuni
vel loco tali. In stuba vel camera inferiori l
superiori loco. locū specificādo. Itē p̄ locum
ponunt̄ testes aliqñ p̄ ablatiū h̄ modo. p̄
tibus ibidē A. et B. testibus ad h̄ vocat̄ et roga-
tis. Aliqñ p̄ genitiū p̄cedēte isto ablatiū
p̄sentia. h̄ modo. Acta sūt hec in p̄sentia A.
et B. testiū ad h̄ vocatorū et rogatorū. Aliqñ
p̄ nomiatiū h̄ modo. His ec̄. interfuerūt
A. et B. testes rogati. Uex licet de vsuetu-
dine tabellionis in oī instrumento apponat̄
qz testes vocati sint et rogati. Nō tñ in omni
tractu de iure est h̄ necessariū. Solūmo-
do em̄ i testamētis et diuorcij et in p̄fessioe
creditoris p̄fiteris creditū sibi solutū exigū-
tur testes vocati et rogati et in alijs tractib;
vbi ad p̄bandū exigunt̄ testes et scriptura in
superiorib; p̄sum est. Notandū. vbi nō
est cert̄ numer̄ testiū a iure vel vsuetudine
diffinit̄ sufficiūt duo testes qñ pluralis lo-
cutio duoz numero p̄tēta sit. Ubi autē diffi-
nitus est numer̄ vt i testamētis et i codicill̄
similiter in inuētarijs et alijs. vt habet̄ i sum-
ma de tractu et iudicijs. sub rubrica d̄ test.
debēt tot testes inscribi p̄ natura tract̄
exegerit. Post testes ponit̄ signū et nomē ta-
bellionis cū ipsi cognomīe et ei auctorita-
te impiali vel ap̄lica sit notarius Et rogat̄

Instrumenta procuratorum

scripsit h̄ modo. Et ego Johannes de U. cle-
ricus moguntin. dyoces. Sacra imperiali
auctoritate notari. qz p̄missis omnibz et sin-
gulis rogat̄ p̄ns interfui et rogat̄ scripsi. zc.
In testamētis aut̄ scribit sic. Ego A. zc. qz
p̄dicta omnia de mādato dñi testatoris pu-
blice scripsi. Et si fuerit in cōmuni officio
alicui⁹ cōsistorij vel curie episcopalis seu al-
terius cuiuscūqz sic scribat. Ego Johannes
zc. impiali auctoritate zc. z nūc cōmunis ve-
nerabilis cōsistorij talis curie zc. hoc publi-
ce scripsi rogat̄ et requisit̄. Notandum qz
quidā ponūt in p̄ncipio instrumēti omnes
publicatiōes excepto noīe tabellionis. S;̄
melius videt̄ qz in p̄ncipio instrumēti po-
nant̄ ille q̄ notat̄ tps illi⁹ instrumēti. vt anni
dñi inditio et dies et alij tres. s. locus. testis et
nomē tabellionis ponant̄ in fine. In sentē-
tijs vero ponunt̄ om̄s publicatiōes in fine.
et ita fm̄ modernū romane curie stilum ho-
die obseruat̄. Et hec de instrumētōz publi-
catione dicta sufficiat. Sequit̄ capitulū vl-
timū de instrumētōz formis

Capitulum. liij.

Equitur nunc te

nor instrumēti pcuratorz p̄stitutio-
nis apud acta. In nomine dñi amē.
Anno a natiuitate dñi. M. ccclxxij. In-
dictione p̄ma. die vero vltima mensis Julij
sero hora sexta vel quasi pontificat̄ sanctus/
simi in xpo patris et dñi dñi Sixti diuina p-
uidencia pape secūdi. anno ei⁹ quarto. In
venerabilis viri A. iudic. vel offic. tal' curie
In meiqz notarij publici testiuqz infra scri-
ptoz ad hoc vocatoz et rogatoz p̄ntia pso-
naliter cōstituti vel p̄stitut̄ discret⁹ vir. A.
omnibz melioribz modo via. iure causa sti-
lo forma et ordine qbz meli⁹ potuit et debu-
it. potest et debet. fecit et cōstituit. creauit et so-
lenniter ordinauit suos veros certos legiti-
mos et indubitatos pcuratores. actores. fa-
ctores. negociozqz suoz gestores ac nunci-
os speciales et generales. Ita tñ qz speciali-
tas generalitati nō deroget nec ecōtra vide-
licet puidos et honestos viros A. et B. p̄sen-
tes vel absentes et on⁹ pcurationis hmōi in
se assumētes ad psequendā et ptractandā p
dño cōstituēte et eius noīe causam et causas
vertentē seu vertētes inter ipm̄ dñm p̄stitu-
entē ex vna. et quosdā A. et B. de et sup p̄ten-
sa detentionē. quarundā bullaz et instrumē-

ti donatiōe aliquaz domoz seu rez ī tali ci-
uitate seu opido sitaz seu existentū et ei⁹ oc-
casionē partibz ex altera. Necnō agendū no-
mine et p pte ipsi⁹ p̄stituētis. ipsumqz et eius
iura in omnibz et p oia defendendū. libelluz
seu libellos et qualcūqz petitiones summa-
as dandū et recipiendū dariqz et recipi vidē-
dū. litē seu lites cōtestandū et p̄testari viden-
dum. de calūnia vitanda et veritate dicēda
cū omnibz et singulis clausulis et capitulis ī
et sub calūnie iuramēto p̄tentis in animā
ipsi⁹ p̄stituētis iurandū. ponendū. et articu-
landū. poniqz et articulari videndū. positio-
nibz et articulis p̄tis aduerse respōdendū su-
isqz respōderi petendū et obtinendū et cōtra
positiōes et articulos p̄tis aduerse dicendū
et excipiendū. replicandū. duplicandū. tripli-
candū et quadruplicandū. indicē seu iudi-
ces notarios ac alios quoscūqz suspectos
recusandū. et de nullitate p̄cessus prestādū
ipsamqz nullitatis causam psequendū. Te-
stes litteras et instrumēta. necnō acta iura et
monimēta in modū p̄batiōis pducendū et
exhibendū. pductis et exhibitis p̄tis aduer-
se p̄tradicendū et impugnandū. testes p pte
aduerse pductos iurare recipi et admitti vi-
dendū et audiendū et p̄tra eoz depositiōes
crimina et defect⁹ opponendū. pbandū. cō-
cludendū. et renūciandū. cōcludi. probari et
renūciari petendū et audiendū. Sentētijs
et sentētijs tā iterlocutorias qz diffinitiuas
ferri et p̄mulgari petendū ab eisdē et earun-
dē qualibet. necnō a quolibet alio grauari
ne illato vel inferēdo semel vel pluries puo-
candū et appellandū. appellatiōē seu appel-
latiōes hmōi psequendū. intimidandū. insinu-
andū et notificandū toties quoties op⁹ fue-
rit et videbit̄ expedire. expēsas taxari peten-
dū. Et sup eisdē si necesse fuerit iurandum.
bñficiū absolutiōis simpliciter vel ad caute-
lam. necnō rest. in inte. semel pluries repetē-
dū et obtinendū. vnū qz vel plures pcura-
torē vel pcuratores loco suo substituenduz
et eū vel eos reuocandū. et on⁹ pcuratiōis
hmōi in se reassumēdū toties quoties et quā
placuerit et visum fuerit expedire. Et gene-
raliter omnia et singula faciendū. gerendū.
exercendū. dicendū. et pcurandū que in pre-
missis necessaria fuerint q̄modolibz et opoz-
tuna et que ipse cōstituens faceret seu facere
posset in p̄missis omnibz et singulis p̄sens
et p̄sonaliter interesset etiā si talia foret que

Instrumenta procuratorū

mandatū magis exigerēt speciale: q̄ p̄ntibz
est exp̄sum. Promittēs nihilomin⁹ dictus
dñs constituēs mibi notario infra scripto tāq̄
publice et autentice p̄sone solēnter stipulā/
ti et stipulatiōe recipiēti vice et noīe omniū et
singulorū quorū interest seu interesse poterit:
quomodolibet in futurū se ratū gratū atq̄
firmū p̄petuo habiturū totū negociū et quid
quid p̄ dictū suū p̄curatorē vel p̄curato/
res. aut ab eo vel eis substit. vel substit. actū
factū. dictū. gestū. siue p̄curatū fuerit i p̄/
missis seu quolibet p̄missorū. releuās nihilo
minus et releuare volēs eundē suū p̄curato
rem. aut loco sui substituendū ab omni one
re satisfaciendi iudicio sisti et iudicatum solui
cū omnibz et singulis clausulis requisitis in
et sub iur. et facti renūciatiō. ad h̄ necessaria
Protestās nihilomin⁹ idem dñs cōstituens
q̄ ip̄e p̄ quēcūq̄ actū siue quācūq̄ cōpara
tionem quē v̄l quā ip̄m in postez i hac cau
sa p̄senti facere p̄tingat vel oporteat propa
in persona in iudicio vel extra nō intendit p̄
pterea dictū suū p̄curatorē vel ab eo sub/
stitutū in aliquo reuocare nisi de h̄mōi suo
categoriē speciale et exp̄ssam fecerit mētiōez
Sup̄ quibz omnibz et singulis sep̄dict⁹ do
minus p̄stituens sibi a notario publico
subscripto vnū vel plura publicū seu pub
lica fieri et confici petiit instrumentū seu in
strumenta. Acta sunt hec in Sels. in mona
sterio sancti Benedicti dicto dño iudice ibi
dem p̄ audiētia causarū p̄ tribunali sedente
ad iura reddendū et causas audiendū in lo
co suo solito et cōsueto. Sub anno dñi rē.
Inditiō. quibz supra. p̄ntibz ibidē A. et B
testibz ad hoc rogatis et vocatis rē.

Ut cōpēdiōse singule p̄missi instrumen
ti clausule et particule elucescāt memoriē in
fra dicenda vigilātī studio cōmendāda fo
re vtile p̄suasum vidēt atq̄ proficiuū studē/
ti Solet em̄ p̄mitti ante omnia nomen dñi
nostri Ihu xpi. vt in t. In nomie dñi. de te/
stibz. et L. de officio p̄fecti p̄toris affrice In
nomine dñi. Nam oīa in noīe dñi faciēda
sunt. xxvj. q. vlt. nō obseruetis. in fi. Impe
rator em̄ in sui edicti initio inuocat nomen
xpi dicens. Deo nobis auxiliū p̄bente rē. L.
de epi. et cle. deo nobis Subsequēter ponū
tur anni dñi cōmunes currētes tempe initij
tractus vel rei sup̄ qua p̄ficiēt instrumentū.
vt. xxij. di. In noīe dñi. Quisq̄ p̄o dr. Anno
ab incarnatiōe dñi rē. Et hoc p̄pter. morez q̄

rundā locoꝝ: vbi incipiūt cōputare annos
dñi ab incarnatiōe. Verūtāme q̄ anni dñi
apponant. dicūt q̄dam hoc de p̄suetudie so
lum inolitū nō iure inductū. Et tamē si nō
ponant nō valz instrumentū. vt dicit specu
latoꝝ de instrumentoz editiōe. §. breuit cō/
memorem⁹. p̄. ante oīa. circa finē. Cōsequē
ter ponitur inditiō. vt probat in dicto. ca. in
nomine dñi. in p̄nc. et L. de Justiniano. L.
p̄firmādo. in fi. et c. inter dilectos. §. sed cō
tra. de fide instrumentoz. Et q̄d sit inditiō
et qualiter inueniatur dictū est in. c. primo.
Unde ponit post hoc dies mensis rē. scdm
p̄suetudinē regionū. vt supra dictū est d̄ pu
blicationibz instrumentoz. Itē nomē pape
vel imperatoris ponit cū annotatione anni
sui imperij vel pontificat⁹. vt probat in au
tent. vt nomē imperatoris preponat docu
mentis. col. v. Item si etiā in p̄ncipio instru
menti ponatur loc⁹ nō multū refert. Locus
tamē duplex est. scilicet ciuitatis. ville. vel castri.
Et etiā locus loci specialis in quo p̄fect⁹
est cōtractus siue negociū rei de qua agitur
vt notat in speculo in titulo de instrumentoz
rum editiōe. in. §. instrumentū ergo. p̄. Itē
q̄ nō est. et p̄. sequenti. Dicit. in meiqz nota
rij publici testiūqz infra scriptoz. rē. Et ibi
p̄siderandū est q̄ nomia tabellionis etiā et
testiū fm̄ cōmunē stilū curie hodie in fine i/
strumenti scribunt hoc modo. Et ego A.
quia p̄missis omnibz et singulis rē. vt infra
patebit in instrumentoz subscriptionibz. Li
cet autē in quolibet instrumento tabellionis
ex vsu apparet testes fuisse vocatos et roga
tos. Tamē de iure nō est necessariū nisi in q̄
busdam casibz. vt in spec. in ti. de teste. §. i. p̄
pe finem. p̄. Itē q̄ nō fuit rogatus. de q̄bus
etiā supra in. c. primo dictū est prope finē

Notandū tamē q̄ tabellio in subscriptiōe
sua debet se dicere fuisse rogatū facere instru
mentū. Eo em̄ mortuo vel nemine recordā
te de rogatiōe instrumenti nō valeret instru
mentū. Si autē viueret recordaret valeret
eius testimoniū solū. In dubio tamē presu
mitur semp q̄ notari⁹ fuerit rogatus. Item
debet etiā p̄tinere temp⁹ rogati instrumenti
vt in auten. de tabellionibz. §. si. col. v. quod
debet esse idem cū tpe celebrati cōtract⁹ siue
pacti negocij. Si em̄ aliud esset puta q̄ fer
ret testimoniū de p̄teritis nō valeret fm̄ In
no. vt in. c. tua. de coha. cle. et muliez. Seq̄
tur ex hoc q̄ si p̄misit q̄s alicui. xx. quibusdā

Instrumenta procuratorum

presen tibus de tabellione et processu tempis
petitur a tabellione cōfici desuper publicū
instrumētum. Licet memoriā testii. et etiaz
verborū habeat cōficere non potest nisi p̄s
in actu fuerit rogatus et vocatus. Nā si nō
rogatus scriberet suspectū se faceret. ff. de p
curatoribus. que omnia. Itē si neget notariuz
fuisse rogatū debet illud p̄ducens probare
per testes. C. de iure deliberandi. l. finali. §
sin aut̄ dubi⁹. Dicit̄ omnib⁹ meliorib⁹ zc. v. l.
q̄ ibi. suū vero certū procuratorem. zc.

Sciendū q̄ omnes iste dictiones necessi
tate quadā cogente nō ponunt. sed more ro
mane curie et eius stilo. quia al̄s sufficerz di
cere omnib⁹ meliorib⁹ modis et formis qui
bus fieri potuit. zc. Tūc ibi. procuratorem.
Unde videndū est de septe per ordinē. Pri
mo quis sit procurator. Secūdo qualiter
constituatur. Tertio quis instituere potest p
curatorem. Quarto q̄s institui possit. Qui
to in qua re dari possit procurator. Sexto
qualiter eius officii explicatur. Septimo
quis eius sit effectus et qualiter finiatur
Ad p̄mū respōdetur. q̄ procurator est q̄ ali
ena negocia vnū vel plura mandato. s. a do
mino facto gerēda gratuite suscepit. vt. ff. c.
ti. l. j. Mandatū em̄ exigit̄ i procuratore cō
stituenndo. alias iudiciū redderet nullum et
p̄trouersia nulla. C. eo. ti. l. licet. p. ca. in no
stra p̄sentia. de pcuratoribus. Sunt tamē q̄
dam p̄sone que sine mādato pro aliquo age
re possunt p̄stita cautione rem ratā dño ha
bituram. vt sunt iuncte p̄sone. s. cōsangu
nei. affines. et liberti. vt. ff. eo. tit. l. sed he p̄so
ne. et c. nōnulli. de rescrip. in fine. Aliquādo
etiam sine cautioe. vt tutores et curatores. si
militer admittit̄ p̄sors eiusdē litis. l. ij. per. c. cuz
B. ferrarienf. de cōstitutionib⁹. Predictē
etiam p̄sone ad defendendū aliquē. etiā ad
mittunt̄ sine mādato dūmodo satisfident de
iudicato soluēdo. nō aut̄ ad agendū sine mā
dato. vt. C. eo. ti. l. erigendi. nisi agerent pro
libertate vel defensione damnati ad mortē.
vt. ff. eo. ti. l. sed et he p̄sone. et l. j. ij. et iij. ff. d. li
berali causa. p. c. olim. de testibus. et l. nō tm̄
ff. de appel.

Pro secūdo sciendū. q̄ constituitur procu
rator tam p̄s q̄ etiā absens in lite p̄nti vel
futura pure et in p̄petuū in diem et ad diem
sub p̄ditione per nunciū et eplam. p̄ p̄ba ro
go. mando et similia. Dūmodo tamē certus

sit q̄ constituit et p̄sentiat suscipere mandatū. vt
ff. eo. ti. l. j. ij. iij. et iij. et ff. mādati. l. j. Itē plu
res pcuratores cōstitui possunt et insoliduz
vt ff. eo. l. pluribus. tamē cū q̄s diuersis t̄pib⁹
plures constituit procuratores posteriorē cō
stituendo videt̄ prohibuisse priorē. vt. ff. e.
l. si quis cū. §. vlt. Ad tertū responderetur
q̄ paterfamilias liber homo. xxv. annoz cō
pos mentis dñs rei vel cause. et generaliter
hmōi queuis p̄sone que non phibetur dare
seu constituit pcuratorem. vt. ff. eo. t. l. mutus.
§. j. Interdū tamē minor. xxv. annis potest
procuratorem dare si est talis causa i qua ip̄e
propria in p̄sone litigare possit. vt causa ma
rimonialis. vt in. c. ex parte. de resti. spolia.
Tutor vero procuratorem nō dat nisi p̄ se litē
p̄s cōtestetur. nō em̄ anteq̄ tūc fact⁹ est do
minus litis. C. eo. ti. l. neq̄ tutores. Itē in
telligendū est d̄ plato ecclesie quoniā domi
nus nō est ver⁹ ecclesie sed dispēsator seu p
curator. vt. xij. q. j. si priuatū. facit. c. fraterni
tatem. de donationib⁹. Ad quartū respō
detur q̄ dari et constitui potest pcurator filius
familias. vt. ff. eo. t. l. filiusfamilias. §. ipe q̄z
Itē omnis q̄ habz p̄sonā p̄ se i iudicio stā
di. ar. c. j. de probationib⁹. Et ideo q̄ constituit
pcurator debet esse maior. xxv. annoz. vt. ff.
eo. l. minor. Et generaliter quilibet cōstitui
potest p̄ntē vel absente aduersario. nisi lege
vel canone phibeat. vt instituto p̄ quas per
sonas nobis acq̄rit. §. si. Itē phibēt milites
mulieres et ille p̄sone que reipublice depu
tate sunt. Itē accusatus de crimine capita
li. Interdū tamē femina p̄ parētib⁹ admitti
tur agere. vt. ff. eo. ti. l. femina. Ad q̄ntum
respōdet q̄ in oib⁹ causis sp̄ualib⁹ dari p̄t p
curator. vt. c. j. de p̄cu. Itē in matrimoniali
bus. eo. ti. c. accedēs. Itē quelibet causa pe
cuniaria potest p̄ pcuratorem tractari. vt. l. vl
tima. C. e. ti. nisi sit popularis. qz talis p̄ pro
curatorem nō potest tractari. vt. ff. e. ti. l. i po
pularib⁹. et l. q̄ populari. ff. de populari acti
one. nisi cū ille constituit procurator q̄ puato
dāno ex phibitōe afficit. vt. ff. de publi. iudi.
l. penul. §. j. Itē si fuerit causa criminalis
frustra interuenit pcurator. vt. v. q. iij. i cri
minalib⁹. facit. c. tue fraternitat. de pcurat.
et ff. de publi. iudi. l. penul. Excipit̄ tm̄ causa
ingratitude q̄ p̄ pcuratores tractari p̄t
vt. ff. eo. ti. l. sed he. §. j. Itē causa criminis i
iuriā in qua illustis p̄sone afficitur p̄ p
curatorem agi potest. l. si. C. de iniur. Itē cau

Instrumenta procuratorū

sa suspecti tutoris in qua potest absens de-
fendi p̄ aliū. vt. l. cū solū. ff. eo. ti. Et dicitur
legū doctor egregi⁹ q̄ licet causa sit crimina-
lis publica vel puata ex qua nō imponit pe-
na capitalis sed relegatiōis vel minor. puta
remotiōis ab ordine vel dignitate p̄stitui p̄t
in ea pcurator cū ⁊ pena relegatiōis infliga-
tur absenti Similiter si de crimine agat s̄z
nō criminaliter Sed alio modo potest pro-
curator interuenire. vt. c. vlti. de procura. ⁊
c. ad hec de ⁊ lite n̄ p̄testata. facit. c. sup̄ his
de accusationib⁹ Ad sextū r̄ndetur q̄ offi-
cium pcuratoris est exeq̄ mandatū vsq̄ ad fi-
nem. vt. expedit dño. nisi tēpestatiue renūci-
auerit. vt. insti. mādati. §. mandatū Ad se-
primū r̄ndet q̄ finit mandatū pcuratiōis p̄
renuocatiōe eius q̄ mādauit. p. c. in p̄sentia
de pcuratorib⁹ Itē finit p̄ renuocatiōe p-
curatoris re integra. vt. ff. e. l. mutari. ⁊ insti-
tut. mādati. §. mandatū Itē morte dñi vel
procuratoris re integra finit. Dicit̄ p̄sequē-
ter actorē. Unde actor est q̄ cōstituit a non
dño a tutore vel curatore. vel etia⁹ actor ad
agendas vel defendēdas causas vniuersita-
tis cōstituitur. vt. ff. q̄ cuiusq̄ vniuersitatis
noie. l. item eoz. in. §. actor vniuersitatis. Di-
citur negociorū gestor. Unde negociorū ge-
stor est q̄ sine mādato negocia gerit. Insti-
tut. de obligatiōib⁹ que ex quasi p̄tractu nascū-
tur. §. j. Idē dicendū de factore. Dicit̄ atq̄
nunciū sp̄cālē. Unde p̄p̄tē nūcius est q̄ mit-
titur ad vnā rem petendū. Unde talis non
potest petere aliā rem. p. c. innotuit. d̄ electi-
one. Argumēto q̄ simplici nuncio credēdū
est in alteri⁹ p̄ iudicium. p. c. cū parati. de ap-
pellationib⁹. ⁊ argumē. c. prudentiā. de offi.
dele. vbi d̄ q̄ creditur iurato nūcio fidelit̄
suū negociū adimplēti p̄tra citatos. Itē cū
res datur certo nūcio tūc ei⁹ est piculū cui⁹
est nūcius si nūcio rē dari voluit. Secus si
misit nunciū solū vt eū moneret vt rem sibi
in postez remitteret. vt. ff. cōmodati eū qui
rem. §. si rem. ⁊ duab⁹ legib⁹ sequētib⁹ Item
de illis vocabulis. procurator. actor. nunci-
us. gestor. vicedomin⁹. iconom⁹. syndic⁹ ⁊c.
latissime habetur per panormitanū ⁊ p̄ Jo-
hannē Imolā. in. c. imperator. de iuramen-
to calumnie. De iure tñ canonico sepe vnū
ponit p̄ reliquo. vt. j. q. ij. saluator. Si igit̄
multa ista nomina accumulēt. nō viciatur
p̄pterea procuratoris. facit. c. accedens de p̄-
scriptionib⁹ Notandū cū plures p̄stitu-

untur pcuratores. tūc aliquādo cōstituunt̄
simul ⁊ insolidū. ⁊ tūc occupātis melior est
conditio vbi posterior iam nō fuit pcurator
in eo q̄ prior petere cepit. vt. ff. eo. l. plurib⁹.
Interdū plures p̄stituunt̄ ⁊ quiuis eozū in
solidum. ⁊ sic tūc frequenter illis subiungit̄
clausula videlicet q̄ nō sit melior p̄ditio oc-
cupantis neq̄ deterior subsequētis. sed qd̄
vnus eoz̄ incepit alter eoz̄ p̄sequi valeat. ⁊c.
Que clausula diligētē a notario ⁊ pcura-
tore p̄sideranda est. Dicit̄ ⁊ ad p̄sequendū
⁊c. sub tali clausula semp̄ debet specificari
negociū gerendū ⁊ causa que vertit̄ int̄ con-
stituentē ⁊ suū aduersariū. Verūtamē q̄ in-
terdū pcuratores generaliter p̄stituuntur
videlicet ad agendū ⁊ defendendū dictū cō-
stituentē in omnib⁹ ⁊ p̄ oīa in omnib⁹ ⁊ sin-
gulis causis p̄ eū seu p̄tra eum p̄tra quascū-
q̄ p̄sonas. aut a quibuscūq̄ p̄sonis mort̄ seu
mouendis. ⁊ cū tali pcuratorio p̄stitui solēt
actores vniuersitatu⁹ ⁊ syndici ecclesiarum
siue capitulorū collegiatarū ecclesiarū siue ca-
thedraliū. d̄ necnō ad agendū subiungens
ip̄m⁹ ⁊ ei⁹ iura defendendū ⁊c. Nam si sol⁹
p̄stitut⁹ esset pcurator ad agendū non esset
mandatū sufficiens. p. c. p̄stit. de pcuratorib⁹
igitur debet p̄tinere actionē ⁊ defensionem
Dicit̄ libellū seu libellos. Un̄ libell⁹ est scri-
ptura qua cōtinetur res que petit̄ causa pe-
tendi nomē actoris ⁊ rei simul ⁊ iudicē corā
quo litigat̄. Versus. Quis. qd̄. corā quo. q̄
iure petat̄ ⁊ a q̄. Rite cōposit⁹ q̄sqs libellus
habet. Et q̄duplex sit libellus q̄re debeat
offerri. ⁊ cui⁹ expensis in iudiciarijs solz̄ ple-
ne p̄tractari. Dicit̄ litē seu lites p̄testandū.
vñ p̄ affirmatiōe actoris ⁊ negatione rei
ad petitiōe in iure p̄positā ⁊ respōsiōe rei
factā sit litis p̄testatio. p. c. vnicū. de lit. p̄test.
Requirit̄ etiam q̄ verba affirmatiōis ⁊ ne-
gationis p̄pressa p̄ que fieri debet litis cō-
testatio. fiant ⁊ p̄ferant̄ organis actoris ⁊ rei
quia libell⁹ nō loquit̄ neq̄ exceptiōes rei re-
spondet. vt. l. vnicā. C. de lit. p̄test. Dicit̄ de
calūnia vitanda ⁊c. Un̄ calūnia est qñ q̄s
scienter agit vel desistit iuste. vt. l. j. ff. ad tur-
pilianum. §. calumniari. Unde ex quo pcurator
p̄ se ⁊ p̄ncipaliter potest calūniari de-
bet ⁊ tenet nō solū in dñi p̄ncipalis animaz.
sed etiā p̄p̄riam iurare. vt de iuramēto calū-
nie. c. ij. li. vj. Et quare h̄mōi calūnie iuramē-
tum p̄stat̄. ⁊ q̄t sint ei⁹ capitula plene habet̄ i
ca. ceter. in glo. ij. de iuramento calumnie.

Instrumenta procuratorum

Et solent dari hec metra. Istud iure q̄ lis si
bi iusta videt. Et si queret vez non inficief
Nil pmutet. nec falsa pbatio det. Ut lis tar
detur. dilatio nulla petet. Dicif ponendum
articulandum. Un̄ positio d̄z. qz sup positio/
nibz lis ponif sic sup fundamēto. qz eis con
fessatis vel negat̄ lis pcedit vel nō. de quo i
c. j. de p̄fess. li. vj. Articul^o d̄z. qz arte poni
tur z artat reū ad r̄ndendū. vt no. in. c. p̄nti/
um. de testibz. li. vj. Dicif z p̄tra positōnes z
articulos excipiendū zc. Un̄ exceptio est di
cta quedam exclusio q̄ interponi cuiusqz rei
actiōi solet. ad excludendū id qd̄ intētiōe vl
p̄ceptōe deductū est. Replicatō aut̄ nihil ali
ud est q̄ exceptio. z venit ex p̄te actoris. z iō
replicatio obijc̄it vt exceptionem expugnet
Triplicatio h̄o solet dari p̄ replicationē. et
p̄tra replicationē solet dari q̄druplicatio si
ue multiplicatō. vt no. in. l. ij. ff. d̄ p̄scrip. z ex
ceptōibz. Materā exceptionū cū speciebus
earū dē p̄pter ipaz nimā p̄licitatē duxi om̄it
tendā. Sz recurre ad specu. e. ti. q̄ latissime
z exuberāter eā explanat z p̄ doctores insti
tut. z. ff. e. ti. D̄ testes. l̄ras z instrumēta. zc.
vsqz ibi. vnū qz vel plures zc. Quedā ei ibi
p̄tinent q̄ sunt facti vt p̄cedere testes. instra
z monimēta ad opponendū defect^o z crimi
na zc. Quedā iuris sunt. vt b̄nificiū absolu
tionis z restitutōis i integz petere. q̄ directe
ad officii notariat^o spectare n̄ dinoscunt. sz
iudicibz. aduocatis. z p̄curatoribz relinque
dum est. Sufficit em̄ notariū in p̄posito sci
re z suare formā z stilū p̄tinuādo instrū h̄
modo vt p̄missum ē. Dicif vnū qz vel plēs.
Pro q̄ Sciendū qz p̄curator ad iudicia per
litis p̄testationē d̄ns efficit̄ litis. vt. l. an̄ litē
z. l. post litē. ff. e. ti. Et ideo post litē p̄testatā
pōt dare aliū p̄curatorē seu substituere z n̄
ante nisi fuerit datus p̄curator in rem suaz.
vel habuerit mandatū de substituēdo certā
p̄sonā. Procurator t̄n̄ ad negocia aliū p̄cu
ratorē pōt dare libere quicūqz. facit. c. j. de p̄
curatoribz. li. vj. Et sic h̄ns mādatus substi
tuēdi substitutū p̄ susceptū mādatus. etiā si
eo nō sit vsus reuocare n̄ potest nisi potesta
tem habeat eū reuocādi. Jḡit subiūḡit illa
clausula. Ac eū vel eos reuocādū zc. Sub
iūḡit cōsequēter generalis clausula videli
cet. z generaliter oia alia z singula. Et p̄cu
rator vigore talis mādati agere pōt z defen
dere d̄nm. nō t̄n̄ ea facere q̄ de sua natura ex
igunt speciale mādatus. vt pacifci. iurare de

calumniā. trāsigere. exigere mutuū. zc. Nec
iuramēta deferre. nisi ei libera bonoz oium
d̄ni sit p̄cessa admistratio. De illis casibus
specialibz mādatis affixis est bona glo. in. c.
q̄ ad agendū. sup p̄bo pacifci. d̄ p̄curatoribz
li. vj. ad quā recurre. Dicif p̄mittēs nihilo
minus zc. z nō d̄z sibi legitime actū factum
zc. Quia si diceret legitime nō valeret man
datū. qz qd̄ etiā dolose facit p̄curator valz z
nocet d̄no. vt. l. si p̄curator. ff. d̄ dolo. Et no.
in glo. c. j. sup p̄bo poterat. vt lit. nō p̄testa.
Sic factū p̄curatoris d̄no p̄iudicat. vt in
ca. cū olim. de cau. pos. z p̄prie. Dicitur rele
uans z releuare volēs zc. Aduertendū p̄ il
la clausula que est de suba mādati Nam cū
aliquis vult agere in iudicio libellū seu peti
tiones p̄orrigere debet iudici. z p̄ iudicē vel
eius apparitorē offerend^o est reo. sz actor an̄
q̄ iudici p̄orrigat satisfabit cū idoneū fide
iussore. qz vsqz in fine litis p̄seruabit i causa
eamqz p̄ se vel p̄curatorē suū idoneū pficiet
z cū apparuerit eū iniuste litem mouisse da
bit reo decimā p̄tem in libello cōprehēsam.
Si h̄o p̄stiterit p̄ ipsi^o sacramentū. i. iuramē
tum qd̄ fideiussore dare nō possit remittit̄ ei
datio fideiussoris sz iuratoriā exponat cau
tionē. et hec cautio vt dictū est fieri nō debz
nisi causa moueat ex cōsensu vtriusqz. pura
apud arbitros. vel de p̄sensu partiū cautio
remittat̄ Et hec clausula colliḡit ex autent.
generaliter L. de epi. z cle. z. l. j. L. de asser
tione tollenda. Nō est t̄n̄ absonum dicere qz
actor z reus simul p̄stent cautōz si iudici vi
debitur expedire ne iudiciū suū reddat̄ illu
soriū. Re^o etiā an̄qz libellū recepit satisfare
debet qz vsqz ad litis finē p̄manebit. Refert
t̄n̄ d̄ns pille^o sed̄n̄m Azonē audiuisse dicen
tem qz supradicte cautōes locū nō haberēt
p̄suetudine p̄ualente. qm̄ hodie iudices sta
tim recipiūt libellū ab actore nulla dictariū
satisfationū ab eo exacta. sed ab vtroqz. scz
actore z reo recipiūt pignora. vel fideiussor
es si pignora dare nō possint. z h̄ p̄p̄ expen
sas q̄ fiūt in causis z in act. causaz. Et p̄pter
decimas litis q̄s iudices seculares p̄sertim
p̄m p̄suetudinē diuersaz terraz accipe con
sueuerūt. Sz si iurabit reus se fideiussores
vel pignora dare nō posse sufficit qz fiat sic i
satisfatione dictum est actoris. De satisfati
onibz p̄curatoris aut̄ d̄z. qz p̄curator actoris
si de mādato ei^o nō p̄stiterit litterz testibz vl
alijs documentis cogitur cauere de raro.

Instrumenta procuratorū

vt instituit. de satisfactōibz. §. sin aut. al's non
audiret nisi esset p̄iuncta p̄sona. vt supra di-
ctū est. Si autē dubitaf̄ d' ei' mādato. Dicit
qdā esse i potestate rei qdqd velit recipere a p-
curatore actoris. s. vt p̄bet mādātū vel vt ca-
ueat de rato. Dñs Azo. dicit hoc eē i arbitrio
pcuratoris an velit p̄bare mādātū v' cauere
de rato. Qm̄ alternative tenet. habet ḡ face-
re vnū qd voluerit. ff. de iur. doct. plerumqz.
facit. l. si q's seruū. l. de p̄di. inde. Itē d'z
cauere de recōueniēdo si pueniat dñs corā
iudice eodē: etiā si stat eū h̄re mādātū. vt
l. de satisfactōibz. l. vnica. ff. de pcuratoribz
omnibz. z. l. nō solū. Et si hāc cautionē p̄sta-
re noluerit nō patif̄ amodo aliā penā nisi qd
denegat ei actio. vt. ff. de pcuratoribz. popo-
nius. §. rati. Si autē litis cōtestatio facta est
cū dño z postea def. pcurator simili mō ca-
uebit. vt. l. de p̄ortibz eiusdē litis. l. ij. Pro-
curator v̄o rei satisfare debz iudicatum sol-
ui siue habeat mādātū iudicatū solui vel
nō. vt. l. de satisfactōibz. l. vnica. in fi. Imo
z si certū sit eū nō habere mādātū debz ad-
mitti p̄stita satisfactōe p̄dicta. vt. l. de pcuratoribz.
l. et iugendi. Instit. de satisfactōibz.
§. si vero. Et hec cautio de iudicato soluē-
do tria debet p̄tinere. videlicet defensionem
cause vel rē iudicatā soluēdo z dolū nō ad-
hibendo. de renūciationibz iuris z facti. vt
supra dictū est in sc̄da p̄te h' p̄tract. c. viij.
Dicit p̄sequēter protestās nihilomin' idem
p̄stitūes qd ip̄e p̄ quēcūqz actū zc. qz h' clau-
sula nō semp̄ est ponēda in pcuratorijs. nisi
de voluntate p̄stituētis. qz qū q's simpliciter
p̄stituit pcuratorē sine p̄ditōe. Si postea p̄
se cōpareret i iudicio aliquē actū faciēdo vi-
deret suū pcuratorē reuocasse. igitur vt illo
actu nō obstante si vult vt maneat procura-
tor debet clausula illa vt dictū est inseri. se-
cus est si quis p̄stitueret procuratorē tali cō-
ditione scz quotiēs p̄tingeret ip̄m abesse nō
dicit procuratorē reuocasse. si postea per se
tractet causam. sed etiā postea itez pcurator
p̄stituit eo absente officii pcuratoris as-
sumet. vt hodie habet in. c. si q's de pcurato-
ribz. li. vj. nisi de h̄mōi reuocatōe expressam
facit mentionē. vt d'z ibidē. Dicit sup̄ qbus
z singulis. zc. Quia vt supra in declaratiōe
eiusdē forme post p̄ncipiū quasi dictū est. d'
nullo actu notari' facere potest instrumen-
tum nisi p̄us fuerit rogatus z requisit'. De-
bet super omnibz p̄tentis in instrumēto esse

requisitus z rogatus ne in subscriptiōe sua
in fine instrumēti solita fieri ip̄m de falso cō-
uinci cōtingat. Dicit Acta sunt hec zc. de q'
bus supra dictū est de publicatōibz instru-
mentorum

Sequit' subscriptio p̄dicti instrumēti

Et ego Iohānes de. U. cleric' mogun-
tinen'. dyocesis. sacra z imperiali auctoritate
notari' publicus qz dictoz procuratorum
p̄stitutioni creatiōi z ordinationi potestatis
dationi. p̄missioni. releuatiōi. ratihabitio-
ni. Omnibusqz alijs z singulis dū sic vt pre-
mittitur agerent z fierent vna cū p̄nomina-
tis testibz p̄ns interfui eaqz sic fieri vidi z au-
diui. Ideoqz h' p̄sens publicū instrumētū
manu mea p̄pria scriptū scripsi subscripsi et
publicaui. z in hāc publicā formā redegi. si
gnoqz noie z cognoie meis solitis z p̄sueris
cōsignaui i fidem z testimonium omnium z
singuloz p̄missozū rogatus pariterqz re-
quisitus

Sequit' forma substitutiōis a pcuratore
p̄ncipali p̄stituto

In nomine domi

ni Amen. zc. In meiqz notariū pu-
blici testiuqz infrascriptoz zc. p̄so-
naliter cōstitut' discret' vir H. ab honora-
bili viro A. zc. talis dyocesis ad p̄sequendū
nomine pcuratorio dicti dñi A. cam z cau-
sas vertē. zc. inter ip̄m dñm cōstituentē ex
vna. z quosdā A. B. z C. de z sup̄ p̄tēsa de
tentione quarundā litteraz zc. partibz et al-
tera. p̄ncipalis pcurator cōstitut' put in in-
strumento publico mihi exhibito ex altera
parte hui' membrane scripto per honora-
bilem vix A. clericū talis dyocesis vt p̄ma fa-
cie apparebat publicū imperiali auctoritate
notariū desup̄ p̄fecto p̄tinetur. Cū at vltēri-
us p̄secutioni dictaz litteraruz z cause siue
causaz minime intendere vt asseruit posset
honorabile vix A. in decretis licentiātū cle-
ricum talis dyoces ad p̄missa i meliori for-
ma cū p̄statiōe illi' clausule de substituēdo
aliū seu alios si op' fuerit omnibz melioribz
modo via iur. zc. substituēt transferēs z trās-
fundēs in eū plenā z omnimodā potestates
z facultatē sibi a dicto dño A. p̄stituēte quo-
modolibet traditā datā p̄cessam siue attri-
butā. p̄stās eū q̄tiēs op' fuerit z sibi videbi-
tur expedire reuocatur. sup̄ quibz omnibz z
singulis zc.

Instrumenta procuratorū

Sequitur instrumentum constitutionis procuratoris ad petendum nomine constituentis vigore litterarum applicarum vel aliarum quarumcumque beneficium ecclesiasticum cum cura vel sine cura etc. et possessionem eius etc. put in litteris continetur

In nomine domini

ni Amen etc. Personaliter constitutus venerabilis vir dominus A. canonicus creatus magistrum notarium. ecclesie principaliter et per seipsum omnibus melioribus etc. Ita tamen quod specialitas generalitati non deroget. nec e contra etc. **L**itra tamen reuocatos quorumcumque aliorum procuratorum suorum per eum actum quomodolibet constitutorum videlicet puidum videlicet dominum H. capellanum ppetuum in dicta ecclesia magistrum notarium. presentem vel absentem et omnium procuratorum huiusmodi in se suscipientem ad ipsius constituentis nomen et pro quibusdam litteris applicas ipsi constituenti per sanctissimum dominum nostrum papam paulum secundum etc. de canonicatu et prebendam ecclesie magistrum notarium. Etiam si dignitas personarum vel officium fuerit per eundem constituentem aut per procuratorem legitime acceptum. Datum rome sub anno domini vel incarnationis dominice etc. vij. kal. gregorio processas. seu etiam processus super eisdem litteris decretos et fulminatos preposito decano et capitulo dicte ecclesie magistrum notarium. presentandum insinuandum. ipsorumque cum eisdem litteris siue processibus iuxta eorum pertinencia requirendum. ac prebendam cum canonicatu. siue etiam dignitatem personarum vel officium huiusmodi in prefata ecclesia magistrum notarium. quicquid placuerit acceptandum sibi per eosdem puidem petendum et obrinendum possessionem que eorumdem in choro et capitulo et locis alijs cum plenitudine etiam iuris canonici intradum. capiendum. et nanciscendum tam vigore litterarum applicarum huiusmodi quam etiam si prebendam cum canonicatu siue etiam dignitates. personarum. seu officium huiusmodi constituenti ordinaria seu quavis auctoritate transferri et sibi de eisdem puidem et tringeret necnon iuramentum de obsequiis statutis et consuetudinibus dicte ecclesie magistrum notarium. per canonicos inibi recipiendos de nouo prestatum solitum et quodcumque aliud licitum iuramentum in anima dicti constituentis prestandum et subeundum unum quod vel plures procuratorem vel procuratores etc. ut supra in primo instrumento

Sequitur forma instrumenti ad acceptandum et petendum canonicatum et prebendam Erfordensis ecclesie.

In nomine domini

ni Amen etc. constitutus venerabilis vir

dominus B. prepositus ecclesie sancte marie tal' dyocesis. Omnibus melioribus modo etc. videlicet honorabiles ac puidos viros. A. B. et C. presentes et omnium procuratorum in se sponte suscipientes necnon de D. et E. aule episcopalis moguntin. notarios absentes tam presentes et quilibet eorum insoludum ita quod alter alterum in his exequendis non expectet. neque alius pro alio se excuset. sed quod unum eorum incepit alter eorum persequi valeat immediate pariter et finire deus et procedens eisdem suis procuratoribus et eorum cuilibet plenam liberam et omnimodam potestatem ac mandatum speciale ad petendum sibi per venerabiles presentes et dominos prepositum decanum scolasticum totiusque capitulum Spiren. ecclesie de canonicatu et prebendam. eiusdem ecclesie vacantibus ad presens vel in posterum vacantibus vigore quarumcumque litterarum siue alius simpliciter et pure puidem ac eisdem cum omnibus et singulis iuris iuribus. fructibus. redditibus. puenibus. et obventionibus ac consuetudinibus. put in tabulis fieri solitum est sibi transferri dicti constituentis nomine Stallum quoque in choro et locum in capitulo necnon corporalem realem et actuale eorumdem canonicatum et prebendam. possessionem cum plenitudine iuris tradi et assignari. necnon de statutis et consuetudinibus dictarum ecclesie et capituli quodcumque licitum iuramentum in anima ipsius constituentis dominum obseruandum. prestandum. et faciendum unum quoque vel plures procuratorem etc. ut prius.

Sequitur instrumentum resignationis canonicatum et prebendam. seu alteri beneficii cuiuscumque pure et simpliciter

In nomine domini

ni amen etc. personaliter constitutus venerabilis et circumspectus vir dominus B. venerabilis ecclesie basilien. canonicus san' mente et corpore non viciatus nec metu iductus. neque etiam dolo. fraude. seu aliquo alia sinistra machinatione ut asseruit circūuetus. sed libere. sponte. et ex certa sua scia prehabita etiam matura deliberatione omnibus melioribus etc. fecit constituit etc. videlicet A. et B. decretorum doctores et ecclesie basilien. canonicos. necnon reuerendissimi in christo presens et dominus H. archiepiscopi oratores absentes tam presentes et quilibet eorum insoludum. Ita quod non sit melior conditio occupantis neque deterior subsequens. sed quod unum eorum incepit alter eorum illud persequi valeat mediare et finire. Ad resignandum et dimittendum pure libere et simpliciter dicti constituentis nomine et per

Instrumenta procuratorū

eo supradictos canonicatū z pben. ecclesie Basiliē. pdicte q̄s ip̄e dñs p̄stituēs obtinuit z pacifice obsedit. om̄esq̄ ius sibi i eisdem quomodolibz p̄petēs i manibz sanctissimi dñi n̄ri pape zc. seu ip̄s vicecācellarij vl̄ illo r̄ū q̄ ordinaria auctoritate de eisdē ius h̄nt p̄vidēdi. aut alteri? cuiuscūqz ad id potestātē habētis. Recnō ad resignatōz hmōi nomie ip̄s dñi p̄stituētis admittere petēdū z obtinendū. z q̄ i ip̄a resignatōe fiēda nō interueniet fraus. dolus. symoniaca p̄uitas. illicita pactio. seu al̄s corruptela iurandū. z q̄dcūqz aliud licitū z honestū iuramētū impēsīs. vel ip̄endendū z circa ea necessariū i aīam ip̄s p̄stituētis p̄standū vnūq̄dqz vl̄ p̄lesz Et generalit̄ oīa z singula zc. pmittens insup̄ zc. Releuās zc. De z sup̄ q̄b̄ om̄ibz z singulis zc. Acta sunt hec zc. Presentibus ibidem zc.

Sequit̄ instrumentū ad resignandū bñficiū ex causa p̄mutatōis

A noie dñi amē zc. ad resignandū libere z pure in manū reuerēdi patris z dñi A. ep̄i talis eccie seu alteri? cuiuscūqz ab ip̄o dño A. ep̄o sup̄ h̄ potestatem habētis suā vicariā vel prochiā in A. cū suis iuribz z p̄tinētis vn̄uersis cā p̄mutacionis fiēde de ip̄a vicaria vl̄ parrochia ad q̄dcūqz bñficiū ecciasticū cū cura vel sine cura z resignatōe hmōi facta ad petendū etiā intrandū. nāciscendū z recipiendū possessiōz corporalē z realē ip̄s bñficij cū suis iuribz z p̄tinētis vn̄uersis. ad p̄standū etiā q̄dcūqz iuramentū necessariū z solitū p̄stari in p̄missis z ad fructū. redditus. z p̄uentus hmōi bñficij recipiendū z ad firmā danduz seu annuā pensionē z de receptis q̄tādum z pactū faciēdum de vlt̄erius non petendo Ip̄sumqz bñficiū per se vel aliū seu alios regendū z gubernādū put̄ melius videbit̄ ex pedire. Et generalit̄ oīa alia z singula faciēda que in p̄missis necessaria fuerint z oportuna. vel vnūquodqz vel. zc. Et pro p̄missis si necesse fuerit agendū z defendēdū nomie ip̄s cōstituētis. Et pro ip̄o in omnibus z singulis causis z negocijs mor̄s z mouendis tā p̄ se q̄ p̄tra se cōtra quascūqz p̄sonas ecclesiasticas vel etiā seculares corā q̄buscūqz iudicibz ecclesiasticis vl̄ secularibz competētibz ordinarijs. extraordinarijs. de legatis. subdelegatis. arbitris. arbitratoribus. seu amicabilibus cōpositoribus. z alijs

iudicibus quacūqz auctoritate fulgentibus ac libellum seu libellos z quascūqz petitiones summarias. zc. Et generalit̄ oīa alia z singula zc. promittēs zc. Releuās zc. Super quibz oibz z singul̄ zc. Acta sunt hec zc. Presentibus ibidē. zc.

Instrumentū insinuatiōis p̄cessus cuiusdam seu quarūcūqz aliaz l̄raz

A nomie dñi Amen. zc. Personalit̄ cōstitut̄ zc. discret̄ vir zc. p̄curator A. et p̄curatoris noie discreti viri A. talis dyocesis insinuauit. notificauit. legere pmittit. z publicauit quosdā p̄cessus venerabiliū patrū z dñoz. videlicet B z L. eozqz sigill̄ appensis roboratos litteris sanctissimi dñi nostri A. insert. gratie a dicto A. dño nostro papa in cōmuni paup̄ez forma facte papa. ij. vel. iij. zc. sanos. integros. illesos. nō viciatos. nec aliqua sui parte suspectos. put̄ prima facie apparebant. de z super quadā gratia dicto A. a sede apostolica in forma cōmuni facta de beneficio ecclesiastico curato vel nō curato ad collationem. p̄uisionē. seu q̄uis aliā dispositionē Reuerēdi in x̄po patris z dñi A. ep̄iscopi talis dyocesis spectātes. prestās nihilominus coram me notario publico z testibus infra scriptis viua voce. q̄ hmōi litteraz insinuatiōne. publicatiōne. notificatiōne. in p̄sentia dñi A. ep̄iscopi libenti? fecisset legissz et publicasset ac insinuasset si eius p̄sentiaz habuisset. aut cōmode vel quouis mō habere potuisset q̄ eo absente. Lopiā s̄o dictorum processuū ad ampliorē intimatiōne faciendā valuis ecclesie talis in A. zc. vbi itur ad sanctū Petrum zc. realiter afficit z ibi affixam stare permittit infra diuinorū solennia mane hora primaz zc. Principiū autē processus de quo superius fuit mentio erat tale. Reuerendissimo in x̄po patri ac domino sancte Basiliē. eccie ep̄iscopoz oibz alijs z singulis quozū interest seu interesse poterit quomodolibet in futurū. A. abbas sc̄i Petri Saltzburgen. monast. ac p̄positus z decanus Saltzburgen. ecclesie predictae executores ad infra scripta a sedē apostolica specialit̄ deputati. Salutē i domino. Et mā datis apostolicis firmiter obedire. Et finie batur sic. Datum Basil. zc. die tali. mense tali zc. pontificatus zc. Anno domini D. zc. Acta sunt hec zc. Presentibus ibidem zc.

Et ego. A. zc. quia predictoz p̄cessuū z

Instrumenta procuratorū

litterarū apostolicarū insinuatōi. publicatōi
z affixioni. omnibusq; alijs z singulis in p/
missis factis vna cū p̄nominatis testib; pre
sens interfui. eaq; sic fieri vidi z audiui. zc.
vt supra

Instrumentum acceptationis eiusdem
gratie.

In nomine domi

ni Amen zc. Personaliter constitu-
tus zc. discretus zc. asserens ad sui no-
ticiam nouit puenisse q̄ eccia in A. spectas
ad collationē. puisionē seu q̄uis aliā dispo-
sitionē. Reuerēdi in xpo patris z dñi A. ep̄i
vacaret ad p̄ns p̄ mortē sine obitū dñi. A.
vltimi z immediati rectoris eiusdē. quam q̄
dem ecciam sic vt p̄mittit vel al's qualicun-
q; modo vacantez dūmodo sibi z nulli aliq̄
debeat vigore gr̄e sue apostolice in cōmuni
paup̄ez forma sibi facte acceptauit viue vo-
cis oraculo verbis modo z forma q̄b; poru-
it. p̄testatiōe infra scripta. quoz s̄boz z p̄te-
stationis tenor sequit̄ z est talis. Ego A.
talis dyocef. ecciam istā sancti Petri in A.
vacantē p̄ mortē dñi. A. aut alias quocūq;
modo cū omib; iurib; z pertinētis suis me-
liozib; modo iure z forma quib; hoc melius
fieri debet z potest vigore z auctoritate gra-
tie apostolice p̄ sanctissimū in xpo patrem z
dñm nostrū A. diuina p̄uidencia papam se-
cundū. mibi facta de beneficio ecclesiastico
cū cura l' sine cura vacante vel vacaturo. spe-
ctante ad collationē reuerēdi in christo pa-
tris z dñi A. ep̄iscopi talis dyocefis zc. In
nomine patris z filij z sp̄s sancti amē. acce-
pto sub hac p̄testatione. q̄ si dicta ecclesia d̄
iure mibi nō debeat saluū integz z illesū sit
z remaneat mibi ius ad aliud beneficiū vi-
gore dicte gratie apostolice mibi debite et
canonice acceptandū. Et inuoco super his
omnib; z singulis testimoniū omniū h̄ astā-
tium z precipue tui tabellionis. z peto vt s̄
premissis mibi vnū vel plura p̄ficias publi-
cum instrumentū vel instrumēta. Acta sūt
hec zc. Presentib; zc. Et ego A. zc. quia p̄-
dictis acceptationi p̄testationi testimonio-
rum inuocationi omnibusq; alijs z singul.
vt supra.

Instrumentū inductiōis z iuestiture ad
ecclesiam sic acceptam

In nomine domi

ni Amen zc. Personaliter cōstitutus discre-
tus vir zc. talis dyocef. tenēs z habēs suis i-
manib; quasdā p̄sentatiōis lras p̄tinētes d̄
z super eccia parrochiali sancti petri in. S.
p̄nominata dyocef vacante p̄ mortē A. pie
memorie vltimi z immediati rectoris eccle-
sie eiusdē vigore gratie apostolice a sanctis-
simo in xpo patre ac dño nostro A. papa in
cōmuni paup̄ez forma facte p̄ venerabilez
patrē z dñm A. abbatē monasterij sc̄ti Pe-
tri. ordinis sancti Benedicti executorē p̄n-
cipalem a sede apostolica p̄nomiato A. spe-
cialiter deputatū cōfectas z sigillo appen-
dicti domini executoris roboratas non ab-
olitas. nō cancellatas aut abrasas. nec i ali-
qua sui parte suspectas prout p̄ma facie p̄p-
parebant debita cū instantia requisitū reli-
giosum virū dominū A. plebanū in A. vt
vigore z virtute hui⁹ clausule ceterū in ip̄is
litteris executorialibus principaliter cōten-
te. necnō ex mandato venerādi domini. A.
inferioris stirie archidyaconi moguntinē.
dyocef subexecutoris scz vniuersis z singu-
lis archidyaconis. archip̄resbyteris z pleba-
nis. p̄resbyteris. vicarijs tanq̄ subexecuto-
ribus generaliter p̄ dictū executorē substi-
tut. quaten⁹ ip̄m d̄ parrochiali eccia sancti
Petri in A. dicte dyocef quā vigore dicte ḡ-
tie infra tpus debitū realiter acceptauerat.
ac executor p̄ncipalis p̄ libzū vt moris est i-
uestiuit ad eandē zc. voluit dicte A. pleba-
nus in A. mandatis apostolicis firmit̄ obe-
dire. ad dictā ecclesiaz personaliter accessit
z pulsatis campanis eiusdē ecclesie nō nul-
lis ibidem parrochianis pene vsq; ad nu-
merū certū personarū ibidē congregari fec̄.
Et eisdem omnib; z alijs quozq; intererat
omnia z alia singula in dictis litteris domi-
ni executoris p̄ncipalis cōtenta ibidē i vul-
gari publicauit z insinuauit alta z intelli-
bili voce. z nihilomin⁹ in presentia eoz om-
niū predictū dominū A. p̄resbyterū p̄ tra-
ditionē libroz z vestimentoz sacerdotaliū
calicū z clauū dicte ecclesie oblatoū. que
in missa ibidē celebrata facta fuerunt inue-
stiuit. z in corporalē possessionē z realem di-
cte eccie introduxit cū suis iurib; z p̄tinen-
tīs vniuersis. que omia p̄dicte A. tanq̄ ve-
rus rector custodienda z reseruāda recepit
z retinuit. Et etiā claus domus dicte par-
rochialis ecclesie sibi traditas p̄ dictū sub-
executorē diligenter fruauit. Et nihilomin⁹

Instrumenta procuratorū

idem subexecutor eisdē parochianis inū/
xit sub penis in dictis literis executorialibus
cōtentis habitis et pmulgatis q̄tenus eidez
H. tanq̄m rectori eiusdē ecclie pareāt effi
caciter zintēdantz omnia iura tam spūalia
q̄ temporalia dicte ecclesie eidem H. vel p
curatori suo exhibeant z psoluant. cōtradi
ctores quoslibet z rebelles si qui essent vel i
futurū forent qd absit sentētiās in dictis lite
ris pmulgatas incidere posse fulminando
z fulminatas declarando z in vulgari pub
licando insinuavit. Ad que omnia z singla
publice facta nemo se opposuit seu apparuit
z tradicens. Sup quibus omnibus z sin
gulis zc. Et ego H. zc. quia predictorū pos
sionis corporalis inductione clauium li
brorū z calicum z offertorij presentatiōi re
ceptioni publicatōi, omnibusq̄ alijs z sin
gulis zc.

Instrumentū super literis transumptis.

In nomine domini

ni amen zc. In meiq̄ notarij zc.
psonaliter cōstitutus cōmēdabi
lis z gloriofus dominus H. zc. frater z pre
ceptor domus sancti Augustini siue Anto
nij. zc. talis diocef. quasda literas aposto
licas felicis recordatiōis Pauli pape secū/
di. zc. eius v̄o bulla plumbea in filis sericis
rubei z flauci coloris more romāe curie pē
denzes bullatas sanas et integras non vici
atas. non cancellatas. nec in aliqua sui par
te suspectas. sed omni prorsus vicio z suspi
tione carētes. vt p̄ma facie apparebāt in me
diū exhibuit z p̄dixit asserens ip̄m cetosq̄
fratres z nuncios sancti Augustini v̄l An
tonij hmōi l̄ris q̄ pl̄imis locis ostēdendis z
publicandis indigere. ne igif hmōi l̄re apo
stolice p̄ pluralitatē z locoꝝ distantia atq̄
viaꝝ discrimina p̄ ip̄m l̄ suos piclose q̄z trās
formari seu deferrī cōtingeret prefatas l̄ras
aplicas mihi notario publico infra scripto
tradidit req̄rēs me sub officij mei debito q̄
tenus easdē l̄ras de v̄bo ad v̄bū nil addēdo
nil imutando v̄l dimittēdo copiarē trās su
merē z in publicā formam redigerē. vicz vt
hmōi copie siue trāsūptio sic originalibus lit
teris v̄bicūq̄ locoꝝ stare z fides adhibeat
plenaria. Quaz l̄raz aplicaz tenor de v̄bo
ad v̄bū sequit. z est talis. Si ep̄s seru⁹ seruo
rūq̄ dei. zc. in scribēdo vsq̄ ad finē. Et ip̄s
finitis scribat sic ptinuando. Post quaruz

q̄dem l̄raz traditionē z req̄sitionē. Ego H
notarius public⁹ infra script⁹ hmōi l̄ras apli
cas cū ea q̄ decuit reuerētia acceptās. ip̄sas
de v̄bo ad v̄bū vt p̄mittit. copiani z trās su
psi diligēti collatione tñ cū originalibus l̄ris p
me facta z p̄habita. Acta sunt h̄ zc. Et ego.
H. zc. q̄ dictaz l̄raz aplicaz originalium ex
hibitoi vna cū p̄noiat⁹ testib⁹ p̄ns inēfui. ip̄
sas l̄ras vt p̄mittit copiani z trās scripsi. z quia
collatōe p̄habita p̄ntem copiā siue p̄ns trās
sumptū in oib⁹ z p̄ oia cū originalibus cōcor
dare. nihilq̄ in eo additū vel omissum fuis
se aut esse qd sensus mutare aut viciare pos
set. intellexi. repperi. z iueni. Iō p̄ns trās sum
ptū manu mea p̄pria scriptū in hāc publicā
formaz redegi. signoq̄ z noie meo solitis et
psuetis signavi zc.

Sequitur instrumentū insinuationū cō/
fectū sup executione l̄raz executorialium.

In nomine dñi amē. zc. Ego H. pub
lica impiali auctoritate notari⁹ anio
z intentione nōnullas literas execu
toriales hic a tergo pscribas vel al's. zc. a ve
nerabili z egregio H. vicario in spūalibus ta
lis curie zc. generāl'r p̄tra z aduersus A. B
et C. talis diocef. de et sup occupatiōe z de
tētiōe cuiusdā decime d̄ qdā curia H. Si
ta in. B. infra limites talis diocefis emana
tas eiusdē zc. laico A. B. et C. insinuandi z
notificādi eis in ecclesia parochiali talizc.
dū ibi missarū pagerent solētia p̄sonalit ac
cessui atq̄ in armariū eiusdem ecclesie eos
p̄duri. ip̄isq̄ dictaz l̄raz effectū materna li
gua corā testib⁹ infra scriptis declarauit expo
sui. Et vt ab occupatione z detentiōe dicte
decime cessarēt ipsamq̄ liberā z in occupa
tam dimitterēt. ac de fructib⁹ p̄ceptis expē
sis factis alijsq̄ p̄demnatis satisfacerēt sub
penis z cēsuris dictis literis p̄tentis oibus
meliorib⁹ mō z forma q̄b⁹ potui admonuit
req̄sini. Et ne post lapsum terminū i dictis
l̄ris p̄fictū se quis mō de decima p̄ se v̄l p̄ ali
os q̄scūq̄ eorū noie directe vel indirecte q̄
uis q̄sito colore vel ingenio in futurū intro
mittant. aut etiā sic p̄ferē occupēt siue deti
neant sub dictis penis z cēsuris inhibui et
inēdixi. Juxta earū dē l̄raz executorialium cō
tinentiā vim z tenorē. Acta sunt hec. zc. An
no zc. Et ego H. zc. q̄ l̄ras executoriales p̄
dictas execut⁹ sum. ac omnia alia et similia
sicut p̄ferē pegit feci. Ideo p̄presens publi
cū instrumentū zc.

Instrumenta procuratorū

Instrumentum super appellatione coram iudice interposita.

A nomine dñi amē. zc. coram venerabili patre et dño. H. abbate scotorū zc. ac in mei notarij publici zc. psonaliter pstitutus venerabilis vir dñs iohannes procurator et pcuratorio noie dñi B. prout mihi notario infrascripto de ipsius pcuratoris mandato p pstitutionē ipsius coram me tanq̄ notario publico facta plena fides p̄stabat habens et tenēs suis in manibz quandā appellationis cedulā anō appellādi et prouocandi. quā etiam de s̄bo ad verbū legit. in quo appellauit. prouocauit. apostolosq̄ petijt. ac alia fecit que etiaz ex ipsius cedula tenore pleni p̄tinent. Cuius tenore sequit̄ p oia in hec verba. Ex quo indebite grauati et oppressi vt ab eorundem grauaminibz oppressionibz releuentur illatis iuxta sanctorū patrū instituta legitimas et canonicas sanctōes ad appellationis remedium recurrere cōsueuerūt. Idcirco ego pcurator p̄tinuādo appel. vsq̄ in finē. qua q̄dem appellatione sic interposita et lecta prefatus dñs abbas volēs deliberare sup apostolis dandis statuit terminū decem dierū a tpe interpositōis appellationis. P̄ntibus ibidem. A. B. z. C. testibz zc. Demum s̄o tali die in loco p̄dicto dño abbate p tribu. nali sedēte p̄fat. Johānes pcuratorio noie q̄ supra apostolos sibi debita cum instātia petiuit. Et dñs abbas ob reuerentia z sedis aplice dixit se velle deferre sue appellationi et vltorius p̄ dictū appellatē pcedere n̄ velle in hac causa z statuit terminū ad psequēdū eandem appellationē q̄tuor mēsiū Super quibus oibus z singulis zc.

Instrumentū super appellatione interposita coram notario z testibus.

A nomine dñi amē zc. psonaliter cōstitutus honorabilis vir zc. p seip̄o et p̄ncipaliter hñs z tenēs suis i manibus q̄ndā appellationis papiri cedulā notā seu formā puocationis appellatōis z apostolorū petitiōis et alia in se p̄tinentē quam ibidem animo z intēione puocādi et appellandi exhibuit z ostēdit. puocauitq̄ z appellauit ap̄losq̄ petijt et prestatus fuit. et talia fecit put in dicta appellatōis cedula p̄tinebat et continet. Cuius tenore de s̄bo ad s̄bz sequitur et est. R. coram vobis zc. inserēdo totum eius tenorem vsq̄ in finem zc. Su

per quibus omnibz z singulis zc.

Instrumentū insinuationis appellationis in presentia aduersarij.

A nomine dñi amen. zc. cōstitutus honorabilis vir A. canonicus talis ecclesie hñs z tenens suis in manibus quoddam appellatōis publicū instrumentū p discretum virū. A. imperiali auctoritate notariū scriptū z signatū pariter z subscriptū tenore infrascripti. alias p cundez dñm A. interpositū. Quōdē instrumentum honorabili viro dño B. decano zc. insinuauit z notificauit i mei notarij publici testibz zc. p̄ntia alta z intelligibili voce legere incepit mox idēz B. decanus dixit. zc. z sic ipse dñs B. dictū instrumentū appellatōis p lecto habuit z tenuit. p̄fatūq̄ A. copiam dicti instrumentū appellatōis ad manus dicti dñi B. decani tradidit z porrexit quā ipse reuerēter accepit. Tenore vō dicti instrumentū exhibiti de verbo ad verbū sequit̄ et ē talis. In nomine dñi amen zc. Et totūz scribatur cum eius subscriptōe. Super quibus oibus z singul̄ zc. Presentibz ibidē zc.

Instrumentū super insinuatione appellationis ppter nō tutū accessum ad appellatos.

A nomine dñi amen zc. psonaliter cōstitutus honorabilis vir A. ecclesie sancti Seueri Erforden. vicarius habens et tenēs suis i manibus quoddam appellationis publicū instrumentū cum ipsius copia auscultata per discretū A. publicū notariū pfectum subscriptū z signatū req̄rens me sub debito officij z cum instātia debita q̄tenus h̄mōi appellatōis instrumentū in valuis ecclesie beate marie. zc. cū eius copia p insinuatione appellatōis ac deuolutione cause eiusdem ad sanctam sedem apostolicam z dñm nostrū papam p̄dictum faciendum affigerē cum ad appellatos retrospectos sibi nō pateret tutus accessus et causā legitimis in eodem retrospecto instrumento p̄tenti pro personali insinuatione faciēda de quo solēniter protestabatur. quare ego A. notarius publicus subscriptus ad requisitionē z instāciam p̄fati dñi A. h̄mōi appellatōis instrumentū cum sua copia eiusdem tenore valuis ecclesie beate Marie Erforden. sub decatione p̄marum terciarū. z sic de alijs. pro insinuatione z deuolutione predictis debite faciendū publice affixi z stare p̄missi. finitis aut̄ vesperis instrumentū h̄mōi

Instrumenta curatoꝝ

amoyi. copiam ho eiusdem stare pmissi et recessi. Sup qbus oibz. zc. Acta sunt hec. zc. Presentibus ibidem zc.

Sequitur instrumentum curatorium.

R nomine domi

ni amē. zc. In domo seu habitati one venerabil' viri dñi H. in mei notarij zc. pñcia psonalr dñi H. honest' A. iuuenis minorēnis maior tñ septē annoꝝ siue etas oibz melioribz mō zc. potuit z debu it oia z singla acta dicta gesta seu qmōlibet pcurata p discretū Johānem fratrem ei' carnalē ipsius noie ac p ipso in romana curia l' extra coram quibuscūq; auditoribz cōmissarijs. iudicibus. delegatis. siue subdelegatis ordinarijs siue extraordinarijs in iudicio z extra in qbuscūq; causis quismodo ex certa sua sciētia ratificauit approbauit z collaudauit. ac ea gta rata atq; firma habuit z habere voluit hoc presenti instrumento. Et nihilominus cū minorēnis esset z p se standi i iudicio psonā legitimā nō haberet ac ipi nō nulli forte vtriusq; sex' hoies lites et causas mouissent z tra eum intentassent ac de presenti mouerēt ac intenterēt ipse A. minorēnis etiā eiusdē z qbuscūq; alijs lites z causas mouere intederet z psequi pposuit publice dixit. Qz p ei' etate summarie simpliciter z de plano ipse dñs H. officialis v' ei' iudex. zc. se informare z ipsi pnoiatū Johāne suū fratrem pñsentē in curatore ad exercendū ac lites z causas hmōi psequendū suo ex officio z autoritate ordinaria deputare. ordinare z assignare dignaret debita cū instātia postulauit. Un' pñbatus dñs official' v' iudex hmōi facte petitiōi tanq; iuste et ratiōi cōsone fauorabiliter annuēs. receptaq; p eū summaria inforatione de dicti A. minorēnis etate inuenit eūdē minorēnē. xiiij. annoꝝ z maiorē septem annoꝝ etas siue etate re. Ip̄m q; ad lites z causas psequendū curatore vtilē z necessario habere dictum Johānem ei' frēm ibidē pñtes. z onus curatiōis hmōi in se spōte suscipiente sua autoritate ordinaria z decreto interueniente ipsi A. minorēnē i curatore ordinauit deputauit Recepto tñ pmit' z añ oia ab ipso Johāne curatore ad ipsius dñi officialis v' iudicis mandatū et in suis manibz tactis p eū scriptur' sacrosāctis ad sancta dei euāgelia solito pñtito iuramento q; vtilia agere z inutilia ptermittere

ac ipm minorēnē ei' res z bona ad cōmodū z vtilitatē eiusdē custodire. ac inuentariū d' bonis z rebz ei' facere eosq; et ea cū bona di ligētia saluare administrare z reddere siue facere reddi cōpotū siue rationē cū integra restitutiōe loco z tpe oportunitis z debis z dco inuentario rebzq; ac bonis dicti minorēnē. gubernat'. gest' z administrat' in oibz p se bene ad hmōi curatiōis officii fidelr habituz seruiturū exerciturū dātes eidē dñs official' siue iudex z A. minor pñdictor curatori ple/ nam z liberā pñtē negocia. res. z bona dicti minorēnis pñcia z futura administrādi z nomine ei' corā qbuscūq; iudicibz eccl'asticis z secl'aribz p recuperatione z reseruatōe rerū bonoz z iuriū ipsius minorēnis p psonam quācūq; eccl'asticā siue secl'arē in qbuscūq; causis morz z mouēdis pparēdi agēdi eū q; ac ei' iura defendēdi oēs z singlos terminos z act' iudiciales de iure v' stilo iudiciorū substantiales obseruādi q'scūq; appellati ones necessarias iutponēdi z eas psequēdi oiaq; z singla psequēdi faciēdi z pcurādi gerēdi z exercēdi q; i pmissis et circa ea fuerint quōlibet necessaria z oportūa. Sup qbus oibz z singlis A. mior sibi a me notario publico. zc. Acta sunt hec zc. pñtibz ibidē zc. Et ego H. zc. q; pñdictorū ratificatiōi ppositiōi curatoris petitiōi z deputatiōi. iuramentū pñtationi. decreti iteruētiōi z pñtatis dationi oibzq; alijs et singul' dū vt sicut pmittitur p pñbātū dñm officialē z corā eo agerent et fierēt vna cū pnoiat' testibz zc.

Sequitur forma creatiōis notarij autoritate vicecomitis.

R nomine domi

ni amē. Uniuersis z singul' pñtes lras siue pñs publicū instrumen tū aut pñlegiū inspecturis. Jo. B. artiuꝝ mgr. zc. Impial' maiestatis sacri latrañ. palatij ac regalis aule romane vicecomes palatinus p venerabilē z circūspectū virū H. di z impial' maiestatis gra regal' aule romane curie sacri latrañ. palatij. Comite palacii num atq; mīstrū officij tabellionat' p tales zc. artiuꝝ liberaliū mgrm p illustrissimū z inuicissimū pncipem dñm Fredericū diuina fauēte clementia romanorū. vngarie. bohemie. dalmacie. croacie. stirie. zc. regere pñcipaliter creatū Creatus z ad infra scripta specialiter deputatus. Pacem gaudium z salu

Forma creationis notarii

tem bonāq; in pmissis cū debita p̄spectōne voluntatē. sagax hūane nature discretio memorie hominū labilitate pensata ne diuturnitate tēporū hoīm p̄tractus ceteriq; publici actus obliuionis defectui subiacerent salubriter puidere volens tabellionatus officium adinuenit p̄ qd̄ p̄trahentiū vota et volūtates scribunt. et scriptare misterio longe ue suant postmodū i eū. Cū itaq; discretus et sciētificus vir artū liberaliū mgr̄ magnitiū. diocef cleric⁹. in n̄ra p̄ntia p̄sonalr̄ p̄stitut⁹ nob̄ flexis genib; hūiliter supplicauerit vt sibi tabellionatus ac iudicatus ordinarij officij auctoritate p̄dicta nob̄ vt p̄mittit plene p̄cessa vbiq; locoz et terrarū exercēdū gratiose cōcedere dignaremur. ipm̄ q; tabellionē et notariū publicū cū inuestiture solēnitatib; ad h̄ debitis crearem⁹ et inuestirem⁹. Cui⁹ q̄dem auctoritatē nob̄ tribute et plenarie elargite l̄salis tenoz de h̄bo ad h̄bū sequit. et est talis. In noie dñi amē Uniuersis et singul̄ sacri romani imp̄ij et. vsq; i fine Totū puilegiū cū notarij subscriptione iherēdo. Nos igit̄ Joes vicecomes p̄fatus dicti A. supplicatōib; fauorabilit̄ inclinati ipm̄q; adhuc in n̄ra p̄ntia p̄stitutū et flexis genib; id hūiliter petentē vt p̄fer̄ qm̄ p̄ diligentē examinationē sufficiētis literase ad tabellionat⁹ seu notariat⁹ et iudicat⁹ ordinarij officij exercenduz. b̄meritū habilem ydoneū in debita etate p̄stitutū diligentē examine p̄habito fuisse esse repimus. in notariū seu tabellionē publicū iudicēq; ordinariū aīo d̄liberato p̄fata regia et ip̄iali necnō vicecomitatuz n̄ri auctoritate q̄ fungimur i hac pte nob̄ p̄cessa et elargita p̄stituim⁹. fecimus. cream⁹ et ordinauim⁹. necnō notariū tabellionat⁹ ac iudicat⁹ h̄mōi officij sibi p̄cessim⁹s putenozē p̄ntiū p̄stituim⁹ facimus cream⁹ ordinam⁹ et p̄cedim⁹ in ordine n̄ri creatōis q̄rtū vt sextū. Ip̄m̄q; A. cū p̄na calamari carta et birreto q̄ tūc i n̄ris tenebam⁹ manib;. Et p̄ anuli aurei in digiti sui i positionē necnō pacis osculū vt moris ē legitime inuestiuim⁹. recepto tñ pus ab eodē A. vice et noie serenissimi et iuicissimi p̄ncipis et dñi dñi Frederici romanorū regis semper augusti suozq; successorū legitime intratū ac p̄ sacro romano imp̄io fidelitate solita. necnō d̄ ipso notariat⁹ seu tabellionat⁹ ac iudicat⁹ officio fideliter exercendo corpaliz p̄po iuramēto ad sancta dei euāgelia tactis

scripturis sacrosctis in manib; n̄ris p̄ eū p̄stito sub hac p̄boz forma. Ego A. p̄mittor iuro q̄ fidelis ero serenissimo p̄ncipi et dño dño Frederico dei gr̄a romanorū regi gr̄io sissimo dño meo et oib; successorib; et legitime intratib; et p̄cipue vobis vicecomiti meo creanti. Neq; vnq; ero in p̄silio vbi piculū seu scādaliū eoz tractabit sed bonū et salutē eozū dē pmouebo et dāna eoz p̄ mea possibilitate auertā. Instrumēta seu p̄tract⁹ q̄scunq; n̄ scribā in carta papirea seu vesti. s; i mēbrana noua pura et mūda. Testamēta codicillos et q̄scūq; decedētū vltimas volūtates necnon dicta testiū p̄scribā fideliter et ea oculte fuabo. nec vlli pandā donec debeam. aut de mādato iudicis seu al̄s erigente iusticia p̄ mea possibilitate pmoueboz officium fidelit̄ exercebo et legaliter sine falsitate non attēdēdo mūera. odiū. fauorē. vt amorē. sic me d̄s adiuuet et scā dei euāgelia. Dantes et p̄cedētes eidē A. auctoritate nob̄ vt sup̄ p̄mittit i hac pte p̄cessa plenā licentiā atq; liberā p̄tatem p̄ totū romanū imp̄ij et alibi vbi cūq; locoz ad instrumēta. acta. p̄hocolla. testamēta. codicillos et l̄sas p̄ficiendū. exēplādū. copiandū. auscultandū. testes recipiendū et examinandū. appellatōes. p̄statarōes et exceptiones q̄scūq; tam in iudicijs q̄ extra audiendū scribēdū et insinuanduz. Et q̄libet alia instrumēta scripturas sine p̄ctā vltimā rū volūtātū decedētū q̄ alioz negotiorū q̄rūcūq; inter viuos p̄ficiendū et ordinanduz et de eisdem fidē faciendū pupillis et orphāis alimēta decernēdū eosq; et alias misēbiles p̄sonas defendēdū ac in iure ipoz p̄suedū necnō emācipare manumittere et adoptare volētū decreta et auctoritates p̄standū et inponendū dictūq; tabellionat⁹ officium vbi cūq; locoz libere publice et pacifice exercendū et generalr̄ oīa alia et singla dū requisit⁹ more solito fuerit faciendū et exercendū que ad dictū tabellionat⁹ officij quōlibet p̄tinerez spectare dinoscūt. et ad nostre p̄ntis puilegiū se in hac pte extēdit auctoritas. Et q̄ ad ipm̄ A. tanq; ad notariū et tabellionē publicum iudicē ordinariū et autenticā p̄sonam in oībus et singulis ad ipsum officium spectantibus quando vbi et quorienscūq; necesse fuerit publice recurrat̄ et instrumētū publicū p̄ eū p̄fectis et p̄tpe p̄ficiēdis publicoz siḡ suo signatis firmiter standū et credenduz de cetero. vt vbiq; terrarū p̄ sacrum romanum im

Forma testamenti

perium ac alibi plena et indubitata fides p/ur et quoadmodum alijs notarijs et tabellioni bus publicis in talibus fides, credulitas et au toritas consuevit adhiberi in omnibus adhibeatur. In quibus omnibus et singulorum testimonium et certum/ dinem pleniorum. prius privilegium siue instrumen tum publicum per uerbum uix. H. dicta auctoritate impiali notarium publicum infra scriptum confici subscribi et publicari mandauimus. nostrisq; sigilli iussimus et fecimus appensione communi. Datum et actum in opido. etc. in domo habita/ tione etc. sub anno etc. indictione etc. ut supra. p sententia ibidem etc. Et ego H. quod predicta creatio ordinatio et inuestitura. omnibus alijs et singul/ dum sic ut permittit per prelatum dominum Jo. decreto rum doctorem et vicecomitem coram me in huiusmodi actu scriba fieret et agerent. etc. Jo hoc prius publicum instrumentum siue privilegium auctori/ te ipsius domini vicecomitis in se continens de illius mandato exinde confecit in hac publicam for/ mam redigi. manuq; propria mea scripsi. signo q; et noibus meis solitis et consuetis una cum p/ diti cti domini vicecomitis sigilli appensione signaui in fide et testimonium omnium et permissorum singul/ rum rogatus pariter et requisitus.

Sequitur forma testamenti

In nomine domini

ni amen. etc. In domo habitacionis ve nerabilis uiri domini A. ppetui vica rii et B. In meiq; notarij publici etc. psona liter constituitur idem dominus A. san/ mente et compos ronis. licet corpe ut asseruit in calculo patiens etc. anaduertens q; uita hois sup terra more floz marcescit. Et q; ho q; tidie ad finem uite sue perat. Et q; mors hoiem q; tidie insequi tur. ac alias p inde considerans q; nihil certi us morte et nihil incertius hora mortis. eue tum huiusmodi hore timens. uolendo eum dem p/ cauere. nolensq; intestatus ab hac vi ta decedere. sed sue anime salutem providere ne post obitum suum super bonis p eum reli/ ctis aliqua ualeat discordia exoriri omnibus me lioribus etc. quibus utriusq; iuris sanctione effi eri potuit et debuit. ac iuxta sue conditiois pos sibilitatem suum nuncupatiuum testamentum si ue ultimam uoluntatem innouauit. edidit. et condidit. In primis omnipotenti deo et glo/ rioso sue genitrici totiq; celesti curie animam suam legauit ac carnis materiaz terre. Hec no reuerendissimo domino B. archiepisco po etc. floren. uel unam marcam auri uel ar/

genti puri. uel eius ueruz ualorem reliquit atq; legauit. ut ipse suum testamentum dignetur necesse fuerit gratiosius defendere. necno alio su/ um testamentum fecit constituit atq; per suos te stamentarios subscriptos exequi dispo/ et or dinari uoluit put in certis ordinacionis et di spositiois literis siue cartis aut registris ma nu sua. propria conscriptis plenius uidebit con tineri. Si autem huiusmodi carte lre et registra or/ dinacionis seu dispositionis non reperiant q; tunc dicti sui infra scripti testamentarij ac vltime uoluntatis executores huiusmodi suum testa mentum nuncupatiuum siue ultimam uoluntatem exequetur put eiusdem subscriptis testamē tarijs melius. aptius. et ante sue salutem conuenientius uidebit expedire. et sic ipsi deo in no uissimis de his uoluerit reddere rationem. et p huiusmodi sui testamenti siue vltime uolunta/ tatis executione faciendam. similiter omnibus melioribus etc. elegit. noiauit Eligit nominat ac fecit constituit et solenniter ordinauit. ac p sentis publici instrumenti serie duos ueros/ certos. legitimos. et indubitatos testamēta/ rios et manu fideles et vltime uoluntatis sue executores. uidelicet honorabiles viros B. E. et D. dans ipsis coniunctim uel diuisim et ma/ iori eorum pti auctoritate disponendi. ordinandi exequendi huiusmodi suum testamentum put permittit sibi ordinacione de manu sua facta. nolens huiusmodi testamentarios ultra recipien/ da et p eum relinquenda cuius obligari de quo publice ptestabatur. Uoluit et ptestabatur di ctus testator publice q; si huiusmodi testamentum non ualeat iure testamenti propter aliquam forsan solenitatem iuris omissam. aut alia ca/ quacumq; saltem iure codicillorum epistolarum uel legatorum uel alterius cuiuslibet vltie uo luntatis put iure melius subsistere poterit et ualere ualeat. ac vigorem habeat. super quibus omnibus et singulis. etc. Acta sunt hec etc. pnti/ bus ibidem etc.

Dequaz dicam

a de p/cessu iudicij florandū est qd sit iudicij. quos sunt species iudicij. et que sint p/sonae que debent consistere in iudicio. Unde iudicium est actus trium p/sonarum. scilicet iudicis. actoris et rei in iudicio consi stentium. Alie persone etiam quibus sunt neces sarie in iudicio. ut sunt testes. aduocati. asses/ sores. et pcuratores. et auditores. Iudex est qui iudicat de ca. Et dicitur quasi ius dās

De iudicibus et testibus

vel dictans vel dicens. Et dicitur a iusticia. quia debet esse iustus. alias non est iudex.

Tres sunt species iudicis.

Ordinarij sunt qui habent propria iurisdictione. ut decani. ppositi. et epi. Delegati sunt qui videntur iurisdictione aliena. et qui iudices sunt dati a papa vel legato ipsi. Delegatus autem a principe subdelegare potest. Arbitri sunt in quibus partes de consensu communi promittunt.

Tria sunt que impediunt aliquid quem esse iudicem.

Natura prohibet surdum. mutum et furiosum esse iudicem.

Lex prohibet irregularem. excommunicatum. hereticum. paganum esse iudicem.

Sexus et mores prohibent mulieres esse iudices propter carum inconstantiam.

Conditiones iudicis. Iustus. veridicus. discretus. eloquiosus.

Laurus causabilis debet iudex fore talis.

Actor est qui agit causam contra aliquem in iudicio.

Reus est contra quem agit in iudicio. Et dicitur reus non a reatu sed a re super quam agit.

Item excommunicatus non potest esse actor vel procurator. quia non habet personam standi in iudicio pro se. sed pro alio in respondendo sed non in agendo.

Testis est qui testimonium prebet in iudicio. Unde nota quod sunt septem que prohibent aliquem esse testem.

Conditione. ut si aliquis est servilis conditionis talis non potest esse testis in causa criminali. ut ubi de furto vel homicidio agit.

Sexus. ergo mulier non potest esse testis in causa criminali.

Etas. ergo puer non potest esse testis

Discretio. ergo fatuus non potest esse testis in causa criminali. nec furiosus.

Fama. sic infamis non potest esse testis nec viciosus.

Fortuna. ergo infortunatus vel pauper non potest. quia presumitur propter ipsius paupertatem pro munera sit corruptus. Et hoc intelligendum est de vilibus hominibus pauperibus. quia pauper bone fideus potest esse testis.

Fides. ergo infidelis non potest esse testis. ut hereticus vel paganus. Versus.

Conditione. sexus. etas. discretio. fama.

Et fortuna. fides. in testibus illa requiruntur.

Adhuc sunt aliquid modi preter iam dictos quibus aliquis repellitur a testimonio. qui patent in his metris.

Et clericus laicum fugiat et vicenerfo.

Et sanguinei pariterque domestica turba Et locus et tempus annumerant eis.

Unde sanguinei inter se non possunt testificari. Servi et ancille sine familiares testimonium pro domino dare non possunt. Laicus non potest clericum non potest. Item testes debent deponere. id est re significari de aliquo loco vel re. Advocatus si vel procurator est qui defendit causam pro parte.

Plura impediunt aliquem esse procuratorem.

Infamia. servitus. cecitas. puericia. monachus. irregularitas. Monachus tamen potest advocare si abbas suus sibi imparet. vel si est causa sue ecclesie. Idem est iudicium de canonico regulari. Unde Surdus. cecus. mutus. vel perpetuus furiosus. Femina vel servus. infans. vel minor etis. Publicus atque pugil. male credens religiosus. Pater et abnegans non abneganda sacerdos. Item sacerdos non potest advocari nisi in causa propria vel in causa sue ecclesie. vel in causa communi iuncte persone. id est fratris. sororis. vel nepotis etc. In causa miserrime persone vel vidue orphanorum ceteri

Item qui procurare non possunt.

Testis. assessor. pacifens. reus et iudex. Actor et auditor. commedator. si ista requirent procuratores. doctores si ista sociabis. Rusticus. nec miles. mulier. nec non minor etis. Pauper. bannitus. non procurare debent.

Assessor qui assistit in iudicio iudicis. et instruit eum si forte iudex est impie. Procurator est ille qui de mandato domini sui negocium unum vel plura suscipit paganda. Item aliquis prohibetur esse procurator multis modis vel multis de causis. ut si est mulier. miles. excommunicatus. vel irregularis. puer vel rusticus. ut dicitur in versibus Rusticus nec miles. Auditor est cui aliquis certus articulus audiendus vel examinandus a iudice committitur. ut in receptione testium. Et hoc de personis que debent sistere in iudicio. que dicta sufficiant.

Sequitur de ordine et processu iudicij

Eius citari debet

Et a iudice. et eo veniente ad iudicium libellus offeratur ab actore. qui oblato iudicem deliberandi dant ipsi reo. in quibus deliberare debet an velit pretere vel liti cedere. Finitis iudicibus reus venire debet ad iudicium. Et si ei non prestant exceptiones pro quibus possit declinare. id est effugere iudicium. Respondere teneatur actori super petitione sua affirmando vel

Processus iudicii

negando illud qd actor extra eum pponit si ue pponit. Et ista affirmatio vel negatio de litis contestatio. lite contestata. pstandu est iuramentu calumnie a partibus. Quo pfito partes. i. actor et re interrogant a iudice sup causa principali. Deinde partes debet pdu cere testes et instrumenta. ad pbandu inten tionem suam. post hoc publicanda sunt dicta testiū in iudicio pntibus ptrib sup quib di ctis disputat. Quib publicatis et instrumē tis adhibitis ab vtraqz ptiū et allegationib factis ab advocat ptiū seu etiam ab ipsis p tibus. iudex debet motū animi sui informa re fm dicta testiū et instrumentoz fm ratōes advocator et allegationes. Deind iudex cū inspererit aut discussit merita cause plēis sime debet ipm negociū terminare p senten tiā diffinitivā. His oib pmissis cū iudex fuerit sufficienter instruct de meritis cause descendere debet cām p sniam diffinitivam vt supra A. q si iniq aut iniusta fuerit pote rit iudicat appellare. **Predictus processus in his habetur versibz.**
 Primo reum citat post hoc ferē illi liber.
 Inducie dant post hoc de reqz petita
 Lis testatur sequitur calūnia partis.
 Querunt testes ac instrumenta sequunt
 Producti manifestant super his placitef.
 Diffinitiva post hec sententia def.
 Que mala si fuerit dat appellatio parti.

De citatione.

Primo videndu

P est de citatione. Nā citatio est vo catio rei ad iudiciū. Et est pncipi um cause. ita q post ipsam cā dr incepta fm ius canonicū. Cū si iudex citet aliquē et ille citat pēdente citatione trās fert se ad aliā iu risdictionē. i. ad iudiciū alteri iudicis Iste nō pōt declinare iudiciū pmi iudicis. qz pre uent est citatione. Notandū q citatio de bet fieri tribz edictis quoz qlibet reus voca taf. vt respōdeat. vl qd meli ex cā potest fie ri vna pemptoria. ita q reus pmo pempto rie ppareat vl rūdeat. Notandū est q iudex delegatus a papa vel a legato citat aliquēz pemptoria citatiōe. citatiōi debet iserere au tenticiū dñi pape vl legati in ppria forma ip sius. hoc mō. **H.** dei grā decanus maioris ecclie Leodiē. iudex a dño papa delegat tali sacerdoti Salutē in dño lras dñi pape recepimus in hac forma. Alexander episco

pus seruus seruoz dei dilecto filio decano talis ecclie Salutem et aplicam bñdictōez Sua nobis **H.** de tali loco querela mōstra uit q **H.** de tali loco et quidam alij canonici et laici talis ciuitatis in qdam summa pecu nie vel possessione et alijs rebz iniuriat eidē. id est sup certis debitis. Ideoqz discretioni tue p scripturā aplicā mādamus quatenus ptribus pnotatis audias causam et appella tione remora suo debito sine descidas eāqz decisione facias et discernes p cēsura ecclies asticam firmiter obseruare Testes ho si qui intermiati. i. citati se grā. odio. vl amore vel timore subtraxerint censura simili cogas ve ritati testimoniū phibere. Datū zc. **D.** ergo mādari a pontolici auctoritate in hac p te nobis delegata in virtute sancte obedien tie districte pncipiando mandamus. qtenus dictum **H.** et socios ad nostraz pemptorie citef pntiā. vt ptiā feria quarta p festū **B.** corā nob in tali loco cōpareat **A.** et **B.** ciui bus legitime responsurus.

De ferijs in quib non habentur iudicia.

Ost hoc videndu est q iudex nō de p bet aliquēz citare tpe feriato. Sunc aut triplices ferie. scz solennes. rusti ce et repentine. Solēnes sunt q introducte sunt ob reuerētiā dei et scōz. vt sunt dies fe sti qd pplus solet celebrare. In his ferijs nō valet citatio facta a iudice. nec pcessus iudi cij facit vl' habit. nec snia lata. vt si iudex ci taret vl' sniaz ferret in his ferijs saltē nisi fu erit de consensu ptiū. Rustice ferie sunt q itro ducte sunt ppter necessitatem hominū. vt tē pus messium vel vindemiariū. et tunc quie scere debet strepit iudicij. iudex tñ pōt cita re si de consensu ptiū fuerit. et etiā pcedere in cā in ferijs rusticis. Repentine ferie vo cant quos aliqō pnceps itroduxit. ppter diē natiniratis filie vl' sui. vt quia tūc triūpha uit cum inimicis suis et obtinuit victoriam. Et hec ferie non sunt in vsu.

Eus citat aut ppet. aut nō Siñ cō/ r paret et cōtumaciē se absentat excōi cād' epp' pumaciā. Iudex at q euz excōicat sic scribit. **B.** di grā decan' tal' loci iudex vnic' a pap' pstitur' p' bitero talis loci Salutē in dño. Qm **B.** miles v' parrochi anns citatus est corā nobis ad instantiā **H.** ciues mōasteriē. auctoritate p'signita quem cū nec p se nec p aliū die pfito sibi p'pere cu rauerit p'umacē reputauis. et p' p'umaciā

Exceptio peremptoria

excōcauimus. Quapropter mandam⁹ vo/
bis q̄tenus ip̄m singulis dieb⁹ dñicis ⁊ festi
uitatib⁹ in ecclia v̄ra publice nūcietis. Da/
tū. 22. Si q̄o citat⁹ p̄paret si p̄petūt sibi exce
ptiones pōt excipe. Unde videndū q̄d sit ex
ceptio. Exceptio est actoris exclusio. et est q̄
dam defensio p̄ quam reus intēdit se defen
dere. Et q̄dam est dilatoria. q̄dam p̄pro
ria. Dilatoria d̄r. q̄ p̄ eam differit ⁊ impeditur
causa. ⁊ q̄nq̄ ponit⁹ iudicē. q̄nq̄ p̄tra suaz
iurisdictionē. q̄nq̄ p̄tra actorē ⁊ p̄curatorē
actoris. q̄nq̄ p̄ tēpus q̄ aliq̄s citat⁹ ē. Cō
tra iudicē sic excipit reus dicēs. Nō potest
esse iudex meus. estis seruillus ⁊ ditiōis. v̄l in
famis. vel excōicat⁹. vel suspect⁹ mihi ex cer
ta rōne eo q̄ estis inimic⁹ meus. v̄l sangui
neus aduersarij mei. sic sup̄ dictū est. Cō
tra actorē sic excipiat reus dicēs. Vos n̄ po
testis esse actor cōtra me. q̄ estis excōicatus
ergo nō habetis p̄sonā stādī in iudicio. Eo
mō excipiat reus p̄tra p̄curatorē actoris q̄
sit excōicatus. Cōtra iurisdictionē iudicis
sic excipiat reus. Non potestis me citare. q̄
nō sum de foro vestro. Ego em̄ sum de dio
cesesi mogūtiū. vos de dioce. colonien̄. Hec
exceptio valet p̄tra iudicem ordinariū. s̄z nō
p̄tra iudicē delegatū q̄ est delegatus pape. q̄
ille p̄t citare ex aliena diocesi. Cōtra tēp⁹ sic
excipit q̄ tpe citat⁹ sum non potui iure citari
q̄ fertatum fuit. vnde peto q̄ demnet⁹ par
tem aduersam in expensis

Exceptio pemptoria.

Exceptio pemptoria exce

p̄ptio est q̄ pbata pimit cāz ⁊ inten
tionē actoris. Verbi gr̄a. vt si re⁹
dicat p̄ actorē. Tu petis a me marcas q̄s te
nebar. sed iniuste iure mecū pactū de nō pe
tēdo. i. q̄ nō peteres a me debitū. Hoc facto
reus soluit ab instātia iudicij ⁊ actori ipona
tur silentiū p̄petuū illi⁹ cause. S̄z reo cita
to veniēte ad iudiciū si nō p̄petāt ei exceptō
nes p̄dicte r̄ndere tenet actori. s̄z p̄us certifi
candū est sup̄ q̄ ipetit ab actorē. v̄nō offerri
d̄z ei libell⁹ in q̄ certificād⁹ est. vt dicē canō ⁊
decretū offerat ei libell⁹ q̄ ad iudiciū ē voca
tus. xxi. dierū gaudeat iducijs in q̄b⁹ delibe
rat se v̄trū velit p̄cedere an liti cedere. U
dēdū est igit⁹ q̄d sit libellus ⁊ quō sit formā
dus. v̄n aliis est libell⁹ eccliaistic⁹ q̄ datur in
criminalib⁹ causis. ali⁹ p̄uētualis. ⁊ est sc̄ptu
ra p̄tinens p̄sonā iudicis rei ⁊ actoris. ⁊ rē q̄

petit ⁊ cām petēdi. Formant em̄ sic Dñerē:
Ego ciuis tal' p̄pono i genere q̄ tradidi dño
B. militi. de tali loco. xx. marcas puri argēti
q̄l mihi soluere p̄misit p̄rio festo pasce tras
acto. q̄d adhuc nō fecit. vnde peto q̄ten⁹ ip̄
sum ad soluendū dictā pecuniā cōpellat⁹ p̄
vestrā diffinitiuā. hoc tñ saluo iuris bñficō
addendi. minuēdi. mutādi. declarandi. p̄ro
stor etiā expēsas meas mihi esse soluēdas fa
ctas in lite ⁊ extra lite ⁊ adhuc faciēdas. Et
nota q̄ libell⁹ p̄uētualis d̄r. q̄ p̄ ip̄m re⁹ cō
uenit ab actorē. ⁊ d̄z hūc libellū actor offer
re iudici ⁊ iudex offerat ip̄m reo. quo obla
to iudex dabit reo inducias deliberādi. In
q̄b⁹ se deliberet an velit p̄cedere. an liti ce
dere. Et nota q̄ libellus n̄ debet esse obscu
rus. Si em̄ obscurus fuerit reus petet sibi
declarari. Verbi gr̄a. Si petat actor a reo.
xx. marcas. petat sibi declarari. cuius mone
te fuerint. Itē si petat actor agz v̄l vineā. re
us faciat sibi declarari q̄s sit talis ager. vel
vbi sit⁹ est. 22. Notandū est q̄ cā petēdi q̄
re talem rē petat actor exp̄mēda est vt p̄dī
ctū est Ideo q̄ntācunq̄ rē actor petat a reo
ipse debet exp̄mēre cām quare eā petat. ver
bi gr̄a. Dñe iudex ego B. talis ciuis antesi
gnat' p̄pono coram vobis q̄ A. miles tal' q̄n
dam agrū in tali loco situm violenter occu
pat vel detinet q̄ iure hereditario vel titulo
emptiōis ad me spectat. quare peto q̄tenus
p̄dictum A. ad restitutionē p̄dicti agri cum
fructibus inde receptis cōpellatis. In b̄ li
bello exp̄mēt causa petendi. cum d̄r. q̄ iure
hereditario vel emptionis titulo ad me spe
ctat. Et hec de libello cōuentionali in iudi
cis dicta sufficiunt.

Litis contestatio.

In iudicis inducijs de

f̄ liberādi p̄tes. i. actor ⁊ re⁹ ad iudi
ciū redeunt. ⁊ re⁹ r̄ndet libello di
cēs sic. Dñe iudex fm q̄ actor petit a me vel
p̄pōit p̄ me. nego ita eē v̄l p̄fito: ita eē. h̄mōi
negatio l' affirmatio ipsi⁹ rei vocat⁹ lit⁹. p̄test.
Uñ lit⁹ cōtest. sic describit⁹ Est p̄ncipiū p̄n
cipal' negocij. i. cāe ad suū iudicē h̄cīde sc̄ā
narratio. Fit em̄ lit⁹ cōtestatio p̄ narratōes
actoris p̄positā v̄l obiectā. v̄n si actor dicat⁹
p̄ cōtradictōes rei oppositā ad reum. Tu te
neris mihi decē marcas. ⁊ re⁹ dicit. nō tene
or. p̄ hec s̄ba lis cōtestat. Et nota q̄ oēs di
latorie exceptōes ⁊ p̄cipue iudicis recusatō

De iuramento calumnie

debet pponi a reo añ lit. ptest. post lit. ptest. non audif. Nec pnt pponi. qz lit. ptest. videt in eū p̄sensisse. Unde si reus vult excipe cōtra actorē vel pcuratorē actoris z contra re scriptū ei. i. s̄ lras papales vel alias lras q̄l cupqz. hoc debet facere añ lit. ptest. Et maxime in p̄ncipio litis statim debet excipe cōtra psonā iudicis si sibi suspectus ē. z debet recusare ip̄m taliter tanq̄ sibi suspectus añ lit. ptesta. postea nō potest nisi cā actoris ip̄ suis p̄us sit finita. vñd qñ actor reo offert libellū ad cōueniendū eum. reus si vult ip̄m actorē recōuenire potest. z debet etiaz libellum offerre actori ad recōueniendū eum

De iuramento calumnie.

Ite cōtestata ac

tor z reus statim iurare debent d calūnia. z h̄ vocat iuramentū calūnie. cum q̄s iurat q̄ bona fide et sine dolo agat z respōdeat. z si est actor agat. z si est reus respōdeat. Et est calūnia falsa petitio v̄l actio. Et inde d̄r iuramentū calūnie z subaudit̄ vitandū Sensus eī est iuramentuz calūnie vitande scz. qz p̄tes debēt vitare calūniā. i. iniustā accusationē v̄l actionē. vt dictū est. hoc iuramentū immediate prestari debet post lit. ptest. Et forma huius iuramenti si est actor iurabit vt credat se habere iustaz actionē. s̄l̄ r̄. Itē iurabit vterqz vt interrogatus a iudice nō negabit dicere ver. nec vt def̄ sciēter falsa p̄batio. nec petat falsā dilationē. nec friuolā. i. inducias p̄ eo vt cā dilatef. Item iurabit vterqz. id est actor z reus q̄ nec dedit nec dabit nec pmittit nec p̄mittit aliqd vt ferat sentētia p̄ eo. et sic iurando ponat manū suā supra librū. Nec forma iurandi de calūnia in his versibz continetur.

Illud iuretur q̄ lis sibi iusta videt.

Et si queratur verum nō inficiet.

Nil pmittetur nec falsa p̄batio detur.

Ut lis tardetur dilatio nulla petat

Si h̄o actor iurare noluerit hoc iuramento pena erit q̄ cadit a cā. id est nō possit agere. Pena h̄o rei nolētis iurare est vt p̄ cōfesso habeat. i. reputet ita reus ac si confessus esset. Hoc iuramentū ideo est inuentum vt hoies h̄ iuranti metu n̄ facilr iurēt nisi credant se iustam habere causaz. Postq̄z prestatū est iuramentū calūnie a partibus vt dictū est. interrogande sunt partes. z debēt a duocati p̄nū ferre illas interrogatiōes. s̄bi gr̄a.

Aduocat̄ actoris rogabit iudicem q̄ interroget q̄ iure reo possideat agrū talē v̄l vineā. si reo r̄nderet q̄ iure hereditario. interroget v̄lteri. q̄s ille fuit cui successit in tali re tanq̄ heres. Itē si reus r̄ndeat q̄ titulo emptōis res possideat. interroget a q̄ emit z p̄ q̄nto p̄cio et vbi z corā q̄bz z p̄ q̄ moneta. Et oēs respōsiones scribēde sunt ab aduocato actoris. s̄l̄ r̄ aduocat̄ rei dicat iudici q̄ interroget actorē q̄ iure petat re a reo. si tūc actor r̄ndeat q̄ titulo emptōis v̄l donationis talē petat. s̄l̄ r̄ interroget a q̄. z breuiter q̄cqd r̄ndeat actor ad interrogata rei scribendū est ab aduocato rei. vñ si qd tūc reo p̄fessus fuerit i iudicio qd est p̄tra seip̄m p̄ cōuicto habeat. si h̄o reo negauerit qd actor affirmat. actori p̄ueit p̄batio. i. p̄bare debet q̄ ita sit vt dixit

Ut alicui noceat sua p̄fessio multa sunt necessaria. vt patet in his metris.

Maioz. sponte. sciēs. s̄ se. ius sit. z hostis

Certū. nec nafa. fauoz. lis. ius ne repugnet.

Dicit̄ maioz. quia si aliq̄s iura. xv. annos p̄fessus fuerit p̄tra seip̄m nō sibi p̄iudicat. Dicit̄ sp̄ote. qz p̄fessio p̄ metu extorta nō nocet. nihil eī r̄atū esse potest qd metu extorq̄tur. Dicit̄ sciēs. qz si aliq̄s fuerit p̄fessus p̄ errore contra se z p̄obet se errasse nō nocet ei. Contra se d̄r. quia creditur t̄m alicui cōfidenti p̄tra seip̄m sed nō p̄ seip̄so. Jus fit ideo. quia p̄fessio facta in iure. i. in iudicio coraz suo iudice nocet nō extra iudiciū Hostis ideo dicitur. quia absente hoste. id ē aduersario vel pcuratore suo si fiat confessio n̄ nocet cōfidenti. Certum ideo d̄r. q̄a si ille q̄ p̄fitef nō dat certā r̄nsionē sed incertā z obsecuram de aliq̄ re. nō valet cōfessio. Natura ideo d̄r. qz si petat aliq̄s aliqd qd est contra naturā nō nocet. verbi gratia. Si aliq̄s dicat esse illū filium illius qui est senior eo. v̄l dicat istū esse suum suū q̄ p̄ biēniū fuit mortuus. Fauoz d̄r ideo quia si aliquis nobilis est liber p̄ errore suū z simplicitatē suā cōfiteat se esse seruū nō nocet ei dum p̄bat contrariū. z hoc in fauore libertat̄. qz libertas ē res valde fauorabilis. Lis ideo dicitur. q̄a si aliquis confitef super aliqua re de qua n̄ est lis. nō nocet ei p̄fessio. verbi gr̄a. Tu petis a me agz. ego dico. domus mea non est. hec mea confessio non nocet. Jus ne repugnat d̄r. quia ius non patit q̄ iudeus habeat seruū christianū vel christianam ancillaz vel sup̄ eis aliqd cōfiteat. Nota q̄ iste inter/

Species presumptionis

rogationes non semper solent fieri nec ubi/ q; locorum. sed sepius p̄mittuntur ab aduo/ catis.

Redictū est qd sit iuris quando re/ us in iudicio confitetur. Cōsequen/ ter videndū est quid sit quando re/ us negat qd actor pponit cōtra eum. Verbi/ gratia. Si actor petit agrum quem scit esse/ suum et reus negat ipsum esse actoris. acto/ ri incumbit probatio. Unde pbatio est ratō/ rei dubie faciens fidem p argumentū cū iu/ ramento.

Sex sunt spēs probatiōis.

Ex euidentiāz fa

Pcti. vt si clericus hz pueros in domo/ pbatur p euidentiā facti de incō/ tinentia. Per aspectum corporis probat ali/ quid. vt si aliqua dicat se corruptam a viro/ per vim. z mulieres p aspectum illius iſtru/ menti pbāt eam esse virginē. Per famā pba/ tur aliquid. cum fama oim vicinorū de aliq; re concordat. Per p̄sumptionem pbatur ali/ quid qñ vehemēter aliquid p̄sumitur v̄pu/ ta. si videt solus cum sola. nudus cum nuda/ p̄sumitur q; eam cognouit carnaliter. Et il/ la spēs subdividit postea. Per iuramēti di/ lationem. quādo vna pars aliq; defert vt iu/ ret aliqd q; ita sit vel q; non ita sit. Per testes/ aliquid pbat. z hec pbatio maxime valet/ Et nota q; oēs p̄nt esse testes. exceptis q̄bus/ dā q; phibent. vt seruus. mulier. iunior. xiiij/ annis. indiscretus. fatuus. paup; inhonestus/ ifamis. hereticus. sarracenus. iudeus. sanguine/ us. Isti inter se z p se testificare nō p̄nt. Itēz/ serui z ancille z familiares nō possunt testi/ ficare p dñis suis. z laic⁹ p̄tra clericos. Dec/ omnia habita sunt supra.

Dulce sunt species p̄sumptionis.

Resumptio teme

Praria insufficiens est z repellit a iu/ dice. nec debet mouere animum/ iudicis. Verbi gratia Si virum videro cū/ muliere loquentem. z si p̄sumo q; de coi/ tu scz. si sic p̄sumo. p̄suptio talis temeraria ē/ Probabilis p̄sumptiōis est vn⁹ modus qui/ surgit ex suspitōe v̄l fama. s; iudex nō debet/ eā seq. ita q; pbabiliter ipam ferret p̄tra ali/ quē. Violenta p̄sumptio que surgit ex reb; v̄eresimilib; . Verbi grā Si creditor reddit/ alicui pignora sua credit q; ipse creditor fuit

solutus de pecunia sibi d̄bita. Et illa p̄sum/ ptio inducit iudicē ad sententiādū nisi p̄bet/ p̄trariū illius p̄sumptionis. Necessaria p̄e/ sumptio. vt si mulier aliqua sponte cobabi/ tat alicui viro. z post dicit q; inuita hupserit/ ei. p̄sumitur q; in eum p̄senserit. De p̄simi/ lib; idem est iudicium.

Is visis Notandū q; in qualibet cā/ duo testes idonei sufficiunt. q; in cūa/ gelio d; . In ore duoz vel triū stabit/ oē testimoniū. Un̄ testimoniū vnus nō va/ let in cā. Et nota q; testes nō sunt introducē/ di in iudiciū nisi post lit. z test. Itēz testes de/ bent iurare als nō credit eis. Et talis erit/ forma iurādi. scz q; isti testes dicant verita/ tem. et nullā inēponāt falsitatē de oī q̄stione/ sup qua interrogent quotiēs interrogati fu/ erint a iudice. z q; iurent vt ferant testimoni/ um nō p aliq; p̄cio. amicitia. odio vel aliq; lu/ cro qd habuerūt vel habituri sunt. Postq; iurauerūt sic testes iudex ducat eos in locū/ secretū. et examinabit eos singulos siml. v̄l/ quēlibet p se. ita q; vn⁹ nō audiat alium. z q; singuloz respōsiōes scribant. Iudex autē in/ terrogabit singulos testes interfuisse tali lo/ co facti. z si ille dicit q; sic. interrogādus ē al/ ter silr. z v̄terius interrogādus est in q; loco/ z in q; die z in q; pte anni. z q̄t anni transacti/ Itē corā q̄bo hoc factū sit. De his z alijs cir/ cūstantijs interrogabit eos iudex. Itē sic/ scribunt dicta testiū. V. sic interrogat sup/ cā que inter tales ferē iuratus sic r̄ndit. q; B/ emit talē rem ab H. pro decem marcis talis/ monete. z tres anni sūt elapsi q; emit. z q; eo/ rū duo. scz B. z H. interfuerint. interrogat/ in q; loco. in tali loco dicit. interrogat. q; ho/ ra diei. dicit. circa meridiem. Interrogatus/ si ipse interfuerit. dicit q; sic. z de alijs circū/ stantijs potest querere iudex si voluerit. Et/ silr interrogādus est secūd⁹ test; z ali; si sint/ plures. Et quicquid vnusquisq; dixerit scri/ bendum est. vt de primo dixim⁹. Dictis te/ stium sic script; iudex debet p̄figere termi/ num ad publicandum vel manifestandum/ dicta testiū. quo die adueniente publica/ tur dicta testiū in iudicio v̄traq; parte pre/ sente. quia regula est q; publicationes testiū/ debent fieri v̄traq; parte presente. Factis/ illis publicationibus testiū siue coruz di/ ctis recitatis in iudicio petat actor aut ad/ uocatus eius iudicē vt sibi copia detur atte/ stationū. i. testimoniū. petat etiā aduocat⁹

De instrumento

rei vel ipse reus q̄ iudex p̄figat ei terminuz
ad excipiendū p̄tra p̄sonas z dicta testiuz s̄
ip̄m p̄ductorū Quo die siue termino p̄firo
sibi ad excipiendū. reus accedat ad iudiciū
z excipiat p̄tra p̄sonas z dicta testiū dicens
Dñe iudex dico q̄ talis nō pōt esse testis. q̄a
pater v̄l frater ei⁹ est filius fratris actoris. vel
est m̄lier v̄l r̄ciosus siue infamis simonia/
cus. latro v̄l fur. homicida v̄l piur⁹. Et hu
iusmodi exceptiones dicuntur exceptiones p̄so/
nales. q̄ ab̄h̄ciūt p̄sonas testiū. Itē minor
cūq̄. annis nō admittit̄ i causis civilibz. Et
minor. xx. annis in criminalibz non admittit̄
Itē p̄ sanguinei z domestici nō admittit̄
S̄z in nō criminalibz z nō m̄rimonialibz bñ
admittunt parentes. filij. sorozes Itē nō ad
mittunt testes in lupanari. vel i alio loco su
specto. Nec etiā in tpe feriato. de isto etiā in
p̄ncipio h̄p̄mi lateri. Excipiat sic re⁹ v̄l ad/
uocat⁹ rei p̄tradicta dicta testiū dicēdo. Do
mine iudex dico testimoniū testis illi⁹ n̄ va
lere. p̄p̄ diuersitatē loci z t̄pis. q̄ vn⁹ dicit q̄
mō in ecclia actū sit. al̄ in foro. Itē vn⁹ di/
cit q̄ in die dñico. alter q̄ in die feriato. q̄re
dico testimoniū nō valere. p̄p̄ diuersitatez
t̄pis z loci. Cū ḡ actor nō probat intentōez
suā p̄ testes q̄s induxit. p̄ se. Peto ḡ q̄ ab im
petitione ipsi⁹ absoluet̄ me. eidē p̄petuū si/
lentū imponēdo eundem mihi in expensis
cōdemnādo.

De instrumento.

Equitur de spe

cie probatiōis q̄ fit p̄ instrumēta.

et de exceptōibz p̄tra instrumēta.

Instrumentū est scriptum ad alicui⁹ rei p̄/
bationē factum. z dictum est instrumentuz
q̄ instruit Instrumentoz due sunt species
Aliud publicū. Aliud puatū. Publicū qd̄
publicam h̄z autoritatē. Et sunt plures ei⁹
species. Uno modo d̄r publicū. q̄ p̄ manū
publicam est scriptū. i. per manū tabelliois
id est publici notarij. Secundo dicit̄ pub/
licum quod est sigillatū sigillo autētico. sc̄z
sigillo capituli vel episcopi. vel alicui⁹ per/
sone magne. Tercio dicitur publicū qd̄ au
toritate iudicis autēticatū est. vel quod in
iudicio scribit̄ vel scriptū est. Quarto dicit̄
publicū quod habet subscriptionē duozuz
vel triū testiū idoneoz viuentium. Quinto
d̄r publicū qd̄ de publico armario vn̄uer/
sitatis producit̄. sicut liber censualis in q̄ cē

sus z reddit⁹ scribit̄. zc̄. Priuatū instrumētū
ē qd̄ aliq̄s facit sibi scribi v̄l aliq̄ v̄l sibi z aliq̄
simul. Et nota q̄ si v̄traq̄ ps habet aliq̄d i
strumentū p̄ quod pbare aliq̄d intendit de
bet illud exhibere añ publicationē testiū.
Et si vna pars voluerit transscribere instru
mentum v̄l inspicere priuilegium alterius
partis. datur ei copia transscribendi vel re/
scribendi. postq̄ reddat ab aduersaria p̄te
parti cuius est.

De exceptione contra instrumentum.

Orandū q̄ multis modis cōtra in
strumentum excipitur. scilic̄ cōtra
stilum filum z bullam. Et hoc ma/
xime habet fieri in literis papalibz. Un̄. Li
tera. bulla. stilus. manus altera. rasio. filum
Nec faciunt scriptum domini pape irrituz
Item si rasura est in loco vel in aliqua par
te. non valet. Rasura enim nocitura est su/
specta.

Quicquam publi

cata sunt dicta testiū in iudicio z
instrumenta exhibita v̄traq̄z par/
ti ad inspiciendū seu transscribendū cōces/
sa. Et postq̄z obligationes facte sunt ab ad
uocatis partium seu ab ipsis partibus. iu
dex debet motum v̄l motiūm animi infer
re fm̄ dicta testiū z instrumentoz. Et maxi
me fm̄ allegatōez z rationes aduocatozuz.
Deinde iudex cū inspexerit z discussit me
rita cause plenissime debet ipsum negociuz
terminare per sententiā diffinitiuā. Sentē
tia ergo diffinitiuā est iudicial' diffinitio si/
ue disputatio que cōtrouersijs licitū finē i/
pōit pronūciatiōe iudicis cōdemnationem
vel absolutionem rei continens.

Sententie iudicialis due sunt species.
Interlocutoria. et est semiplena sententia
que profertur inter p̄ncipium et finē cau
se. non super p̄ncipali negotio sed super e/
mergentibus vel emergenti vel interciden
tibus quibusdam questionibz. vt super li/
bello offerendo vel dādo vel corrigēdo vel
negando.

Diffinitiuā sentētia est que primū nego/
ciū terminat p̄tinens absolutionē vel dāna
tionē. Item nota q̄ sententia ferenda est
a suo iudice. quia si nō a suo iudice nō tenet
Nota q̄ iudex sedendo z non stādo v̄l in lo
co p̄suetū vbi sedere debet tempore iudicij

De appellatione

debet ferre sententiã iudicialẽ vel in aliquo honesto. Et non in lupanari vel coqna. Et debet eam ferre vtraq; pte p̄sente vel vna pte altera per p̄tumaciã absente. Nota q̄ sententiã iudicialis in scriptis redigenda est et referenda. al̄s non potest habere nomẽ sententię nec est sententiã. et sic format in scriptis. Ego B. decan^{us} moguntin^{us}. ecclie talis iudex in cã q̄ vertit in B. ex vna pte. et R. ex altera. sup tali vinea obligationib; audis h̄c inde p̄positis et examinatis ad plenũ predicte cause meritis de prudentũ viroz p̄silio B. absoluo ad instantiã. E. eidem L. perpetuum silentiũ imponedo sup vinea tali codẽnando. et ipsum p̄dictuz L. auctoritate iudiciali in expensis quas fecerit B. vel intra litem vel extra litẽ sententiã lata est in tali anno etc.

De appellatione.

Appellatio est pro

uocatio facta a minore iudice ad maiorem iudicẽ de iniq̄ sententiã vel iniq̄o ḡuamine. Si em̄ iudex iniq̄ sententiã vel grauat contra aliquã ptem tunc illa pars grauata debet appellare iudicẽ sup tali sententiã in grauante. et semp a minore ad maiorem et nõ ecõuerso. Et nota q̄ ḡ datim appelladũ est. vt d̄ episcopo ad archiepiscopum metropolitanũ. de quo ad legatum pape. de legato ad papaz. sed omni medio omisso immediate a quolibet iudice ad papam appellari p̄õr. Item nota q̄ a die late sententię. id est in qua lata est sententiã a iudice infra deces dies est appelladũ. et post decem dies nemo audis appellas. Item q̄ appellat debet appellatiõem suã p̄sequi infra annũ. nisi iusta causa vel impedimentũ impediãt eũ. scz infirmitas vel captiuitas. Inducie em̄ sunt tũc appellanti p̄ bienniu; etc. Item in scriptis est appellandũ sub hac forma. Ego B. sentiens me grauatum a vestra sententiã dñe decane sancti Stephani moguntinensis dioceſ quã p̄tra me tulistis prope sup tali vinea ad sedem ap̄licam appello. et in his scriptis apostolos peto. Nota apostoli dicunt litere dimissorie. et que formantur sub tali tenore. Sanctissimo patri ac dño. dño suo sacrosancte romane sedis summo pontifici B. humilis decanus sancti Stephani moguntinens. licet indignus. cum de-

bita reuerentia filialem in oĩb; subiectione. sanctitati vestre notũ facio q̄ cleric^{us} presertim exhibitor a sententiã mea quã p̄tra me ipsum tuli pro P. cine moguntinens. supra vinea p̄ qua lis inter ip̄os p̄tebat corã me appellauit. et ideo dictum P. a iudicio meo dimissum et absolutũ ad vestre sanctitatis examen literis p̄sentib; trãsmitto. Et nota q̄ ad iudicem spectat quo appellatum est vt p̄firmet sententiã vel corriget etc.

Finis huius tractatuli.

Una introductio procuratiõis.

Im citatõ fuda

mentũ sit ordinis iudiciarij Sciã q̄ alia est citatio iudicis ordinarij. et alia iudicis delegati. Unde adueniente termino citatiõis iudicis delegati. procurator rei corã eo p̄pareat sic dicẽs Ego procurator et procurator noie A. añ oĩa p̄stoz q̄ i vos venerabile virũ etc. tanq̄ in p̄petentẽ iudicem. aut etiã in vestrã p̄fẽsam iurisdictionẽ nõ p̄sentio neq; p̄sentire intẽdo quouis mō nisi inq̄stũ ad hoc de iure astrigor. Et si vos dñe venerabilis etc. vtiq; habere p̄dẽtis aliquã iurisdictionẽ et p̄missionẽ. tũc ego peto noie procuratorio q̄ sup hmõi p̄missionis et iurisdictionis copiã mibi fieri et terminũ p̄petentẽ ad dicendũ p̄tra statui atq; dari. alias ego p̄stoz de grauante et appellado etc. Sed adueniente termino citatiõis iudicis ordinarij p̄cura. A. actoris dicat sic. Ego procurator et eo noie B. actoris accuso p̄tuma ciã p̄tis aduerse nõ p̄paretis petẽs eam p̄tuma cẽ reputari et mibi vltiores p̄cessus decerni. Ex aduerso procurator rei dicat sic. Ego procurator et eo noie B. peto mibi dari cãm i scriptis siue summaria in hac causa impetitionẽ. vñ tũc iudex statuat A. actori terminũ ad bellandũ. Adueniente hmõi termino procurator actoris dicat sic. Ego procurator A. noie actoris ad satisfaciẽdũ hmõi diei tmino. hũc exhibeo et pduco libellũ petens p̄tem aduersam cogi ad rindẽdũ eodez libello oblato. Ex aduerso procurator rei et B. dicat. Ego procurator ipsius B. peto mibi decerni copiã libelli oblati et etiã terminũ p̄petentẽ statui ad excipiẽduz vbo vel in scriptis fm q̄ mibi p̄petierit. Unde domi^{us} officialis decernat copiã et terminum statuat ad excipiẽdũ vicz terminũ iuris. vel al̄s ad voluntatem p̄tium. Isto termino

Introducō procuratoris

adueniente pcurator rei dicat sic. Ego pcurator ipsi⁹ B. rei ad satis faciendū hmōi deō termino pduco has exceptōes 5 libellū ipsi⁹ A. actoris oblatū. petēs z ptestās put p tunc tur i eisdem. Ex aduerso pcurator dicat sic. Ego pcurator actoris A. peto hmōi exceptiōnū mibi decerni copiā z terminū ad dicēdū ptra pfigi z assignari. Et ex post dñs iudex decernat copiā z terminū statuat ad dicēdū ptra siue replicandū. Adueniēte tmi no pcurator actoris sic dicat. Ego pcurator ipsius A. actoris ad satis faciendū termino pduco has replicatiōes ptra exceptōes p pte rei pductas. petens put p tunc in eisdem. Ex aduerso pcurator rei dicat. Ego pcurator ipsius B. rei peto mibi decerni copiā hmōi replicatiōis z terminū ad duplicandū pfigi assignari. Illo termino adueniente pcurator ipsi⁹ rei si sibi placet pōt petere vt dñs iudex interloquat sup hincide pduct. Sin aut tunc pcurator rei dicat sic. Ego pcurator ipsius B. rei ad satis faciendū hmōi termino exhibeo hmōi duplicatiōes petēs z allegās vt p tunc in eisdem. Ex aduerso pcurator actoris dicat sic. Ego pcurator z eo nomine ipsi⁹ A. actoris peto copiā hmōi duplicatiōis mibi decerni z terminū statui ad dicēdū ptra siue ad triplicandū. Adueniente hmōi termino pcurator ipsi⁹ A. actoris sic dicat. Ego pcurator actoris ad satis faciendū termino pduco replicatiōes ptra duplicatiōes ipsi⁹ rei ptestās z allegās prout cōtinet in eisdem. Ex aduerso procurator rei sic dicat. Ego procurator B. rei peto copiā triplicatiōis ptra hmōi mibi decerni et terminū assignari ad quadruplicandū pbo vel inscripsim q mibi ppetierit. Termino isto adueniente procurator B. rei sic dicat Ego procurator z eo noie ipsi⁹ B. rei produco hmōi qdruplicatiōes ptra pte aduersaz petēs z ptestans prout in eis p tunc. Ex aduerso procurator actoris dicat sic. Ego procurator ipsi⁹ A. actoris peto p vos dñm iudicē sup deductis in iudicio interloq. z iudex tūc statuat terminū p tunc ad audiendū voluntatē suam. Isto termino adueniēte. si iudex interloquendo pronūciauerit libello oblato ab actore p reū fore rñdendū. Tūc si procurator rei vult appellare statim ptestabit de grauiamine appellādo. Et debet infra decē dies tali sententia prolata appellare. sed si nō voluerit appellare, tūc idē procurator rei rñdē

do libello dicat sic Ego procurator ipsi⁹ B. rei dico petita i libello z narrata prout narrant pta esse aīo litē ptestādi affirmatiue. Et sic facta litis ptestatiōe iudex statuat terminū p tunc siue procuratoribus hincide ad iurandū de calūnia vitanda z veritate dicēda cū oibus z singul' capitulis in et sub iuramēto calūnie p tunc. Et pōt iudex statim bene recte hmōi iuramentū a p tunc hincide. Quo iuramēto p fato a p tunc hincide recepto iudex statuit actori seu ei⁹ procuratori terminū ad ponendū z articulandū in causa hmōi. Quo termino adueniēte procurator actoris dicat sic. Ego procurator z eo noie ipsi⁹ A. actoris hmōi produco z exhibeo positiones z articulos petēs partem aduersam cogi ad dicēdū z excipiēdū. qdqd dicere z excipere voluerit ptra positōes z articulos oblatos. necnō ad rñdendū eisdem. Ex aduerso procurator rei sic dicat. Ego procurator ipsi⁹ B. rei peto copiā positionū z articuloz mibi decerni z terminū competentē ad cōtradicendū p tunc z assignari. Adueniente hmōi termino procurator rei sic dicat. Ego procurator ipsius B. rei produco has exceptiones ptra positōes z articulos p tunc aduersē petēs. respōdēs z ptestās prout z quēadmodū p tunc in eisdem. Ex aduerso procurator ipsi⁹ actoris sic dicat Ego procurator ipsi⁹ A. actoris peto mibi decerni copiā pductor z terminū ad p tunc ad assignari. Termino isto adueniēte pcurator actoris sic dicat. Ego pcurator ipsi⁹ A. actoris ad satis faciendū tmi has exhibeo replicatiōes 5 exceptiōes z respōsiōes p tunc aduersē petens put p tunc in eisdem. Ex aduerso pcurator rei si placet petat copiā z terminum ad duplicandū eodē mō vt sup dictū est. vt petat iudicem vt interloq. do p nūciet super admissiōe vt repulsiōe articuloz. Tūc iudex statuat p tunc tmi ad audiēdū voluntatē suā sup admissiōe z repulsiōe articuloz. Et isto termino adueniēte si iudex pronūciauerit articulos fore z esse ad probādū admittēdos zc. procurator rei si viderit se grauitū p tunc dñs d' g' uamiez appellādo. Et infra dies decē a iudice lata appellare. Sin aut tē faciat istā interlocutoriā trāsire i rē iudicatā. Et eodē tmi procurator ipsi⁹ A. actoris petat sibi statui z assignari terminū ad probandū intētiōnē suā pro pma dilatiōe quā iudex sibi dare et assignare d'z infra quā dilatiōe z

Introducio procurationis

procurator actoris citari faciat in certū tem/ pro terminū nōnullos testes de phibēdo te/ stimonū hitati in hmōi cā Et in eundē ter/ minū faciat citari reū seu ei⁹ procuratores ad videndū seu audiendū pducī. recipi. z admī/ ti z iurare nōnullos testes de phibēdo testi/ moniū hitati in cā hmōi. necnō ad dandū et exhibendū interrogatoria fm q̄ ipsos testes examiari z interrogari voluerit q̄ termino ci/ tatōis adueniēte procurator actoris sic dicat Ego procurator ipsi⁹ A. actoris hmōi produ/ co testes petēs eosdē recipi admitti iurare d̄ phibēdo hitati testimoniū i cā hmōi. coldē q̄ examiari. Ex aduerso procurator rei sic di/ cat Ego procurator ipsi⁹ B. rei hec produco i/ terrogatoria iuxta z fm q̄ testes ipos volo ex/ aminari. nihilomin⁹ prestor q̄ sus mihi ma/ neat saluū z illesuz excipiēdi tā⁹ testes q̄⁹ eoz dicta pro locoz tpe oportunis. Item si actor in p̄ma dilatōe suā intentionē plene n̄ pbauerit petat sibi decerni secūdā dilatō/ nem vl̄ tertiā vl̄ q̄rtā. cū solēnitate ad pro/ bandū. z postq̄ actoris testes pducti admī/ si z iurati sunt p iudicē z ei⁹ notariū exami/ ti. tūc actor siue procurator actoris petat si/ bi p̄figi z assignari terminū ad vidēdū z au/ diendū dicta seu testiū attestatiōes in hmōi cā iuratoz receptoz admissoz. examiatozū publicari. ip̄mq̄ reū citari ad idē fiendū vl̄ dicendū cām rōnabilē q̄re hmōi fieri nō de/ beant. J̄to termino adueniēte actor siue ei⁹ procurator sic dicat. Ego procurator ipsi⁹ A. actoris peto p vos dñm iudicē testiū di/ cta sine attestatiōes i hmōi cā receptoz ad/ missoz iuratoz z examiatoz publicari z pro/ publicari haberi. Tūc iudex q̄rat ab eo. an etiā velit p̄tes producere testes sup intentōe sua. Et si dixerit q̄ nō. tūc dicat iudex si etiā renūciat pductiōi vl̄teriori testiū. z si procu/ rator tūc dixerit q̄ sic. notari⁹ cause ponat i actū talē renūciationē testiū. Ex aduerso si procurator rei cāz habuerit rōnabilē q̄re ve/ ro dicta testiū nō sint publicanda illa mox z incōtinēti d̄z corā iudice pponere. si aut̄ nō habuerit hmōi cām sed p̄sentit publicatiōi. tunc iudex dicat notario vt legat dicta testi/ um. vt sic pro publicari habeant. Qua pub/ licatione sic scā procurator rei petat sibi de/ cerni copiā attestatiōnū z terminū p̄petētes p̄figi z assignari ad dicendū tā⁹ dicta z at/ testatiōes testiū q̄ eoz p̄sonas. J̄llo adue/ niente termino procurator reū sic dicat. Ego

procurator ipsi⁹ rei ad satis faciēdū hmōi ter/ mino pduco has exceptiōes p̄ dicta testiūz ac eoz p̄sonas p̄ pte aduersa. pductor petēs z allegās vt p̄tinet in eisde. z ex aduerso pro/ curator actoris sic dicat. Ego procurator ipsi⁹ A. actoris peto copiā productozū mihi de/ cerni z terminū dari ad replicandū fm q̄ mi/ hi p̄petierit. z procedat si placz vt sup exem/ plificatū est. z nūc replicādo nūc duplican/ do zc. Deide procurator actoris petat sibi as/ signari certū terminū ad producēdū oīa z sin/ gla iura z munimēta. l̄ras scripturas p̄uile/ gia z instrumēta sibi in hmōi cā necessaria. ip̄mq̄ reū ad idē. Duo termino adueniēte p/ curator ipsi⁹ A. actoris sic dicat. Ego pro/ curator noīe actoris ad satis faciēdū termi/ no reproducto h̄ singula in hmōi produca/ r̄bo. z si habuerit aliq̄ q̄ nō sunt p̄us produ/ cta illa producat in scriptis. Ex aduerso pro/ curator rei sic dicat. Ego peto mihi dari co/ piā illoz de nouo productoz. z terminū sta/ tuī ad excipiendū siue dicendū p̄bo vl̄ i scri/ ptis p̄ oīa z singla producta in hmōi cā Et p̄t procedi vt supra replicādo. triplicando zc. Etiā p̄t obseruari terminus ad declarā/ dū si fuerit necesse. Deide procurator actoris petat sibi dari terminū ad p̄cludēdū in hmōi cā. Ip̄mq̄ reū ad idē. vl̄ ad dicendūz cām rōnabilē quare in hmōi cā p̄cludi n̄ de/ beat. J̄sto termino adueniēte procurator ac/ toris sic dicat. Ego procurator ipsi⁹ actoris peto in hmōi cā p̄clud. z meē pro p̄cluso ha/ beri. Ex aduerso procurator rei. si quam ha/ buerit cām rōnabilē q̄re i cā hmōi nō fuerit p̄cludēdū. illā p̄ponere d̄z. Et si illam cāz iu/ dex audire recusauerit tē procurator rei pro/ testari d̄z d̄ ḡnamie z appellādo. zc. Sz si p/ curator rei n̄ habuerit cāz rōnabilē hmōi tē iudex p̄t cū ab abo p̄tibz p̄cludere i hmōi cā. z pro p̄cluso h̄re. z ex p̄ iudex assignet p̄tibz h̄cīde terminū ad vidēdū z audiendū sniaz dif/ finitiuā i hmōi cā ferri z promlgari. J̄llo termino adueniēte procurator actoris dicat sic Ego procurator ipsi⁹ A. actoris p̄s aduerse n̄ p̄parēt̄. accuso p̄tumaciā. ip̄mq̄ p̄tuma/ cē peto reputari. z in ei⁹ p̄tumaciā sniaz dif/ finitiuā pro me z p̄te mea z p̄ p̄te aduersam fm formā petitiōis pro me sup̄ oblate i scri/ ptis ferri z promlgari Sed si procurator rei fu/ erit p̄ns p̄t sic dicere. Ego procurator no/ mie ipsi⁹ B. rei prestor de n̄ p̄sentiedo i sen/ tentiā diffinitiuā serēdā. ex eo q̄ cās rōnabi

Defensorium iuris

les. posui et allegant in causa homini. et alias pre-
 stor de gnamie et appellado. etc. vel per procura-
 tor rei sic dicere secundum exigentiam materie. Ego pro-
 curator rei peto sniam diffinitiuam per me et parte
 mea. et per te sibi in homini causa aduersas ex eo quod
 sufficienter probauit suam intentionem in scriptis ferri
 et promulgari. etc. Et sic dominus iudex pronuntiandum
 ferat sniaz diffinitiuam. Si fuerit per actore te
 procuratores sic dicant. Ego procurator vice et
 nomine ipsius. A. actoris in quantum homini snia per te
 mea et per te aduersas facere videtur et non aliter. etc.
 per vos notarium causa homini mihi fieri publicus
 instrum peto. In quantum homo per te mea faceret et
 per te aduersa. etc. prestor de gnamie et appellado
 etc. Ex aduerso si snia fuerit per reum seu pro-
 curatores rei dicat sic. Ego procurator ipsius. B.
 rei dico homini sniaz si sic dici meret fore iuu-
 sta et iniuriam et prestor de gnamie et appellado
 etc. Et infra decem dies ab illo gnamie et snia
 sic lata debet in scriptis appellari. alias enim sen-
 tentia transit in rem iudicatam.

Incipit defensorium iuris

Via bone rei da

recessu et per te habet vice subsidi-
 um et esse remuneratois cernit ex-
 pectare primus. etc. q. ii. c. bone rei. Io ego. J.
 monachus cisterciensis. ordif videtur eos. per ma-
 liciam actorum fatigari laboribus et expensis. Pnis o-
 pusculum de corpe canonum decretalium ac legum
 collegi. put potui iuris defensorium illud donomi-
 nas. eo quod per te doctrinam per actorem tueri se
 valeat exceptiones rei vtilis et eo ponens. Nam
 exceptiones rei dicuntur. ff. de excep. l. ij. Si enim vi-
 tas non defensas opprimis. Rogo quod hoc opus-
 culum lectori vestro deum pro me deprecetur. loqr enim ne
 propter quod loqr non possum. Unde petitio mea est
 pro lege habenda. vt in auten. de nup. xxij. q. iij.
 c. vnusquisque. vbi petit Ambro. Et fit peti-
 tio tua lex. Nam naturali equitate tenet quilibet de
 bono faciendo ei quod sibi bonum fecit. ff. de peti-
 tione here. ed. et si. §. consuluit. pnis opusculum et
 p. xix. titulos distinguit vt facilius eo quod quiri-
 rit inuenies. Et ponit primo registz.

Tituli istius libri.

De rescriptis. De arbitris. Contra procuratorem Contra aduocatum Contra testes. Contra instrumeta. Contra testameta.	De iudicijs. Contra actorem. Contra procuratorem. Contra libellum. Contra interrogatoria. Contra privilegium. Contra positiones.
--	--

Contra sententiam. Contra appellationem.
 Contra electionem prelatorum.
 Contra prescriptionem et usurpatorem

Quibus modis iur

dicum instatia per videam? Iudices alij sunt
 ordinarij et ab aplico. vt ecclesiastici. vel ab
 ipatore. vt pote seclares legitimam accipiunt
 potatem. alij sunt arbitri qui nullam potatem habent
 sed cum consensu litigantium in iudices eligunt in quibus
 promittunt vt eorum snie stet. ij. q. vi. a iudicibus.
 et spe. de arbi. Alij sunt iudices delegati quibus
 audiencia per rescripta seu alia autoritate a superi-
 oribus delegat. extra de offi. et po. in iudi. ole. p.
 totum. Unde de exceptioibus contra rescriptum per
 mo videam? Contra rescriptum.

Rescriptum diligen

ter est inspiciendum et considerandum. vt cum
 per suppressionem veri et falsi suggestio-
 nes fuerit impetratum. et intellige tale veritate et fal-
 sitate quam si superior sciuit non dedisset licentiam. Et
 dicendum quod tale rescriptum seu autenticum non valet.
 nam per exceptionem elidit per. Item non valet si per
 diuinum impetratum fuerit. xxv. q. j. sunt quedam
 Item non valet si per natale vel positiuum vel per fisci
 vel vtilitate publicam fuerit impetratum. xvj. q. vj.
 placuit. C. vnde vi. l. autoritatez. C. li. ij. de
 nauibus non exco. l. mlti. et xxv. q. j. ido. Et hoc
 verum est nisi de illo canone fecerit mentionem
 vel appositionem de non obstare tali lege vel cano-
 ne. alio contra ius scriptum non valet impetratum. nisi
 forte pro sit impetratum et nulli noceat ibidem. xxv.
 q. ij. c. rescripta. Item rescriptum papale fuerit im-
 petratum super re que foris seclare contingit non valet
 cum effectu. nam per exceptionem elidit. extra de fo-
 rpe. ex tenore. et c. ex parte sic. et de appel. super
 duobus. et intellige si super proprietate rei fue-
 rit impetratum. Secus si super possessione. quod super
 possessione potest coram iudice spirituali causa ventilari
 extra de fo. rpe. Ex parte B. de iudi. ceterum.
 Quidam tamen intelligunt hoc coram ordinariorum non co-
 ram delegato. Item papa mandat aliquibus
 iudicibus quod excoicatum absoluant. et de suffi-
 ciente cautioe prestanda que parcat mandatis eccle-
 sie non fecerit mentionem. non valet. extra de se-
 que. possess. c. ad hec in fine. quod sufficiens cau-
 tio de prestatari. vt lite non prestat. qm. §. in alijs.
 Item rescriptum elidit si tempus datum dili-
 genter attendat. extra eo. ti. cam te. ff. de pre-
 ci. imp. offe. l. j. et l. vniuersis. Et intellige si
 pro alio impetrauit. pro se enim valet. Idem